

הוצאת והפצת קונטרס
'זרע שמשון העבואר'

נתרם
לזכות והצלחת

דניאל אורי
בן רג'נה מלכה

שיראה הצלחה וברכה
בלי גבול ובלי עדה בעסקיו
בכל העולם
ויתקיים בו הפסוק
"ופרצת יעה וקדעה"
צפונה ונגבה

לשיתופיות של ברכה בכל עת
מוקד זרע שמשון

ארץ ישראל 02-80-80-500
ארה"ב 347-496-5657

יו"ל ע"י האיגוד העולמי
להפצת תורת
"זרע שמשון"

לקבלת הגליון נא לשלוח למייל:
zera277@gmail.com

ארה"ב

הרב מנחם בנימין פאשקס
ZERA SHIMSHON
C/O B PASKESZ 1645 48 ST
BROOKLYN NY 11204
347-496-5657
mbpaskesz@gmail.com

ארה"ק

הרב ישראל וילברברג
05271-66450

ניתן לשלוח תרומות והנצחות
לזכות ולע"נ ולקחת חלק בהוצאות
והפצת הגליונות והספרים.

ניתן להפקיד בבנק מרבנטיל (17) סניף 635
מספר השבון 71713028 ע"ש זרע שמשון,
כמו כן ניתן לתרום בכרטיס אשראי

וזכות הצדיק ודבריו תורתו הקדושים וכן מכל
צדה וצוקתו, ויושפע על הלומדים ועל המטייעים
בני חיי ומוזני ועל טוב סלה
כהבטחתו
בהקדמת ספריו.

הודעה ובקשה!

השתדלנו להעניק בדבריו רבנו ולבארם כראוי עד הוכן שמשנת ידנו, אולם דבריו רבנו עמוקים מני ים ואין בכוונתנו כלל להתגדר ולומר שהשגנו את עומק דבריו ודעונו, ובדאי לא לקבוע במה שנכתב שזה הפירוש המוחלט בדבריו, ולכן אנו פונים אל כל הלומדים ו"ו, שבאם תמצאו דברים שאינם כראוי ואינם עולים בקנה אחד עם דברי חז"ל או רבותינו הקדושים, בדאי לא על רבינו הקדוש וז"ע יהיה תלונתכם כי אם עלינו, ובקשתנו שטוהא לטי מהלומדים אשר יכן וימצא פירושים ודרכים יותר ראויים בהבנת דברי רבינו, אא ממנו שמיציאם לדינו כברי שנוכל לתקנם ולשלכם במהרהדות הבאות, ובוה יהיה חלקו עמנו בזיכוי הדברים.

כמו כן נשמח לקבל הערות והארות לשיפורים מכל סוג שהוא לתועלת הלומדים, וכן באם תמצאו טעות ושגיאה מכל סוג שהוא, אנא תיידעו אותנו על כך ותבואו על הברכה.

רות

א

פְּסוּק 'יתן ה' לָכֶם וּמִצָּאֻן מְנוּחָה' וְכו' (רות א, ט). 'יש לְדַקְדֵּק, לָמָּה אָמַר 'לָכֶם' בְּלִשׁוֹן זָכְרִים, אִם עִם הַנִּקְבוֹת מְדַבֵּרֶת, הִיא לָהּ לֹאמַר 'לָכֵן'. וְעוֹד, אִיךְ תִּסַּק אֲדַעְתִּין שְׁלֹא תִמְצָאֻן מְנוּחָה, דְּאִצְטְרִיד לְפָרֵשׁ 'וּמִצָּאֻן מְנוּחָה'. וְאִם

פסוק 'יתן ה'
לכם ומצאון
מנוחה'

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוּאָר

א

כוונת דברי נעמי לכלותיה להוציא מהן רוחות בעליהן שמתו

הוצרכה נעמי לְפָרֵשׁ בברכתה 'וּמִצָּאֻן מְנוּחָה'³. וְאִם תֹּאמַר ליישב, שְׁבִירְכָה אוֹתָן בלשון זה לִפִּי שְׁרָאֲתָה שֶׁהִיא מְזַלֵּן רַע מְעִיקְרָא - מתחילה, בנישואיהן הראשונים, שְׁהָרִי מֵתוּ בְּעִלְיָהּ, מִשּׁוֹם הָכִי - משום כך אָמְרָה לָהֶן 'וּמִצָּאֻן מְנוּחָה' אֲשֶׁה בֵּית אֲשֶׁה, דְּהִינּוּ שִׁיחִיהָ לָהֶן מִכָּאן וְאֵילָךְ מְזַלֵּן מִזֶּה בְּזִיוּגָן עִם אֲנָשִׁים אֲחֵרִים². גַּם זֶה אֵינּוּ תִרְוִין יָפָה וְנָכוֹן, שְׁהָרִי כָּבֵד אָמְרָה (שם פסוק ח) 'יַעֲשֵׂה ה' עִמָּכֶם חֶסֶד', וְלֹא נִתְפָּרַשׁ בְּכָתוּב מִהוּ הַחֶסֶד שִׁיעֲשֶׂה ה' עִמָּהֶם, וּמִסִּתְּבָר שֶׁאֵין לָהּ חֶסֶד מִכָּרָח נְדוּל

מדוע אמרה 'לכם' בלשון זכר, ומהו 'ומצאון מנוחה'

בפסוק (רות א, ט) 'יתן ה' לָכֶם וּמִצָּאֻן מְנוּחָה' וְכו' אֲשֶׁה בֵּית אִישָׁה וְתִשָּׁק לָהֶן וְתִשָּׂאנָה קוֹלָן וְתִכְפִּינָה'. 'יש לְדַקְדֵּק, לָמָּה אָמַר הַכְּתוּב שֶׁנַּעֲמִי אָמְרָה 'לָכֶם', שֶׁהוּא בְּלִשׁוֹן זָכְרִים, הֲרִי אִם - כִּיּוֹן שֶׁנַּעֲמִי עִם הַנִּקְבוֹת - רות וערפא כלותיה, הִיחָה מְדַבֵּרֶת, הִיא לָהּ לֹאמַר 'וּמִצָּאֻן לָכֵן' - בלשון נקיבה¹. וְעוֹד יֵשׁ לְדַקְדֵּק, אִיךְ תִּסַּק אֲדַעְתִּין - מֵאִיזָה טַעַם יַעֲלֶה עַל דַּעְתִּינוּ לֹאמַר שְׁכַשְׁיִנְשָׁאוּ, לֹא תִמְצָאֻן מְנוּחָה כָּל אַחַת בְּבֵית אִישָׁה, דְּאִצְטְרִיד - שֶׁמִּחֲמַת כֵּן

צִיּוֹנִים וּמִקּוּרֹת

שמלבד מה שימצאו את זיווגן, גם יוולדו להם בנים, ובכך ימצאו מנוחה אצל בעליהן. וראה ברשב"ם מה שפירש בדרך הפשט. ג. ראה אגרת שמואל (ד"ה עוד במדרש), שפירש כעין זה. ד. 'ותאמר נעמי לשתי כלתיך לכןה שכנה אשה לבית אמה יעש' ה' עמכם חסד כאשר עשיתם עם המתים ועמדי'.

א. ראה ברוקח, אלשיך (שאלה ד'), אגרת שמואל, שדקדקו כן. ב. באגרת שמואל (ד"ה א"נ יאמר) פירש, שאף לאחר שינשאו לאחרים, אין מובטח להן מנוחה, שהרי אם לא יולדו להם בנים, יתקוטטו עם בעליהן על דבר הבנים. וכיון שראתה שלא ילדו בנים יותר מעשר שנים, חששה שהן עקרות, ובירכה אותן

גָּדוֹל מְזֶה, לְהִיּוֹת לָהֶן מִזֶּל טוֹב בְּזוּגָן.
וְעוֹד קָשָׁה, דְּרִישִׁיָּה דְקָרָא אָמַר 'יִתֵּן
ה' לָכֶם', וְאִינוּ מְפָרֵשׁ מַה יִּתֵּן
לָהֶם. אֲלֵא שְׁבֻזָּה נֹכַח לֹמַר דְּכֻנָּת
הַפְסוּק הוּא 'יִתֵּן ה' לָכֶם מְנוּחָה',
וְרִישִׁיָּה אִסְפִּיפִּיה סְמִיד. אָבֵל עֲדִין קָשָׁה
הַתִּירוֹר שֶׁל 'וּמִצָּאֵן', שֶׁהִיָּה דִי לֹמַר 'יִתֵּן

ה' לָכֶם מְנוּחָה'.
וַיֵּשׁ לֹמַר, דְּאִיתָא בְּסֵבֶא דְּמִשְׁפָּטִים
(וזהר ח"ב קב, א), דְּאִיתָתָא דְּמִית
בְּעֵלָה, שְׁבִיק בַּה רוּחָא, וְכֵד אִיתְנַסִּיבַת
לְאַחְרָא, בְּעֵלָא תְנִינָא אֲתִי וְאָעִיל רוּחָא
בְּהֵוּא מְאָנָא, רוּחָא קְדָמָא מְקַטְרָנָא
בְּהֵוּא רוּחַ דְּעָאֵל, וְלֹא אִיתִישְׁבֵן

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאָר

השארות רוח הבעל באלמנתו
אף כשנישאת לאיש אחר

וַיֵּשׁ לֹמַר, עַל פִּי מַה דְּאִיתָא בְּסֵבֶא
דְּמִשְׁפָּטִים (וזהר ח"ב קב, א), דְּאִיתָתָא דְּמִית
בְּעֵלָה, שְׁבִיק בַּה רוּחָא - אִשָּׁה שְׂמַת בְּעֵלָה,
הָרִי הוּא מִשְׁאִיר בַּה רוּחַ שְׁלוֹ, וְכֵד
אִיתְנַסִּיבַת לְאַחְרָא - וְכַאֲשֶׁר הִיא נִישָׂא
לְאַחַר, בְּעֵלָא תְנִינָא אֲתִי וְאָעִיל רוּחָא
בְּהֵוּא מְאָנָא - בְּעֵלָה הַשְּׁנִי בִשְׁעַת
הַנִּישׁוּאִין הוּא בֵּא וּמִכְנִיס אֶף הוּא רוּחַ
בְּאוּתוֹ כְּלִי, בְּאִשָּׁה, וְרוּחָא קְדָמָא מְקַטְרָנָא
בְּהֵוּא רוּחַ דְּעָאֵל - הָרוּחַ הָרִאשׁוֹן מְרִיב
עִם אוֹתוֹ הָרוּחַ שֶׁנִּכְנָס עֵתָּה, וְלֹא אִיתִישְׁבֵן
בְּהֵוּא - וְאִנֵּם מִיּוֹשְׁבִים וְנוֹחִים זֶה לָזֶה
יַחַד. וְכִנֵּין כֶּד, אִיתָתָא לֹא אִיתִישְׁבֵּת בְּהֵוּא

מְזֶה, לְהִיּוֹת לָהֶן מִזֶּל טוֹב בְּזוּגָן -
כְּשִׁינִשָּׂאוּ לְאִנְשִׁים אַחֲרִים, שְׁזֵהוּ הַחֲסֵד
הַהֲכִרְחִי שֶׁהֵן צְרִיכוֹת אֵלָיו, לְהַמְשִׁךְ חַיִּיהֶן
כְּדָרֵךְ הָעוֹלָם. וְאִם כֵּן, נִמְצָא שֶׁכֵּבֶר בִּירְכָה
אוֹתָן עַל כַּךְ.

וְעוֹד קָשָׁה, דְּרִישִׁיָּה דְקָרָא - בְּתַחֲלִיל
הַפְסוּק אָמַר 'יִתֵּן ה' לָכֶם', וְאִינוּ מְפָרֵשׁ מַה
יִתֵּן לָהֶם הַקִּבְ"ה. אֲלֵא שְׁבֻזָּה נֹכַח לֹמַר
וְלִישֵׁב דְּכֻנָּת הַפְסוּק הוּא, 'יִתֵּן ה' לָכֶם' -
מְנוּחָה, וְרִישִׁיָּה אִסְפִּיפִּיה סְמִיד - וְהַמְשִׁךְ
הַפְסוּק 'וּמִצָּאֵן מְנוּחָה', הוּא פִּירוּשׁ לְהַנְתִּינָה
שְׁבִתַּחֲלִיל הַפְסוּק. אָבֵל עֲדִין לֹא יִתִּישְׁב
הַפְסוּק, שֶׁקָּשָׁה הַתִּירוֹר שֶׁל תִּיבַת 'וּמִצָּאֵן',
שְׁכִיּוֹן שֶׁהִכֵּל בִּרְכָה אַחַת הִיא, הִיָּה דִי לְנַעֲמִי
לֹמַר 'יִתֵּן ה' לָכֶם מְנוּחָה'.

צִיּוֹנִים וּמִקּוּרֹת

קְדָמָא נִפִּיק וְאִזֵּיל לִיה, וְלִזְמַנֵּין דְּדָחִי דָא קְדָמָא
לְהֵוּא תְנִינָא וְאִתְעִבִּיד לִיה מְקַטְרָנָא עַד דֹּאֲפִיק לִיה
מַעֲלָמָא וְכוּ', הֵוּא רוּחָא קְדָמָא דְּאַחְדִּי מִקְמִי
הֵוּא תְנִינָא לֹאֵן אִזֵּיל, הֵוּא רוּחָא נִפִּיק וְאִזֵּיל
וּמִשְׁטָטָא בְּעֵלָמָא וְלֹא יָדִיעַ וְאִזֵּיל לִגּו קְבֵרָא דֵּהֵוּא
בְּרֵשׁ וּמִתְמָן מִשְׁטָטָא בְּעֵלָמָא וְאַחְדִּי בְּחֵלְמָא לְבָנִי
נִשָּׂא וְחִמָּאֵן בְּחֵלְמָא דִּיוֹקָנָא דֵּהֵוּא בְּרֵשׁ וְאוּדַע לֹן
מִלֵּין לְפֻם אַרְחִיָּה דֵּהֵוּא רוּחַ קְדָמָא דְקָא אֲתַמְשֵׁךְ
מְנִיָּה כְּמָה דֹּאִיָּהוּ בֵּהֵוּא עֵלְמָא הַכִּי מִשְׁטָטָא הֵי
וְאוּדַע בְּהֵי עֵלְמָא וְהַכִּי אִזֵּיל וּמִשְׁטָטָא בְּעֵלְמָא
וּפְקֵדַת תְּדִיר לְהֵוּא קְבֵרָא עַד זְמַנָּא דְּרוּחוֹת פְּקִין
לְגַבִּי קְבִירִיָּהוּ דְּגוֹפִין, כְּדִין הֵי רוּחָא אֲתַחְבֵּר בֵּהֵוּא
רוּחַ דִּילִיָּה וְאַתְלִבֵּשׁ בִּיה וְאִזֵּיל לִיה וְכוּ'.
ח. הֵינִי חֵלֶק הָרוּחַ שֶׁהִכְנִיס בַּה בִּשְׁעַת הַנִּישׁוּאִין.

ה. כֹּאֲנֵן עוֹרָא פִּירֵשׁ, יִתֵּן ה' לָכֶם בְּעַל. אוֹלַם רְבִינוּ
סוֹבֵר שְׁדַּבֵּר זֶה נִכְלָל בְּבִרְכָּה שֶׁאִמְרָה לָהֶם 'עֲשֵׂה ה'
עִמְכֶּם חֲסֵד'. ו. כֵּן דְּקֵדֶךְ בְּעֵין יוֹסֵף (עַל הַמְדִּירֵשׁ,
רו"ר ב, טו) בְּפִסּוּק זֶה. וְרֹאֵה שׁוֹרֵשׁ יֵשׁ, שֶׁהִבִּיא כְּמָה
פִּירוּשִׁים בְּכוּנָת הַכְּתוּב. ז. לִשׁוֹן הַזֶּה, כֵּד
הֵי בְּעֵלָה תְנִינָא אֲתִי וְאָעִיל רוּחָא בֵּהֵוּא מְאָנָא
רוּחָא קְדָמָא מְקַטְרָנָא בְּהֵי רוּחַ דְּעָאֵל וְלֹא אִיתִישְׁבֵן
כְּחָדָא, וּבִגְיִין כֵּךְ אֲתַתָּא לֹא אִתִּישְׁבַת כְּדָקָא יֹאֵת
בְּהֵי בְּעֵלָה תְנִינָא, בְּגִין דְּרוּחָא קְדָמָא מְכַשְׁכְּשָׁא
בַּה וְכִדִּין אִיָּה דְּכִירַת לִיה תְּדִיר וּבִכְתָּא עֲלִיה או
אֲתַנְחַת עֲלִיה דֵּהֵי רוּחָא דִּילִיָּה מְכַשְׁכְּשָׁא בְּמַעְהָ
כְּחָדָא מְקַטְרָנָא בְּהֵי רוּחַ אַחְרָא דְּעָאֵל בַּה מְבַעֲלָה
תְנִינָא, עַד זְמַן סְגִי מְקַטְרִין דָא בְּדָא, וְאִי אַעֲבֵר דָא
דְּעָאֵל לְהֵוּא (אַתְעֵרו) דֵּהוּה קְדָמָא (לְבַתֵּר) דָא

וְלִבִּי, לְאַחֵר שְׁאַמְרָה נַעֲמִי 'יַעֲשׂ ה' עִמָּכֶם חֶסֶד', דְּהִינּוּ שְׂיִתֵּן לָהֶם מִזֶּל טוֹב בְּדִבְרֵיִם הַתְּלוּיִים בְּמִזֶּל וּבְחֵנִי הָעוֹלָם, עוֹד רָצְתָה לְבָאֵר דְּבָרֶיהָ וּלְהוֹסִיף שְׂיִתֵּן לָהֶן הַטּוֹב אֲפִלּוּ רוּחָנִי, לְפִי שְׁהִיְתָה יוֹדַעַת שְׁמַחְלוֹן וּכְלִיזוֹן הָיוּ נִשְׁמוֹת קְדוֹשׁוֹת, וּבּוֹדָאֵי דְשִׁבְקוֹ רוּחַ דְּקַדְשָׁה בְּאוֹתָן הַנָּשִׁים, וְאִם הֵן יַחְזִירוּ לְבֵית אֲמֹן, דְּהִינּוּ שְׁתַּקְתְּנָה לָהֶן בַּעַל שְׁנֵי

בְּחֵדָא, וּבְגִין כֵּן, אִיתְתָּא לֹא אִיתִי שְׂבָא בְּרָקָא יָאוֹת בְּחֵדִי בַּעֲלָה תְּנִינָא, בְּגִין דְּרוּחָא קְדָמָא מְכַשְׁפָּשָׂא בָּהּ וּבְמַעְהָא בְּחֻיָא, וּמְקַטְרָנָא בְּחֵדִי רוּחָא אַחְרָא דְּעָאֵל בָּהּ מְבַעֲלָה תְּנִינָא. עַד זְמַן סָגִי מְקַטְרָנִין דָּא בְּדָא, וְלוֹמְנִין, רוּחָא תְּנִינָא אַתְקַף וְנִצַּח לְקַדְמָא, וְקַדְמָא נָפִיק וְאִזְלִי לִיה. וְלוֹמְנִין, דְּדַחִי קְדָמָא לְהַהוּא תְּנִינָא, וְאַתְעֵבִיד לִיה מְקַטְרָנָא וְכו'.

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוּאָר

שהשני מת"י וכו'.

נעמי נתכוונה לברכן שנשמות בניה ייצאו מגופי כלותיה **וְלִבִּי**, לְאַחֵר שְׁאַמְרָה נַעֲמִי לְרוֹת וְעֵרְפָּה כְּלוּתִיהָ 'יַעֲשׂ ה' עִמָּכֶם חֶסֶד', דְּהִינּוּ שְׂיִתֵּן לָהֶם מִזֶּל טוֹב בְּדִבְרֵיִם הַתְּלוּיִים בְּמִזֶּל וּבְחֵנִי הָעוֹלָם - שִׁיְהִיָּה לָהֶם כְּדִי צִרְכֵּם בַּעֲנִינִים גַּשְׁמִיִּים הַנִּצְרָכִים לַחֵי הָעוֹלָם הַזֶּה, וְהִינּוּ זִיווּגֵן הַשְּׁנִי, וְכִמּוּ שֶׁנִּתְבָּאֵר, שֶׁזֶּה הַטּוֹב הַגַּשְׁמִי הַהִכְרָחִי לָהֶם, עוֹד רָצְתָה לְבָאֵר דְּבָרֶיהָ וּלְהוֹסִיף בְּכֻרְתָּהּ, שְׂיִתֵּן ה' לָהֶן אֶת הַטּוֹב הַנִּצְרָךְ לָהֶן אֲפִלּוּ בְּדַבְרֵי רוּחָנִי וְקְדוֹשׁ, לְפִי שְׁהִיְתָה יוֹדַעַת שְׁמַחְלוֹן וּכְלִיזוֹן בְּנִיָּה, בַּעֲלִיָּה הָרֵאשׁוֹנִים שֶׁל רוֹת וְעֵרְפָּה, הָיוּ נִשְׁמוֹת קְדוֹשׁוֹת^ט, וּבּוֹדָאֵי דְשִׁבְקוֹ - הַשְּׂאִירוּ רוּחַ דְּקַדְשָׁה בְּאוֹתָן הַנָּשִׁים - בְּמִי שֶׁהָיוּ נִשְׁוֹתֵיהֶם, וְכִמּוּבָאֵר בְּזוּהַר, שֶׁהַבַּעַל שֶׁמֶת מוֹתִיר רוּחַ בְּאִשְׁתּוֹ, וְאִם הֵן לֹא יִתְגַּיֵּירוּ אִלָּא יַחְזִירוּ לְבֵית אֲמֹן שֶׁהֵן נִכְרִיּוֹת, דְּהִינּוּ שְׁתַּקְתְּנָה

יָאוֹת בְּחֵדִי בַּעֲלָה תְּנִינָא - וּמַחֲמַת כֵּן אֵין הָאִשָּׁה מִיּוֹשְׁבַת וְנוּחָה כְּרָאוּי עִם בַּעֲלָה הַשְּׁנִי, בְּגִין דְּרוּחָא קְדָמָא מְכַשְׁפָּשָׂא בָּהּ וּבְמַעְהָא בְּחֻיָא - לְפִי שֶׁהָרוּחַ הָרֵאשׁוֹן דּוֹפֵק בָּהּ וּבְמַעֲיָה כְּנַחֲשׁ, וְאִזּוּ הִיא זּוֹכְרָתוֹ, וּבּוֹכָה עָלָיו אוֹ נִאֲנַחַת עָלָיו^ט, וּמְקַטְרָנָא בְּחֵדִי רוּחָא אַחְרָא דְּעָאֵל בָּהּ מְבַעֲלָה תְּנִינָא - וּמְרִיב עִם הָרוּחַ הָאֲחֵר שֶׁנִּכְנַס בָּהּ מִבַּעֲלָה הַשְּׁנִי, עַד זְמַן סָגִי מְקַטְרָנִין דָּא בְּדָא - בְּמַשָּׁךְ זְמַן רַב מְרִיבִים הֵם זֶה עִם זֶה, וְלוֹמְנִין רוּחָא תְּנִינָא אַתְקַף וְנִצַּח לְקַדְמָא - וּפַעֲמִים שֶׁהָרוּחַ הַשְּׁנִי מִתְחַזֵּק וּמִנְצַח אֶת הָרוּחַ הָרֵאשׁוֹן^י, וְקַדְמָא נָפִיק וְאִזְלִי לִיה - וְהָרֵאשׁוֹן יוֹצֵא מֵהָאִשָּׁה וְהוֹלֵךְ לוֹ^י, וְלוֹמְנִין דְּדַחִי קְדָמָא לְהַהוּא תְּנִינָא וְאַתְעֵבִיד לִיה מְקַטְרָנָא - וּפַעֲמִים שֶׁהָרֵאשׁוֹן דּוּחָה אֶת הַשְּׁנִי וְנַעֲשֶׂה לוֹ מְקַטְרָן וּמְרִיב עִמּוֹ עַד שֶׁמוֹצִיא אֶת הַשְּׁנִי מִן הָעוֹלָם, דְּהִינּוּ

צִיּוֹנִים וּמִקּוּרּוֹת

מובא באמת ליעקב בקונטרס שפת אמת קיג, א), שאין הכוונה ששתי הרוחות מקטרגים קטרוג גשמי, אלא הם מקטרגים לפני בורא עולם, ויעורר המת דין על זה לעוקרו מן העולם. וראה אור החמה (על הזוהר שם). יג. בגמרא (ב"ב צא, א) אמרו, מחלון וכליון גדולי הדור ופרנסי הדור היו. וראה ספר

ט. על פי לשון הזוהר. י. היינו אם הבעל השני הוא בן זוגה העיקרי, ראה בדברי הזוהר, ובשורש ישי. יא. בהמשך דברי הזוהר מבואר, שהרוח הראשון שט בעולם, והולך אל קברו, ומשם הוא שט בעולם, ונראה לבני אדם בחלום וכו'. ראה בהערה לעיל. יב. וכתב הרמ"ק (על הזוהר קב, א,

וְאָמְרָה 'יִתֵּן ה' לָכֶם מְנוּחָה', דִּתְּנוּ
שְׁתַּצְאוּ מִהַגּוֹף טָמֵא, וְתִמָּצְאוּ אִיזוֹ
מְנוּחָה, כְּמוֹ שֶׁפָּרַשׁ הָתָם בְּזֶהֱרָ (ח"ב קב, ב),
שָׂאף אִם לֹא תִנָּשֵׂא הָאִשָּׁה לְשָׁנִי, הָרוּחַ
הָרָאשׁוֹן יוֹצֵא מִמֶּנָּה וְשָׁט בְּעֶלְמָא, וְהוּא
סוֹד הַיָּבוֹם וְכו', וְמִי יִמְלֹל גְּבוּרוֹת ה'.

נָכְרִי, בּוֹדְאֵי שְׁלֹא יִמָּצְאוּ מְנוּחָה, לֹא הֵן
וְלֹא בַּעֲלֵיהֶן. וְגַם, הָרוּחַ הָרָאשׁוֹן
דִּקְדָּשָׁה, לֹא יִתְּכֵן לוֹ לֵישֵׁב בְּגוֹף טָמֵא.
וְלָבֶן, מִתְחַלֵּה הַתְּפִלָּה עַל אֱלוֹ
הָרוּחוֹת שֶׁהֵיוּ מִצַּד דְּכוּרָא,
וּמִשּׁוּם הֵכִי אָמְרָה 'לָכֶם', בְּלִשׁוֹן זָכָר.

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוּאָר

'יִתֵּן ה' לָכֶם' - מְנוּחָה, דִּתְּנוּ שְׁתַּצְאוּ מִהַגּוֹף
הַטָּמֵא שֶׁל רות וערפה [שְׁעֵדִין לֹא נִתְּגִיירוּ,
כְּמִבּוּאָר הַלֵּל], וְתִמָּצְאוּ אִיזוֹ מְנוּחָה, כְּמוֹ
שֶׁפָּרַשׁ הָתָם בְּזֶהֱרָ (ח"ב קב, ב), שָׂאף אִם לֹא
תִנָּשֵׂא הָאִשָּׁה לְשָׁנִי, הָרוּחַ הָרָאשׁוֹן שֶׁנִּשְׁאָר בָּהּ
מִבְּעֵלָה הָרָאשׁוֹן, לֵאחֲרֵי י"ב חֳדָשׁ הוּא יוֹצֵא
מִמֶּנָּה וְשָׁט בְּעֶלְמָא - מִרְחָף בְּעוֹלָם^{טו}. וְהוּא
סוֹד הַיָּבוֹם וְכו', וְמִי יִמְלֹל גְּבוּרוֹת ה' - מִי
יֻכַּל לְהַבִּין סוֹדוֹת וּפְנִימִיּוֹת מַעֲשֵׂי ה'
בְּעִנְיָנִים אֱלוֹ^{טז}. וְהוּצָרָה נַעֲמִי לְהַתְּפַלֵּל
עֲלֵיהֶם, שָׂאף קוֹדֶם שִׁיעֲבֵרוּ י"ב חֳדָשׁ,
יִיצֵאוּ הָרוּחוֹת מִגּוֹפֵן.

לָחֵן בַּעַל שְׁנֵי נָכְרִי, בּוֹדְאֵי שְׁכִנְיֻשְׁאֵיהֶן הַשְּׁנִיִּים
לֹא יִמָּצְאוּ מְנוּחָה - לֹא הֵן וְלֹא בַּעֲלֵיהֶן, לְפִי
שֶׁהָרוּחַ הָרָאשׁוֹן שֶׁהוּא מִיִּשְׂרָאֵל, תִּתְּנֵגְדַּךְ בְּכָל
כּוּחָה לְרוּחַ הַשְּׁנִי שֶׁהוּא נָכְרִי וְיִהְיֶה מִרְבִּין זֶה
עִם זֶה^{טז}. וְגַם, שָׂאף קוֹדֶם שִׁינְשָׂאוּ לְבַעַל שְׁנִי,
הָרוּחַ הָרָאשׁוֹן דִּקְדָּשָׁה, לֹא יִתְּכֵן לוֹ לֵישֵׁב בְּגוֹף
טָמֵא, וְלָכֵן לֹא יִהְיֶה לַשְּׁנִיָּה מְנוּחָה.

וְלָבֶן - כִּיּוֹן שֶׁאֵינֶן כְּשֶׁאֵר אֲלֻמְנוֹת הַבָּאִים
לֵישֵׁב בַּעַל אַחֵר, מִתְחַלֵּה הַתְּפִלָּה עַל אֱלוֹ
הָרוּחוֹת הָרָאשׁוֹנוֹת שֶׁבְּגוֹפֵן, שֶׁהֵיוּ מִצַּד
דְּכוּרָא - שֶׁל בְּנֵי הַזְּכָרִים, וּמִשּׁוּם הֵכִי אָמְרָה
'לָכֶם' בְּלִשׁוֹן זָכָר, וְאָמְרָה - נִתְּכוּנָה בְּדַבְרֵיהָ

צִיּוֹנִים וּמִקּוּרוֹת

אִשָּׁה זֹאת שֶׁלֹּא נִשְׂאָת פַּעַם שְׁנִית, רוּחַ הָהוּא שְׁעוֹב בָּהּ
בַּעֲלָה בְּבִיָּאָה הָרָאשׁוֹנָה, מִה נַּעֲשֶׂה מִמֶּנּוּ. וּמִשִּׁיב, הוּא
יוֹשֵׁב בְּאִשָּׁה י"ב חֳדָשִׁים, וּבְכָל לַיְלָה וּלַיְלָה יוֹצֵא
וּפוֹקֵד אֶת הַנֶּפֶשׁ וְחוֹזֵר לְמִקּוּמוֹ. לֵאחֲרֵי י"ב חֳדָשִׁים,
שֶׁנִּסְתַּלַּק הָדִין שֶׁל הָאִשָּׁה הָהוּא, דִּהְיִינוּ בַּעֲלָה, כִּי כָל
אֱלוֹ י"ב חֳדָשִׁים הָרוּחַ מוֹשְׁפֵל בַּעֲצָבוֹת כָּל הַיּוֹם.
לֵאחֲרֵי י"ב חֳדָשִׁים יוֹצֵא מִן הָאִשָּׁה, וְהוֹלֵךְ וְעוֹמֵד
בְּשַׁעַר גֵּן הָעֵדֶן, וּפוֹקֵד בְּעוֹלָם הַזֶּה אֶת הַכְּלִי דִּהְיִינוּ
הָאִשָּׁה שִׁיעָא מִמֶּנּוּ. וְכִשְׁהָאִשָּׁה מִסְתַּלַּק מִן הָעוֹלָם,
יוֹצֵא רוּחַ הָהוּא וּמִתְּלַבֵּשׁ בְּרוּחַ שֶׁל הָאִשָּׁה, וְזוֹכֵר בּוֹ
אֲצֵל בַּעֲלָה, וּמֵאִירִים שְׁנִיָּהם כְּרָאוּי, בְּחִיבּוּר אַחֵר.
וְהָאֲחֵרוֹנִים דְּנוֹ בַּעֲנִין רוּחַ הַבַּעַל לֵאחֲרֵי י"ב חֳדָשׁ,
אִם הוּא מִסְתַּלַּק לְגַמְרֵי מֵהָאִשָּׁה. רָאָה שׁוֹ"ת חַיִּים שָׂאֵל
(ח"ב סי' יח) חַיִּים וְשִׁלּוּם (לְהַגְרִי"ח פֶּאֱלָאגִי, סי' יג)
מַעֲשֶׂה רַב (אוֹת יב). טז. כֵּן הוּא בּוֹהֵר (שם).
יז. הֵינּוּ שְׁעִין הַיָּבוֹם הוּא שְׁעַל יָדֵי כֵן רוּחַ הַבַּעַל
הָרָאשׁוֹן מוֹצֵאת מְנוּחָה, וְאִינָה מְרִיבָה עִם הָרוּחַ שֶׁל
הַיָּבוֹם, וְכִמְבוּאָר בּוֹהֵר (ק, א). יח. הַתִּיבּוֹת וְיָמִי
יִמְלֹל, וְכו', הֵן מִלְשׁוֹן הַזּוֹהַר בְּתַחֲלִיל הָעֲנִין (ח"ב ק,

הַלִּיקוּטִים (רוֹת ד"ה וְיִהִי בִימִי). יד. וְכִמְבוּאָר
בּוֹהֵר (שם) בְּכָל זִיווּג שְׁנִי שֶׁל אֲלֻמְנָה וְאִפִּילוּ
כִּשְׁהַבַּעַל הַשְּׁנִי יִשְׂרָאֵל, וְכָל שָׂכָן כִּשְׁהַבַּעַל הַשְּׁנִי גוֹי.
וְכָל שָׂכָן כִּשְׁנִשְׁמַת הַבַּעַל הָרָאשׁוֹן הִתְּהַ קְדוּשָׁה
בִּיּוֹתֵר. וּבִכְוֹנָת לִשׁוֹן רַבִּינוּ 'בּוֹדְאֵי' וְכו', יֵשׁ לְפָרֶשׁ,
שֶׁכִּשְׁהַשְּׁנִי הוּא נָכְרִי, לֹא יִנָּצֵחַ אֶת הָרוּחַ הָרָאשׁוֹן
לְעוֹלָם. וְאִם הָרוּחַ הָרָאשׁוֹן יִנָּצֵחַ אֶת הַנָּכְרִי, לֹא יִהְיֶה
לוֹ מְנוּחָה, דִּהְיִינוּ שֶׁהוּא יָמוֹת, כְּמִפְּרֹשׁ בּוֹהֵר.
טו. לִשׁוֹן הַזּוֹהַר, אֲתֵּאֵר דָּא דְלֹא אֲתַנְסִיבֵת זְמָנָא
תְּנִינָא הָהוּא רוּחַ דְּשִׁבְק בָּהּ בַּעֲלָה מִה אֲתַעֲבִיד מְנִיָּה,
יִתִּיב תַּמָּן תְּרִיסֵר יִרְחִי וּבְכָל לַיְלָה וּלַיְלָה נִפִּיק
וּפִקְדָא לְנִפְשָׁא וְאֲתֵּהֲדֵר לְאַתְרֵיהָ, לְבַתֵּר תְּרִיסֵר יִרְחִי
דְּקָא אֲסַתְּלַק דִּינָא דֵּהָהוּא גְּבֵרָא דֵּהָא כָּל אֵינֻן תְּרִיסֵר
יִרְחִי הָא רוּחָא אֲתַכְפִּינָא בְּעִצִּיבּוֹ כָּל יוֹמָא, לְבַתֵּר
תְּרִיסֵר יִרְחִי נִפִּיק מִתַּמָּן וְאִזִּיל וְקִימָא לְתַרַע גֵּן עֵדֶן,
וּפִקְדָא לְהָאִי עֲלָמָא לְגַבִּי הָהוּא מֵאֵנָּה נִפִּיק מְנִיָּה וְכָד
הָאִי אֲתֵּאֵר אֲסַתְּלַק מֵעֲלָמָא הָהוּא רוּחַ נִפִּיק
וְאֲתַלְבֵּשׁ בְּהָהוּא רוּחָא דִּילָהּ וְזֻכָּאת בִּיהָ לְגַבִּי בַּעֲלָה
וְנִהְרִין תְּרוּוִיָּהּ דְּקָא יָאוֹת בְּחִבּוּרָא חֲדָא. פִּירוּשׁ,

פסוק 'ותשק
להן וכו'
'ותשק
ערפה' וכו'

הָכִי, 'וּתְשַׁק לָהֶן' (א, ט), כְּדֵי לְשַׁאב מֶהֶן
אוֹתוֹ הָרוּחַ. וְהֵן נִשְׁאוּ קוֹלָן וּתְכַבְּינָהּ
(שם), לְפִי שְׂפֹנֶנֶת נַעֲמִי הִיְתָה שְׁאִין רָאוּי
שֶׁהָרוּחַ תִּקְדֹּשׁ יִתְּשֵׁב בְּגוֹף טָמֵא, וְאִם
סוֹפֵן לְהִתְנַגֵּר, תִּהְיֶה אִתְּדַבְּרוּתָא דְרוּחָא

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאֵר

טעם נשיקת נעמי להן, וכפילת הנשיקות לערפה

וּמִשּׁוּם חָכִי כְּתוּב בַּהֲמִשְׁךְ הַפְּסוּק 'וּתְשַׁק
לָהֶן' - שְׁנִשְׁקָה נַעֲמִי לְכָלּוּתֶיהָ, כְּדֵי לְשַׁאב
מֶהֶן אֶת אוֹתוֹ הָרוּחַ, שֶׁעַל יְדֵי שְׁמִדְבַּקַת רוּחָהּ
לְרוּחַן, תִּשְׁאֹב מֵהֶם אֶת הָרוּחוֹת הַקְּדוּשׁוֹת
שֶׁל בְּנִיָּה הַנִּמְצָאִים בְּקִרְבָּן. וְאִילוּ הֵן נִשְׁאוּ
קוֹלָן וּתְכַבְּינָהּ, לְפִי מֶה שֶׁהִבִּינוּ, שְׂפֹנֶנֶת נַעֲמִי
בְּנִשְׁקָה לָהֶן הִיְתָה, לְפִי שְׁאִין רָאוּי שֶׁהָרוּחַ
תִּקְדֹּשׁ יִתְּשֵׁב בְּגוֹף טָמֵא, וְכִמּוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, וְיֵשׁ
לְפָרֶשׁ, שֶׁנִּשְׁקָתָהּ תִּפְעַל בְּאֶחָד מִשְׁנֵי דְרָכִים,
הָאֶחָד, שֶׁאִם סוֹפֵן - כּוֹוֶנֶת לְהִתְנַגֵּר, לֹא תוּכַל
לְשֹׂאֵב מֵהֶן אֶת הָרוּחַ [כִּי הֵן יִרְצוּ לְהִישָׁאֵר
בְּהֵן], אֲלֵא תִּהְיֶה אִתְּדַבְּרוּתָא דְרוּחָא בְּרוּחָא
(רֹאֵה זֹהָר פֶּרֶשׁת תְּרוּמָה קָמו, ב)² - תִּתְקַשֵּׁר רוּחָהּ
שֶׁל נַעֲמִי עִם רוּחוֹת בְּנִיָּה וְיִהְיוּ אֶחָד, וְעַל יְדֵי

ברכת נעמי שימצאו מנוחה
ולא יפריעם נשמת הבעל הראשון

וְהַמְשִׁיכָה נַעֲמִי לְבִרְךְ אֶת כָּלּוּתֶיהָ, שֶׁאֵין
לְאַחֵר שְׁרוּחוֹת הַבְּנִיִּים יִמְצְאוּ מְנוּחָה, 'וּמִצְאֵן
מְנוּחָה אִשָּׁה בֵּית אִשָּׁה', הוֹסִיפָה לִּזְמֹר תִּיכַת
'וּמִצְאֵן' וּבִלְשׁוֹן נְקִיבָה, שְׂפֹנֶנֶת - בְּתִיבוֹת אֱלוֹ,
הִיְתָה מְדַבֶּרֶת עִמָּהּ שְׁהִי נְקִיבוֹת, שְׁתִּמְצָאנָהּ
מְנוּחָה עִם הַפֶּעַל הַשֵּׁנִי, וְלֹא יִפְרִיעוּ לָהֶן
רוּחוֹת בְּעִלְיָהֶן הָרִאשׁוֹנִים, כִּיּוֹן שֶׁגַּם הֵם כָּבֵר
מִצְאוּ מְנוּחָה. אֲבָל כִּדְם שֶׁיִּצְאֻ הָרוּחוֹת שֶׁל
בְּעִלְיָהֶן הָרִאשׁוֹנִים מֶהֶן, אִי אֶפְשָׁר לָהֶן -
לְרוֹת וְעִרְפָּה, לְעוֹלָם לְמִצְא מְנוּחָ בְּנִישׁוּאִיהֶן,
וְכִמּוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּזוּהַר, שֶׁשְׁתֵּי הָרוּחוֹת מְרִיבִים
זֶה עִם זֶה בְּגוֹף הָאִשָּׁה, וּבִזְוָדָאֵי כִשְׁהִירוּחַ
הָרִאשׁוֹן הוּא קְדוֹשׁ, שֶׁלֹּא יִמְצְאוּ לְעוֹלָם
מְנוּחָ, וְכִמּוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר³.

צִיּוֹנִים וּמִקְוֹת

לְמְנוּחָה. וְרֹאֵה בְּשׁוּרֵשׁ יִשִּׁי שְׁפִירֵשׁ כַּעֲיֵן דְּבָרֵי
רְבִינוּ, שֶׁבִירְכָה אוֹתָן שִׁמְצָאוּ אֶת זִיווּגֵן הָרִאוּי לָהֶן,
וְכַךְ יִמְצְאוּ מְנוּחָה, וְכִמּוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּדָבְרֵי הַזֹּהָר
שֶׁאִם בְּעֵלָה הַשֵּׁנִי הוּא הַבֶּעַל הָעִיקָרִי וְהָרִאוּי לָהּ, הִרִי
הוּא נִוצֵחַ אֶת רוּחַ בְּעֵלָה הָרִאשׁוֹן, וְזֹא הִיא מוֹצֵאת
מְנוּחָה עִם בְּעֵלָה הַשֵּׁנִי. וּלְפִי פִירוּשׁוֹ, לֹא בִירְכָה כֵּן
אֶת רוּחוֹת בְּנִיָּה [וּלְפִי־ד לֹא מִתְּיַשֵּׁב הֵיטֵב הַטַּעַם
שֶׁנֶּאֱמַר 'לִכֶּם' בִּלְשׁוֹן זָכָר, וְכֵן שֶׁאֵין דְּקוּקִי רַבְּנָן].
בְּמִשְׁיַב נֶפֶשׁ לְהַבִּיחַ, הִבִּיא דְּבָרֵי הַזֹּהָר, וְהִבִּיא
שֶׁבִירְכָה אוֹתָן נַעֲמִי שִׁיְהִי לָהֶן מְנוּחָה אִשָּׁה בְּבֵית
אִשָּׁה, כִּנְגֵד מֶה שֶׁעָשׂוּ חֶסֶד עִם בְּעִלְיָהֶן שִׁמְתוֹ
וְהַתְּעַסְקוּ בְּקִבּוּרָתָן וּבְתַכְרִיכֵיהֶם. דְּלִית רַחֲמֵי
הַזֹּהָר, אֲלֵא הֵא אֹקְמוּהָ וְהָכִי אִיהָ, דְּלִית רַחֲמֵי
דְּבִיכּוּת דְּרוּחָא בְּרוּחָא בְּר נִשְׁקָה, וְנִשְׁקָה בְּפִימָא
דְּאִיְהָ מְבוּעָה דְּרוּחָא וּמִפְקֵנָּה דְּלִיָּה, וְכֵן שֶׁקֵּיִן דֹּא
לְדֹא מִתְּדַבְּקֵן רוּחִין אֱלִין בִּלְאִין וְהוּוּ חַד, וְכִדְיֵן אִיהוּ
רַחֲמֵי חַד. פִּירוּשׁ, שֶׁאִין אֶהְבָּה שֶׁל דְּבִיכּוּת רוּחַ בְּרוּחַ

(א), וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, מִי יִמְלֹל גְּבוּרוֹת ה' יִשְׁמִיעַ כָּל
תְּהִלָּתוֹ, מֵאֵן הוּא בַּעֲלָמָא דִּיכִיל לְמַלְלָא גְבוּרִין דְּעִבִּיד
קְדוּשָׁא בְּרִיךְ הוּא בַּעֲלָמָא תְּדִיר. פִּירוּשׁ, מִי הוּא
בְּעוֹלָם שׁוֹיכֵל לְדַבֵּר הַגְּבוּרוֹת שֶׁעוֹשֶׂה הַקְּבִי"ה תְּמִיד
בְּעוֹלָם. וְכֵן בְּזוּהַר (שם קב, א), 'תֹּא חֲזִי כִמָּה עֲלֵאִין
גְבוּרָאֵן דְּמַלְכָּא קְדִישָׁא דָּקָא עִבִּיד וּמֵאֵן יִכִּיל לְמַלְלָא
לוֹן'. יֵשׁ נִמְצָא לְדָבְרֵי רְבִינוּ, שֶׁתִּיכַת מְנוּחָה
שִׁיכַת בֵּין עַל 'יְתֵן ה' לִכֶּם', וּבֵין עַל 'וּמִצְאֵן' [וְכֵן
כָּתַב רְבִינוּ בְּתַחֲלִיל דְּבָרֵינוּ, שְׁאוּלִי יֵשׁ לְפָרֶשׁ כֵּן, אוֹלָם
הַקֶּשֶׁה עַל דְּבָרֵינוּ שֶׁתִּיכַת 'וּמִצְאֵן' מִיּוֹתֶרֶת, כֵּאֵן מִיִּשְׁב
אֶת קוּשִׁיּוֹתָא זֹו וְכִדְלֵהֲלָן], דִּהִינּוּ שֶׁבִּרְכַת הַמְּנוּחָה
נֶאֱמָרָה עַל הַבְּעֵלִים הָרִאשׁוֹנִים שֶׁבִירְכָה אֶת רוּחוֹת
בְּנִיָּה שִׁמְצָאוּ מְנוּחָה, וְכֵן עַל רוֹת וְעִרְפָּה שִׁמְצָאוּ
מְנוּחָה. וּמִמִּילָא מִתְּיַשְׁבִּים הֵיטֵב דְּקוּקִי רְבִינוּ
שֶׁנִּתְבָּאֵר 'לִכֶּם' בִּלְשׁוֹן זָכָר כִּי בִירְכָה אֶת רוּחוֹת בְּנִיָּה
הַזְּכָרִים, וְהוֹסִיפָה לְבִרְךְ אֶת כָּלּוּתֶיהָ וְאִמְרָה לָהֶן
בִּלְשׁוֹן נְקִיבָה 'וּמִצְאֵן' וְאֵת שְׁנֵיהֶם בִּירְכָה שִׁזְכּוּ

לְגַמְרִי, יֵצֵא מִמֶּנָּה מִקְצֵת אוֹתוֹ הָרוּחַ, אֲבָל
 לֹא לְגַמְרִי, לְפִי שְׁעָדִין לֹא גִמְרָה בְּדַעְתָּה
 שְׁלֹא לְהַתְגַּיֵּר. וּלְכִסּוּף כְּתִיב (פסוק יד) 'וְתִשָּׁק
 עֲרֶפָה לְחִמּוֹתָהּ וְרוּת דִּבְקָה בָּהּ',
 שְׁכַשְׁעֲמָרָה בְּדַעְתָּה שְׁלֹא לְהַתְגַּיֵּר, אִם אוֹתוֹ
 רְשִׁימוֹ שֶׁל הָרוּחַ דִּקְדָּשָׁה הַנִּשְׁאָר בְּגוּפָהּ,
 רָצָה לְצֵאת חוּצָה לְגַמְרִי, וּמִשּׁוּם הַכִּי, הִיא
 רָצְתָה עֵתָה לְשָׁק אֶת נַעְמִי, שְׁהָרִי הַמְעוּט
 רָצָה לִילָךְ אַחֵר הָרֵב. אֲבָל רוּת, כְּכֹר דִּבְקָה
 בָּהּ בְּנַעְמִי בְּנִשְׁקָה הָרֵאשׁוֹנָה.

בְּרוּחָא (ע"י זוהר ח"ב קמו, ב), וְתוֹסִיף אֲלֵיהֶן
 כַּח הַקְדָּשָׁה שֶׁל הַנִּשְׁקָה דְנַעְמִי עִם
 הָרוּחַ דִּקְדָּשָׁה, וְתוֹעִיל לָהֶן לְהַתְגַּיֵּר. וְאִם
 הִיָּתָה כּוֹנֵנָתָן שְׁלֹא לְהַתְגַּיֵּר, בְּנִשְׁקָה
 הַזֹּאת תִּשָּׂאכ מִהֶן אוֹתוֹ הָרוּחַ דִּקְדָּשָׁה.
 וְלָכֵן כְּכֹר שְׁתִּיהֶן, עַל שְׁחֻשְׁדֵּן שְׁאִין
 כּוֹנֵנָתָן לְשֵׁם שְׁמִים לְהַתְגַּיֵּר.
 וּבְנִשְׁקָה הַזֹּה, רוּת שְׁהִיָּתָה כּוֹנֵנָתָה
 לְהַתְגַּיֵּר, נִתּוּסָף בָּהּ רוּחַ
 דִּקְדָּשָׁה. וְעֲרֶפָה שְׁלֹא הִיָּתָה כּוֹנֵנָתָה לְהַתְגַּיֵּר

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוֹאָר

וּלְכִסּוּף כְּתִיב (פסוק יד) 'וְתִשָּׁק עֲרֶפָה
 לְחִמּוֹתָהּ וְרוּת דִּבְקָה בָּהּ', שְׁכַשְׁעֲמָרָה גִּמְרָה
 בְּדַעְתָּה שְׁלֹא לְהַתְגַּיֵּר, כְּשִׁקִּיבֵלָה אֶת דְּבָרֵי
 נַעְמִי וַחֲפִצָה לְשׁוֹב לְבֵית אִימָה, אִם אוֹתוֹ
 רְשִׁימוֹ שֶׁל הָרוּחַ דִּקְדָּשָׁה הַנִּשְׁאָר בְּגוּפָהּ
 הַטְּמָא, רָצָה לְצֵאת חוּצָה לְגַמְרִי וְלִהְיוֹת
 לְאוֹתוֹ חֶלֶק שֶׁכְּכֹר יֵצֵא מִמֶּנָּה, וּמִשּׁוּם הַכִּי -
 מִשּׁוּם כֵּן²¹, הִיא רָצְתָה עֵתָה - הִינֵנּוּ אוֹתוֹ
 חֶלֶק קָדוֹשׁ שֶׁכְּבָרָה שְׂרָצָה לְצֵאתָ, גֵּרָם
 לְעֶרְפָה שֶׁתִּרְצֶה לְשָׁק אֶת נַעְמִי, כְּדִי שִׁתְּחַבְּרוּ
 שְׁנֵיהֶם יַחַד, שְׁהָרִי הַמְעוּט מַעֲט מְרוּחַ
 הַקְדוּשָׁה הַנִּשְׁאָר בָּהּ מִהַנִּשְׁקָה הָרֵאשׁוֹנָה,
 רָצָה לִילָךְ אַחֵר הָרֵב שֶׁכְּכֹר פִּרַּשׁ מִמֶּנָּה.
 אֲבָל רוּת - שֶׁכְּכֹר בִּתְחִילָה הִיָּה בְּדַעְתָּה
 לְהַתְגַּיֵּר, כְּכֹר דִּבְקָה בָּהּ בְּנַעְמִי בְּנִשְׁקָה
 הָרֵאשׁוֹנָה, וְלִכְךָ לֹא הוֹצֵרָה לְנִשְׁקָה נֹסֶפֶת,

כִּי תוֹסִיף אֲלֵיהֶן כַּח הַקְדָּשָׁה שֶׁל הַנִּשְׁקָה
 דְנַעְמִי עִם הָרוּחַ דִּקְדָּשָׁה שֶׁכְּבָרָה מִכָּח
 בְּעִלְיָהֶן²², וְתוֹעִיל לָהֶן - תַּעֲוֹרֵר בֵּהֶן הַרְצוֹן
 לְהַתְגַּיֵּר. וְהַדָּרֵךְ הַשֵּׁנִי, שֶׁאִם הִיָּתָה כּוֹנֵנָתָן שְׁלֹא
 לְהַתְגַּיֵּר, בְּנִשְׁקָה הַזֹּאת, רוּחָה הַקְדוּשָׁה שֶׁל
 נַעְמִי תִשָּׂאכ מִהֶן אֶת אוֹתוֹ הָרוּחַ דִּקְדָּשָׁה שֶׁל
 בְּנִיָּה שֶׁבְּגוּפֹן הַטְּמָא²³. וְלָכֵן כְּכֹר שְׁתִּיהֶן עַל
 שְׁחֻשְׁדֵּן²⁴ - שֶׁחֲשָׁדָה אוֹתָן נַעְמִי (בְּכוּוֹנָה הַשֵּׁנִיָּה
 שֶׁבְּנִשְׁקָה), שְׁאִין כּוֹנֵנָתָן לְשֵׁם שְׁמִים לְהַתְגַּיֵּר²⁵.
 וּבְנִשְׁקָה הַזֹּה, רוּת שְׁהִיָּתָה כּוֹנֵנָתָה שְׁלִימָה
 לְהַתְגַּיֵּר מִיד, נִתּוּסָף בָּהּ רוּחַ דִּקְדָּשָׁה שֶׁנִּתְקַשְּׁרָה
 עִם רוּחַ הַקְדוּשָׁה שֶׁל נַעְמִי. וְעֲרֶפָה שְׁלֹא הִיָּתָה
 כּוֹנֵנָתָה לְהַתְגַּיֵּר לְגַמְרִי, יֵצֵא מִמֶּנָּה מִקְצֵת אוֹתוֹ
 הָרוּחַ קְדוּשָׁה שֶׁל בְּעִלָּה אֲשֶׁר בְּקֶרְבָּהּ, אֲבָל לֹא
 יֵצֵא מִמֶּנָּה הָרוּחַ דִּקְדָּשָׁה לְגַמְרִי, לְפִי שְׁעָדִין
 לֹא גִמְרָה בְּדַעְתָּה שְׁלֹא לְהַתְגַּיֵּר.

צִיּוֹנִים וּמִקְוֹת

כך. כג. אולי צ"ל 'שחשדתן'. כד. כעין
 זה פירש באשכול הכופר, שבכו על שחשדה אותן
 שרצונן לבוא עמה אינו לשם שמים, אלא כדי לקבל
 את נכסי המתים אשר בארץ ישראל. וראה עוד
 במשיב נפש. כה. רבינו מיישב מה שיש
 לדקדק, שבתחילה נעמי נשקה לערפה, ואילו עתה
 ערפה נשקה לנעמי. וכן מתבאר בדבריו היטב הטעם
 שרק ערפה נשקה לנעמי ב' פעמים ואילו רוּת נשקה
 רק פעם אחת.

זולת נשיקה, ונשיקה היא בפה, שהוא מבוע של
 הרוח והמוצא שלו, וכשנושקים זה לזה מתדבקים
 הרוחות אלו באלו ונעשו אחד, ואז הוא אהבה אחת.
 וראה עוד בזוהר (שם רנד, ב). כא. ומדברי
 האלישיך (רוּת א, ט) מבוואר, שהוא בבחינת מצא מין
 את מינו וניעור. ראה דבריו בהערה להלן בסמוך
 בסוף הדרוש. כב. ונראה בכוונת רבינו, שלא
 הוצרך שנעמי תכנין לעשות תנאי בנשיקתה, אלא
 שנהיה בממילא, שהרוח מרגישה בעצמה אם כך או

ב

פסוק 'עֵינֶיךָ בַּשָּׂדֶה אֲשֶׁר יִקְצְרוּן וְהִלַכְתָּ אַחֲרֵיהֶן הֲלוֹא צִוִּיתִי אֶת הַנְּעָרִים לְבִלְתִּי נִגְעֶךָ' (רות ב, ט). קִשָּׁה, דְּלָמָּה הֶצְרַךְ לְצִוּוֹת לָהֶם שְׂלֹא יִגְעוּ בָּהּ, וְכִי אֶלְמָנָה וְגִיטָה הִבָּאָה לְלֶקֶט בַּשָּׂדֶה יֵשׁ לָהֶם לְצַעְרָהּ, זֹו אֵינָה סְבָרָא. וְעוֹר, קָרָא בְּתִיב (שְׁמוֹת כב, כא) 'כָּל אֶלְמָנָה וְיִתּוֹם לֹא תַעֲנוּן', וּמִכָּל שָׁפֵן נְעָרִים שֶׁל בָּעוּ, וְכִי אֶלְמָנָה וְגִיטָה הִבָּאָה לְלֶקֶט בַּשָּׂדֶה אֲשֶׁר יִקְצְרוּן וְהִלַכְתָּ אַחֲרֵיהֶן הֲלוֹא צִוִּיתִי אֶת הַנְּעָרִים לְבִלְתִּי נִגְעֶךָ' (רות ב, ט). קִשָּׁה, דְּלָמָּה הֶצְרַךְ לְצִוּוֹת לָהֶם שְׂלֹא יִגְעוּ בָּהּ, וְכִי אֶלְמָנָה וְגִיטָה הִבָּאָה לְלֶקֶט בַּשָּׂדֶה יֵשׁ לָהֶם לְצַעְרָהּ, זֹו אֵינָה סְבָרָא. וְעוֹר, קָרָא בְּתִיב (שְׁמוֹת כב, כא) 'כָּל אֶלְמָנָה וְיִתּוֹם לֹא תַעֲנוּן', וּמִכָּל שָׁפֵן נְעָרִים שֶׁל בָּעוּ,

פסוק 'עֵינֶיךָ בַּשָּׂדֶה אֲשֶׁר יִקְצְרוּן וְהִלַכְתָּ אַחֲרֵיהֶן הֲלוֹא צִוִּיתִי אֶת הַנְּעָרִים לְבִלְתִּי נִגְעֶךָ' (רות ב, ט). קִשָּׁה, דְּלָמָּה הֶצְרַךְ לְצִוּוֹת לָהֶם שְׂלֹא יִגְעוּ בָּהּ, וְכִי אֶלְמָנָה וְגִיטָה הִבָּאָה לְלֶקֶט בַּשָּׂדֶה יֵשׁ לָהֶם לְצַעְרָהּ, זֹו אֵינָה סְבָרָא. וְעוֹר, קָרָא בְּתִיב (שְׁמוֹת כב, כא) 'כָּל אֶלְמָנָה וְיִתּוֹם לֹא תַעֲנוּן', וּמִכָּל שָׁפֵן נְעָרִים שֶׁל בָּעוּ,

זֶרַע שְׁמִישׁוֹן הַמְּבֹאָר

שהרי בנשיקה הראשונה כבר הכניסה בה נעמי רוח קדושה, וככתוב 'ורות דבקה בה' - 'דבקה' בלשון עבר, שכבר דבקה בה משעה שנשקה לה נעמי, ונדבקה ברוחה של רות¹³.

ב

כוונת בועז בשליחת רות אל השדה ליטול עמרים שנשכחו בה

לָהֶם לְצַעְרָהּ, זֹו אֵינָה סְבָרָא, שהרי טבע בני האדם לרחם על העני הבא ללקוט בשדה, ואם כן מדוע הוצרך להזהירם שלא יצערוה. ועוד קשה, כיון שהיא אלמנה¹⁴, הרי מפורש בתורה שאסור לצערה, דקרא בְּתִיב (שְׁמוֹת כב, כא) 'כָּל אֶלְמָנָה וְיִתּוֹם לֹא תַעֲנוּן' - אל תצערו אלמנה או יתום, ומִכָּל שָׁפֵן נְעָרִים שֶׁל בָּעוּ הצדיק,

דקדוקים במה שציוה בועז את הנערים אודות רות

נאמר בַּסּוּק (ב, ט), שבוועז ציוה לרות, 'עֵינֶיךָ בַּשָּׂדֶה אֲשֶׁר יִקְצְרוּן וְהִלַכְתָּ אַחֲרֵיהֶן הֲלוֹא צִוִּיתִי אֶת הַנְּעָרִים לְבִלְתִּי נִגְעֶךָ'¹⁵. וקִשָּׁה בפסוק זה, דְּלָמָּה הֶצְרַךְ בועז לְצִוּוֹת לָהֶם לנערים שְׂלֹא יִגְעוּ בָּהּ - ברות כשתלקוט בשדה, וְכִי אֶלְמָנָה וְגִיטָה - שהיא גם גיורת, הִבָּאָה לְלֶקֶט בַּשָּׂדֶה יֵשׁ

ציונים ומקורות

פעמים, אחד כאשר יתשק להן, שנית כי יתשק ערפה לחמותה, ועם כל זה לא דבקה בה, כי מה לתבן את הבר. אך ורות כבר דבקה בה מאז נשקה לה נעמי, לאדבקה רוחה ברוח קדוש אשר בקרבה, וזהו 'ורות דבקה בה'. כו. בפסוקים (ב, ח-ט) 'ויאמר בועז אל רות הלוא שמעת בתי אל תלכי ללקט בַּשָּׂדֶה אַחֵר וגם לא תעבורי מִזֶּה וְכֹה תִדְבְּקִין עִם נְעָרָתִי. עֵינֶיךָ בַּשָּׂדֶה אֲשֶׁר יִקְצְרוּן וְהִלַכְתָּ אַחֲרֵיהֶן הֲלוֹא צִוִּיתִי אֶת הַנְּעָרִים לְבִלְתִּי נִגְעֶךָ וְצִמַּת וְהִלַכְתָּ אֶל הַכְּלִים וְשָׁתִית מֵאֲשֶׁר יִשָּׂאבוּן הַנְּעָרִים'. כח. התוס' בכתובות (ז, ב ד"ה הא בועז) כתבו, לענין ברכת חתנים, שרות לא היתה אלמנה, שבשעה שנישאה למחלון, היתה נכרית. ואולי יש לומר, שלענין המניעה מלצער אלמנה, מפני שדמעתי מצויה, שייך כך גם אצל רות. ובזהו חדש (רות לב, ב) יש שסובר, שבדוואי רות וערפה, התגיירו קודם שנשאום מחלון וכליון, אלא שרק משום אימת בעליהן התנהגו כדת ישראל. וראה בזה ביפה ענף (על המדרש ר"ר ב, ט). וראה במשיב נפש (רות א, ד) שדן בזה מכמה מקומות, וכתב, שגירותם לא היתה

כו. וכעין זה פירש באלשיך (רות א, ט), וזה לשונו: להיות נעמי צדקת וחכמה, על כן יתשק להן, והוא כנודע מספר הזוהר ("ח"ב רנד, א), כי הנשיקה פה אל פה הוא לאדבקה רוחא ברוחא, על כן אשוב כי אחר אומרה כי לאחת משתיהן היא העתידה לצאת ממנה תפארת ישראל, ובתוכה רוח אישה המת מקשקש בה כמדובר, על כן כהתיימה לדבר דבריה אלה, ותראה כי עמדו, לא ענו עוד. מה עשתה, פיה פתחה ברחמי ותשק להן, למה שאשר היא משתיהן, שרוח קדוש בתוכה תתעורר ותדבק ברוחה ויצא אל הפועל גרותה, וצאת ממנה על ידה מלכות בית דוד. מה שאין כן באחרת, כי לא תדבק רוח נעמי ברוחה כי מי יתן טהור מטמא. אך עם כל זה, הצד השווה שבהן הוא שנתעוררו להרגיש פרידתה, ותשאנה קולן ותבכינה אך לא לידבק בעצם, רק רות בלבד, על ידי נשיקת נעמי אליה, כי מצא מין את מינו ונעור רוחה ורוח מחלון אשר בקרבה, מה שאין כן ערפה, מן הטעם האמור. וזהו מאמר הכתוב בסמוך (פסוק יד) 'יתשק ערפה לחמותה' וכו', לומר כי גם שהנשיקה היא לאדבקה רוחא ברוחא, ותכפל נשיקת ערפה זה

שְׁבֻדָּאֵי הָיוּ גְדוּרִים מִן הָעֶרְוָה וּמִכָּל חֲמָא. וְעוֹד, אִיךְ נִקְשֶׁר 'הָלוֹא צוֹיְתִי', עִם רִישִׁיָּה דִקְרָא 'עֵינִיךְ בְּשָׂדֶה אֲשֶׁר יִקְצְרוּן וְהִלְכֶת אַחֲרֵיהֶן', שְׁנֵרָאָה שְׁדוּקָא לְפִי שְׁאָמַר לָהּ 'וְהִלְכֶת אַחֲרֵיהֶן', אִיצְטְרִיךְ לִיה לְמִימַר 'הָלוֹא צוֹיְתִי' וְכו'.

וַיֵּשׁ לזִמְרָה, דִקְרָא כְּתִיב (דברים כד, יט)

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְבוּאָר

זֶה חֲפָלָל, כָּל שֶׁהוּא כָּבֵל תְּשׁוּבָה, שְׂכָחָה - עוֹמֵר שִׁכְחָה עֵבֶר עַל פָּנָיו וּשְׂכָחָה, וּבִשְׁבִיל לִקְחָתוֹ, הוּא נֶצֶר לְשׁוֹב עַל עֲקֻבְתּוֹ, הִרִי זֶה שִׁכְחָה וַיִּנְחֶנּוּ לַעֲנִיִּים. וְשִׁאֲנוּ כָּבֵל תְּשׁוּבָה, אִינוּ שְׂכָחָה - עוֹמֵר שֶׁלֹּא עֵבֶר עַל פָּנָיו, כִּגוֹן שֶׁהִתְחִיל לִקְצוֹר אוֹ לִלְקֹט בְּשׂוֹרָה אַחֶת, וְקוֹדֵם שֶׁגִּמְרָה הִתְחִיל בְּשׂוֹרָה אַחֶרֶת, הַעוֹמֵר הַנִּשְׁכַּח בְּשׂוֹרָה הָרֵאשׁוֹנָה אִינוּ שִׁכְחָה, וּמוֹתֵר לוֹ לִקְחָתוֹ, מִשּׁוֹם שֶׁאֵין נֶחֱשֵׁב שֶׁהוּא 'שֶׁב' לִקְחָתוֹ, שֶׁהִרִי עֲדִין לֹא עֵבֶר בְּמִקּוֹם זֶה.

וְדִין זֶה הוּא בִּיחִיד הַקּוֹצֵר אוֹ מִלְקֵט לְבָדוֹ, אֲבָל בְּשֶׁחֶם שְׁנֵים אוֹ יוֹתֵר שְׁבָאוֹ לִקְצוֹר אוֹ לִלְקֹט עֲמִרִים, תִּנָּן הָתָם (שם), שְׁנֵים שְׁבָאוֹ לְשָׂדֶה שְׁעוֹמְדִים אוֹ מוֹנָחִים בַּה שׁוּרוֹת עֲמִרִים, וְהִתְחִילוּ לִקְצוֹר אוֹ לִלְקֹט עֲמִרִים מֵאֲמִצֵּעַ הַשּׂוֹרָה, זֶה הוֹלֵךְ וְקוֹצֵר אוֹ מִלְקֵט וּפָנָיו לְצַפּוֹן - הִילוּכּוֹ לְצַד צַפּוֹן, וְזֶה הוֹלֵךְ וְקוֹצֵר אוֹ מִלְקֵט וּפָנָיו לְדָרוֹם - הִילוּכּוֹ לְצַד דָּרוֹם, וְשִׁכְחוּ עוֹמֵר לְאַחֲרֵיהֶם, אִינוּ שְׂכָחָה^ל.

שְׁבֻדָּאֵי הָיוּ גְדוּרִים - שׁוֹמְרִים עֲצָמָם מִן הָעֶרְוָה וּמִכָּל חֲמָא, וְאֵם כֵּן, מִה לֹּ לְצוּתָם שֶׁלֹּא יַעֲרֹו אֶת רוֹת וְלֹא יִגְעוּ בָּהּ^ט.

וְעוֹד יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת, אִיךְ נִקְשֶׁר אוֹמְרוֹ 'הָלוֹא צוֹיְתִי', עִם רִישִׁיָּה דִקְרָא - עִם תַּחֲלִיל הַכְּתוּב 'עֵינִיךְ בְּשָׂדֶה אֲשֶׁר יִקְצְרוּן וְהִלְכֶת אַחֲרֵיהֶן', שְׁנֵרָאָה שְׁדוּקָא לְפִי שְׁאָמַר לָהּ 'עֵינִיךְ בְּשָׂדֶה אֲשֶׁר יִקְצְרוּן וְהִלְכֶת אַחֲרֵיהֶן', אִיצְטְרִיךְ לִיה לְמִימַר 'הָלוֹא צוֹיְתִי' וְכו' - שֶׁהִצִּיּוֹ לְנַעֲרֵיו שֶׁלֹּא יַעֲרֹוהָ, הוּא לְפִי שֶׁאִמְרָה לֵה לִילֵךְ אַחֲרֵיהֶם, וְקִשָּׁה, מְדוּעַ יֵשׁ יוֹתֵר לְחִשּׁוֹשׁ שִׁיעֲצֵרוּהָ אִם תֵּלֵךְ מֵאַחֲרֵיהֶם.

דִּין שִׁכְחָה נֶאֱמַר רַק בְּקוֹצֵר יָחִיד וְלֹא בְכֶמָּה קוֹצְרִים

וַיֵּשׁ לזִמְרָה, בְּהַקְדָּם מִה דִקְרָא כְּתִיב (דברים כד, יט) 'וְשִׁכְחָתָ עִמָּךְ בְּשָׂדֶה לֹא תְשׁוּבָה לִקְחָתוֹ'^י - הַקּוֹצֵר אוֹ מִלְקֵט עוֹמְרֵי תְבוּאָה בְּשָׂדֶה, וְשִׁכַּח לִיקַח אֶחָד מֵהֶם, לֹא יִשׁוּב לִקְחָתוֹ אִלָּא יִנְחֶנּוּ לַעֲנִיִּים, וְתִנָּן בְּפָרֵק ו' דְּפָאָה (מִשְׁנָה ד),

צִיּוֹנִים וּמִקּוּרוֹת

וְאִיסוּר לְבַל יִגְעוּ בַּה לְרַעָה. ל. כִּי תִקְצֹר קִצְיֶיךָ בְּשָׂדֶךְ וְשִׁכְחָתָ עִמָּךְ בְּשָׂדֶה לֹא תְשׁוּבָה לִקְחָתוֹ לְגִר לִיתָם וְלֹאֲלִמְנָה יִהְיֶה לְמַעַן יִכְרַכֶּךָ ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֶׂה יְדֶיךָ. לֹא. בְּמִשְׁנָה: וְאִלּוּ הָן רֵאשֵׁי שׁוּרוֹת, שְׁנֵים הִתְחִילוּ מֵאֲמִצֵּעַ הַשּׂוֹרָה, זֶה פָּנָיו לְצַפּוֹן וְזֶה פָּנָיו לְדָרוֹם, וּשְׁכָחוּ לְפָנֵיהֶם וְלֹאֲחֵרֵיהֶם, אֵת שֶׁלְפָנֵיהֶם שִׁכְחָה וְאֵת וְשֶׁלֹּאֲחֵרֵיהֶם אִינוּ שִׁכְחָה. יָחִיד שֶׁהִתְחִיל מֵרֵאשׁ הַשּׂוֹרָה וְשִׁכַּח לְפָנָיו וְלֹאֲחֵרֵיו, שֶׁלְפָנָיו אִינוּ שִׁכְחָה וְשֶׁלֹּאֲחֵרֵיו שִׁכְחָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא

שְׁלִימָה כִּיּוֹן שֶׁהִיָּתָה לְשֵׁם אִישׁוֹת, וְלִכְךָ נֶחֱשֵׁב כִּאִילוֹ וְנִשְׁאָרוֹ בְּגִיּוֹתָן. כט. רָאָה בְּפִסְקָתָ זוֹטְרָתָ (לִקַּח טוֹב רוֹת שֵׁם) שְׁבִיאָר, 'הָלוֹא צוֹיְתִי' - הִרִי הֵם מִצְוִוִּים וְעוֹמְדִים מִהָרָה סִינִי שֶׁלֹּא יַעֲרֹו אוֹתָךְ. וְלִפִּי זֶה מִיּוֹשֵׁב קֶצֶת, שְׁכוּנָתוֹ עַל מִה שֶׁנִּצְטָו בַּהָר סִינִי. וּמ"מ עֲדִיין קִשָּׁה קוֹשִׁיית רַבְנָה, שֶׁלֹּא הִיָּה צָרִיךְ לִזְמֹר לָהֶם כֵּן, שֶׁהִי פִשּׁוּט הַדְּבָר לְאִיסוּר מִהִתְוָרָה. אִמְנֵם בִּאֲגוּרָה שְׁמוּאֵל (ד"ה וְאִפְשָׁר עוֹד) כְּתִב, שְׁכִיּוֹן שֶׁהִעֲנִיִּים הֵם סְרִסְרוּי עֲבִירָה, הוֹצֵרְכּוֹ לְתוֹסֶפֶת חִיזוּק

וּבָזָה נְבוֹא לְבָאוֹר הַפְּתוּב, בָּעָז אָמַר
לְרוֹת שְׁתַּרְאָה בַּשָּׂדֶה בְּמָקוֹם
שֶׁכֶּבֶד קָצְרוּ, וְתִלְדָּ אַחֲרֵיהֶן וְתִלְקַט הַכֹּל,
וְהַכֹּל יִהְיֶה שְׂלָה בֵּין לָקֵט וּבֵין שְׂכַחַתָּה.
וְאָמַר לָהּ כֹּךְ, כִּדִּי שְׁתַּתְּנָהּ בַּצְּנִיעוּת
וְלֹא תִלְדָּ לְפָנֵי הַנְּעָרִים. אָבֵל עַל זֶה
קָשָׁה, שֶׁהוֹאִיל שֶׁהַנְּעָרִים הֵם רַבִּים, מִה

וּפִרְשׁ הָרַע"ב, אִם כְּשֶׁהִפְכוּ פָנֵיהֶם זֶה
לְצַפּוֹן וְזֶה לְדָרוֹם, נִשְׁאָר עֹמֵד אֶחָד
בִּינֵיהֶם וּשְׂכַחְהוּ, אֵינּוּ שְׂכַחַתָּה, לְפִי
שִׁשְׁנֵיהֶם סָמְכוּ זֶה עַל זֶה וּמִתּוֹךְ כֹּךְ
נִשְׁפַח. וְכַתֵּב הַתּוֹסֵפֶת יוֹם טוֹב,
ד'וְשְׂכַחְתָּ' מִשְׁמַע שְׂלֵא עַל יְדֵי אַחֵר
שֶׁעָמָד, ע"ל.

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוֹאָר

בִּאֻפֶּן שֶׁאֶחָד סוֹמֵךְ עַל חֲבֵרוֹ, אֵין דִּין שְׂכַחַתָּה,
וְאִסּוּר לַעֲנִיִּים לִלְקוֹט.

בועז ציוה שתיקח את הנשאר אף כשאין בהם דין לקט ושכחה
וּבָזָה נְבוֹא לְבָאוֹר הַפְּתוּב 'עֵינִיךְ בַּשָּׂדֶה
אֲשֶׁר יִקְצְרוּ' - בָּעָז אָמַר לְרוֹת שְׁתַּרְאָה בַּשָּׂדֶה
בְּמָקוֹם שֶׁכֶּבֶד קָצְרוּ הַנְּעָרִים, וְתִלְדָּ אַחֲרֵיהֶן
וְתִלְקַט הַכֹּל - אֵת כֹּל הַנִּשְׁאָר בַּשָּׂדֶה, וְכִיוֹן
שֶׁכֶּבֶד עֲבָרוּ הַנְּעָרִים, הַכֹּל יִהְיֶה שְׂלָה - בֵּין לָקֵט
- שְׂבִלִים שֶׁנִּפְלוּ לָאָרֶץ, וּבֵין שְׂכַחַתָּה - עוֹמְרִים
שֶׁנִּשְׁכַּחוּ בַּשָּׂדֶה²⁶. וְהוֹסִיף וְאָמַר לָהּ כֹּךְ, וְהִלַּכְתָּ
אַחֲרֵיהֶן - שֶׁתֵּלֵךְ אַחֲרֵיהֶם וְלֹא לְפָנֵיהֶם²⁷, כִּדִּי
שְׁתַּתְּנָהּ בַּצְּנִיעוּת, וְלֹא תִלְדָּ לְפָנֵי הַנְּעָרִים²⁸.

אָבֵל עַל זֶה - שֶׁאֵמַר לָהּ שֶׁתֵּלֵךְ בַּשָּׂדֶה
שֶׁכֶּבֶד קָצְרוּ הַנְּעָרִים, קָשָׁה, שֶׁהוֹאִיל וּמִלְשׁוֹן
הַכְּתוּב 'יִקְצְרוּ' מִשְׁמַע שֶׁהַנְּעָרִים - הַקּוֹצְרִים
הֵם רַבִּים - שִׁישְׁנָם כְּמֵה קוֹצְרִים וּמִלְקָטִים,

צִיּוֹנִים וּמִקּוּרֹת

הַפֶּקֶד, הוֹצֵר לומר לה 'הלא צוית' כדי שלא יהיה
לה פחד ללקוט. לד. כוונת רבנו לבאר את
הַלְשׁוֹן 'וְהִלַּכְתָּ אַחֲרֵיהֶן', שֶׁהִיא דִּי לומר 'עֵינִיךְ בַּשָּׂדֶה
אֲשֶׁר יִקְצְרוּ', דָּגֵם כֵּן מִשְׁמַע שֶׁתִּקַּח הַכֹּל אֵף בִּאֻפֶּן
שֶׁרַבִּים קָצְרוּ יַחַד. וּמִמִּילָא אֲפֹשֶׁר לוֹ לומר בְּסִתְמָא
שֶׁתִּלְקוֹט כֹּל מִה שֶׁהִשְׁאִירוּ הַנְּעָרִים, וְיִהְיֶה נִכְלָל בּוֹה
גַּם מִה שֶׁאֵינּוּ שְׂכַחַתָּה מִן הַדִּין, וּמִפְּנֵי מִה דִּקְדַּק
בְּלִשׁוֹנוֹ הוֹסִיף לומר לה 'וְהִלַּכְתָּ אַחֲרֵיהֶן'. מִשּׁוֹם כֵּךְ
פִּירַשׁ הַכוּוּנָה שֶׁבּוֹה הוֹרָה לָהּ לִהְיוֹת בַּצְּנִיעוּת,
וְתִקְפִּיד לִילֵךְ רַק אַחֲרֵיהֶם. לָהּ כִּדִּי שֶׁלֹּא
יִסְתַּכֵּלוּ בָּהּ הַנְּעָרִים, שֶׁאִסּוּר לַהֲלֹךְ אַחֲרֵיהֶם אֵשֶׁה,
כְּמִבּוֹאֵר בְּגִמְרָא (בְּרִכּוֹת סא, א).

וּפִרְשׁ הָרַע"ב, שֶׁהַשְּׂנִים הַתַּחֲלִילוּ לִקְצוֹר או
לִלְקַט מֵאֻמָּצַע הַשּׁוּרָה, וְכֹל אֶחָד הִפְנָה גְּבוּ
לְחִבְרֵיו וְהַתַּחֲלִיל לִהְיוֹת עֹסֵק בְּמִלְאכְתּוֹ וְלִילֵךְ
לְתַחֲלִיל הַשּׁוּרָה, וְאִם כְּשֶׁהִפְכוּ פָנֵיהֶם לִילֵךְ
כֹּל אֶחָד מֵהֶם לְצַד אַחֵר - זֶה לְצַפּוֹן וְזֶה לְדָרוֹם,
נִשְׁאָר עֹמֵד אֶחָד בִּינֵיהֶם וּשְׂכַחְהוּ, אֵף שֶׁמִּשּׁוֹם
כֵּךְ הִיא רְאוּיָה לְחוֹל עֲלֵיו דִּין 'שְׂכַחַתָּה', מִכֹּל
מָקוֹם אֵינּוּ שְׂכַחַתָּה, וְהַטַּעַם, לְפִי שִׁשְׁנֵיהֶם סָמְכוּ
זֶה עַל זֶה - כֹּל אֶחָד סָמֵךְ עַל חֲבֵרוֹ שִׁיקַּחְנוּ,
וּמִתּוֹךְ כֹּךְ נִשְׁפַח. וְכַתֵּב הַתּוֹסֵפֶת יוֹם טוֹב (ד"ה
שְׁלֹאחֲרֵיהֶם) בְּבִיאוֹר כּוֹנֵנֶת הָרַע"ב, דְּמִהֲכַתּוּב
בְּתוֹרָה 'וְשְׂכַחְתָּ' בְּלִשׁוֹן יַחֲדִי, מִשְׁמַע שֶׁרַק
כְּשִׁיחִיד שֶׁכַח הָרִי זֶה שְׂכַחַתָּה, אָבֵל לֹא
כְּשֶׁנִּשְׁכַּח עַל יְדֵי אַחֵר שֶׁעָמָד, לְפִי שֶׁכְּשִׁישְׁנו
דְּבַר הַגּוֹרֵם לְשְׂכַחַתָּה, אֵינּוּ נִחְשָׁב לְשְׂכַחַתָּה²⁹,
ע"ל. וּמִבּוֹאֵר, שֶׁכְּשֶׁרַבִּים עוֹסְקִים בַּשָּׂדֶה

בְּכֹל תְּשׁוּבָה, זֶה הַכֹּל כֹּל שֶׁהוּא בְּכֹל תְּשׁוּבָה שְׂכַחַתָּה,
וְשֶׁאֵינּוּ בְּכֹל תְּשׁוּבָה אֵינּוּ שְׂכַחַתָּה. לָב. כֵּן מִבּוֹאֵר
בְּתוֹרָה"ט. לָהּ. וְנִתְכַּוֵּן שֶׁתִּלְקַט אֵף בִּאֻפֶּן הַנּוֹזֵכַר
בְּמִשְׁנָה, שֶׁהִפְכוּ פָנֵיהֶם זֶה לְצַפּוֹן וְזֶה לְדָרוֹם וְהָאֶחָד
סָמֵךְ עַל חֲבֵרוֹ, שֶׁלְפִי הַדִּין אֵינּוּ שְׂכַחַתָּה וְכִדְלָהֶן
בְּדַבְרֵי רַבְּנֵי. וְבוֹה מִיּוֹשֵׁב מִה שֶׁדִּקְדַּק רַבִּינוּ בְּתַחֲלִילֵת
הַמֵּאֵמֶר, מִה שֶׁיִּיכּוֹת בֵּין תַּחֲלִילֵת הַפֶּסֶק 'עֵינִיךְ
בַּשָּׂדֶה אֲשֶׁר יִקְצְרוּ' וְהִלַּכְתָּ אַחֲרֵיהֶן' עִם הַמִּשְׁךְ
הַפֶּסֶק 'הִלּוֹא צוִיתִי', שֶׁמֵּאֵחֶר שֶׁאֵמַר לָהּ 'עֵינִיךְ
בַּשָּׂדֶה אֲשֶׁר יִקְצְרוּ' וְהִלַּכְתָּ אַחֲרֵיהֶן' בְּלִשׁוֹן רַבִּים,
וְהֵינּוּ אֵף כְּשֶׁרַבִּים קוֹצְרִים וְהָאֶחָד סוֹמֵךְ עַל חֲבֵרוֹ,
וְכֹלל בּוֹה שֶׁתּוֹכֵל לִלְקוֹט הַכֹּל אֵף מִה שֶׁמֶן הַדִּין אֵינּוּ

שָׁאֵם הָיָה רוֹצֵה לָתֵת לָהּ מַשְׁלוֹ, הָיָה יָכוֹל לָתֵת לָהּ בְּחֻצָּנֶעַ וּבְכָבוֹד, וְלֹא שֶׁתִּתְּבֹהַּ לָלֶכֶת בַּשָּׂדֶה לְלֻקֵּם. וְעוֹד, לָמָּה בָּעוֹ לֹא נָתַן לָהּ כָּלוּם, לֹא בַּפֶּעַם הָרִאשׁוֹנָה וְלֹא בַּפֶּעַם הָאַחֲרוֹנָה. אֲלֵא שֶׁבַּפֶּעַם הָאַחֲרוֹנָה בָּתִּיב (ג, טו) 'וַיֵּמַד שֵׁשׁ שְׁעָרִים וַיֵּשֶׁת עָלֶיהָ', וַאיֵנוֹ אֹמֵר שְׁנֵתָנָם לָהּ בְּמִתְנָה, רַק שֵׁשֶׁם אוֹתָם עָלֶיהָ. וְאַחֵר

שֵׁשׁ לְאַחֲרֵיהֶם אֵינוֹ שִׁכְחָה מִפְּנֵי שֶׁפָּמְכוּ זֶה עַל זֶה. וּכְדִי שְׁרוֹת לֹא תִתְּפַחֵד פֶּן הִנָּעְרִים לֹא יִרְצוּ שֶׁתִּקַּח מֶה שִׁישְׁבָּחוּ לְאַחֲרֵיהֶם לְפִי שְׁאִינוֹ שִׁכְחָה, לְפִיכֵךְ הִקְדִּים לוֹמַר לָהּ 'הֲלוֹא צִוִּיתִי אֶת הִנָּעְרִים לְבַלְתִּי נִנְעֵד', כָּלוּמֵר, שְׁאֵף עַל פִּי שָׁמֹן הָדִין אֵינוֹ שִׁכְחָה, אֵינוֹ רוֹצֵה שִׁיקְפִידוּ בָּזָה. וְאַם תֹּאמַר, מָה הִיְתָה כּוֹנֵת בָּעוֹ בָּזָה,

זרע שמשון המבואר

הנערים שלא יעכבוה ליקח אף באופן זה.

טעם שלא נתן לה בועז בדרך כבוד

וְאַם תֹּאמַר, מָה הִיְתָה כּוֹנֵת בָּעוֹ בָּזָה שֶׁהִתִּיר לָהּ לִיקַח אֶף אֶת הַעֲמָרִים שְׁאִינִם נִחְשָׁבִים לְשִׁכְחָה מִן הַדִּין, שְׁאֵם הָיָה רוֹצֵה לָתֵת לָהּ מַשְׁלוֹ בְּתוֹרַת מִתְנָה וְצִדְקָה, הָיָה יָכוֹל לָתֵת לָהּ בְּחֻצָּנֶעַ וּבְכָבוֹד - בְּכִיתוֹ, וְלֹא שֶׁתִּתְּבֹהַּ לָלֶכֶת בַּשָּׂדֶה לְלֻקֵּם, וּמִדּוּעַ אָמַר לָהּ שֶׁתֵּלֵךְ אַחֲרֵי הַנְּעָרִים וְתִלְקֹט אֶת הַעֲמָרִים שֶׁנִּשְׁכַּחוּ בַשָּׂדֶה.

וְעוֹד קֶשֶׁה, לָמָּה בָּעוֹ לֹא נָתַן לָהּ כָּלוּם - שׁוּם מִתְנָה, לֹא בַּפֶּעַם הָרִאשׁוֹנָה שֶׁפָּגַשׁ בָּהּ, מִיד לְאַחֵר שֶׁשָּׁבָה עִם נַעֲמִי לַעֲרִם, וּבָאָה לְלֻקוֹט שְׁבָלִים בַּשָּׂדֶה שֶׁל בָּעוֹ [הַמְּבֹאֵר בִּפְרָק ב'], וְלֹא בַּפֶּעַם הָאַחֲרוֹנָה שֶׁפָּגַשָּׁה, לְאַחֵר שֶׁלָּנָה עָמַד בְּלִילָה בְּגוֹרֵן [הַמְּבֹאֵר בִּפְרָק ג']^ט. אֲלֵא שֶׁבַּפֶּעַם הָאַחֲרוֹנָה בָּתִּיב (ג, טו) 'וַיֵּמַד שֵׁשׁ שְׁעָרִים וַיֵּשֶׁת עָלֶיהָ', וַאיֵנוֹ אֹמֵר שְׁנֵתָנָם לָהּ בָּעוֹ בְּמִתְנָה, רַק שֵׁשֶׁם אוֹתָם עָלֶיהָ^{טז}.

צינים ומקורות

ומה שנתן לה לאכול אין נחשב כמתנה. לה. באגרת שמואל פירש, שציין הכתוב ששם אותם עליה, לפי שלבדה לא היתה יכולה לישא שש סאין שעורים, ולכן הוצרך להניחם עליה [וראה במדרש (ר"ר ז, ב) שמשמע שהיו רק ששה שבלים]. אמנם לדעת רבינו נראה שפירש 'וישת עליה', שבא הכתוב למעט שעדיין לא נתנם לה, אלא רק הניח עליה ולא אמר לה כלום.

הרי מבואר במשנה שמה שיש - העומר שנשאר בשדה לאחריהם, אינו שכחה, מפני שפמכו זה על זה^ט. ויש לומר, שבועז נהג עמה לפני משורת הדין, ונתן לה רשות ללקט אף את העמרים שאין בהם דין לקט ושכחה מן התורה, וכדי שרות לא תתפחד פן הנערים לא ירצו שתקח מה שישבחו לאחריהם, לפי שאינו שכחה מן הדין, ויבואו הנערים לעכב על ידה, לפיכך הקדים לומר לה 'הלא צויתי את הנערים לבלתי ננעד', כלומר, שאף על פי ששמן הדין אינו שכחה, מכל מקום צויה את הנערים לבל יפריעו בעדה, לפי שהוא אינו רוצה שיקפידו בזה. ובזה מבואר השייכות בין מה שאמר לה בועז שצוה את הנערים, לבין אמירתו לרות 'עיניך בשדה אשר יקצורו' והלכת אחריהם', שמפני שאמר לה ללקוט יותר מהמגיעה לפי הדין, דהיינו אף מה שנמצא מאחריהם', הוצרך לומר לה שהזהיר את

לו. והכי נמי הכא יש לחשוש שהתחילו לקצור ולאסוף מאמצע השדה זה לצפון וזה לדרום, וכל אחד סומך על חבירו, ואם כן אינו שכחה. לו. קצ"ע, שהרי נאמר (ב, יד) 'ויצטב לה קלי' שנתן לה לאכול. ויתכן כיון שהיה פחות משה פרוטה, כמו שמשמע במדרש (ר"ר ה, ו), אין זה נחשב לנתינה. וראה עוד להלן מה שנתבאר בדברי המדרש. ועוד יש לומר, שתמיהת רבינו היא על שלא נתן לה 'מתנה',

פסוק וימד
שש שערים
וכי כי אמר
אלי אל
תבואי ויקם
וכי

לָקַח רֹת לְאִשָּׁה עַד שֶׁהִגּוּאֵל יִגְלֶה דַּעְתּוֹ
שְׁאִינוּ רוֹצֶה לָקַח אוֹתָהּ לְאִשָּׁה, מִהַטֵּעַם
שֶׁנִּכְתָּב לְקַמֵּן בְּאֶרֶץ (אֹת יד) עַל פְּסוּק (ג),
(יא) 'וְעַתָּה בָּתִּי אֵל תִּירָאִי' וְכו', וְעֵין שָׁם.
וְכֹנֶנֶת בָּעוֹ הִיתָה לְהַכְרִיחַ הַגּוֹאֵל שִׁיאֲמַר
לֹא בִפְרוּשׁ קָנָה אוֹתָהּ לָךְ, כִּדְרִי שֶׁלֹּא
יִשְׁאָר שׁוֹם פְּקָפוּק וְטַעֲנָה בְּנִשְׁוֹאִין אֵלָיו.
וּמִשּׁוֹם הָכִי הַתְּנוּ, שְׁאִינֶם רוֹצִים לְמַכֵּר

זֶה, רֹת בְּשִׁבְאָה אֶל חֲמוּזָה אֲמָרָה (שם
פסוק יז) 'שֵׁשׁ הַשְּׁעָרִים הָאֵלֶּה נָתַן לִי כִּי אָמַר
אֵלֵי אֵל תְּבוּאֵי רִיקָם אֶל חֲמוּזָה', וְזֶה לֹא
מִצִּינוּ שֶׁבָּעוּ נָתַן לָהּ בְּמַתָּנָה בִּפְרוּשׁ, אֶלָּא
'וַיִּשֶׁת עָלֶיהָ'. וְעוֹד, לֹא מִצִּינוּ שֶׁאֲמַר לָהּ
'אֵל תְּבוּאֵי רִיקָם' וְכו'. וְעוֹד צָרִיךְ טַעַם,
לָמָּה 'אֵלֵי' קָרִי וְלֹא כְּתִיב (נִדְרִים לו, א).
וַיֵּשׁ לֹמֶר, שֶׁכֹּנֶנֶת בָּעוֹ הִיתָה שֶׁלֹּא

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוּאָר

שֶׁכֹּנֶנֶת בָּעוֹ הִיתָה שֶׁלֹּא לָקַח אֶת רֹת לֹ
לְאִשָּׁה, עַד שֶׁהִגּוּאֵל - אַחִיו שֶׁל אֵלִימֶלֶךְ [אַבִּי
מַחֲלוֹן בַּעֲלָה שֶׁל רֹת], וְקָרֹב לְרוֹת יוֹתֵר
מִבּוֹעֵז שֶׁהָיָה בֶן שְׁלֹמֹן אַחִיו שֶׁל אֵלִימֶלֶךְ
(רֹאה רֹת ד) ^{מב}, יִגְלֶה דַּעְתּוֹ שְׁאִינוּ רוֹצֶה לָקַח
אוֹתָהּ לֹא לְאִשָּׁה, וְהוּא מִהַטֵּעַם שֶׁנִּכְתָּב לְקַמֵּן
בְּאֶרֶץ (אֹת יד) עַל פְּסוּק (ג, יא) 'וְעַתָּה בָּתִּי אֵל
תִּירָאִי' וְכו', וְעֵין שָׁם ^{מב}. וְעוֹד יֵשׁ לְהַקְדִּים,
שֶׁכֹּנֶנֶת בָּעוֹ הִיתָה לְהַכְרִיחַ אֶת הַגּוֹאֵל שִׁיאֲמַר
לֹא בִפְרוּשׁ קָנָה אוֹתָהּ לָךְ - בְּנִשְׁוֹאִין, וְלֹא
שֶׁרָק יֵאמַר לֹא שֶׁהוּא אִינוּ חֲפֵץ לִישָׂא אוֹתָהּ,
כִּדְרִי שֶׁלֹּא יִשְׁאָר שׁוֹם פְּקָפוּק וְטַעֲנָה בְּנִשְׁוֹאִין
אֵלָיו - שֶׁלֹּא יִבּוֹא הַגּוֹאֵל לְאַחֵר מִכֵּן וַיִּטְעַן
שֶׁהוּא הָיָה רֹאשׁ לִישָׂא אֶת רֹת ^{מב}, וְכֹנֶנֶת
נִשְׂאָה בְּמִקּוֹמוֹ בְּעֶרְמָה. וּמִשּׁוֹם הָכִי הַתְּנוּ
נַעֲמִי וְרוֹת שְׁאִינֶם רוֹצִים לְמַכֵּר אֶת הַשָּׂדֶה

וְאִמְנֵם אַחֵר זֶה, רֹת בְּשִׁבְאָה אֶל נַעֲמִי
חֲמוּזָה, אֲמָרָה (שם פסוק יז) 'שֵׁשׁ הַשְּׁעָרִים הָאֵלֶּה
נָתַן לִי כִּי אָמַר אֵלֵי אֵל תְּבוּאֵי רִיקָם אֶל חֲמוּזָה',
הָרִי שֶׁאֲמָרָה 'נָתַן לִי בְּלִשׁוֹן מַתָּנָה, וְלִפִּי
הָאֲמִת יֵשׁ לְדַקְדָּק, שֶׁהָרִי זֶה לֹא מִצִּינוּ שֶׁבָּעוּ
נָתַן לָהּ - אֶת הַשְּׁעָרִים בְּמַתָּנָה בִּפְרוּשׁ, אֶלָּא רָק
'וַיִּשֶׁת עָלֶיהָ' - שֶׁהִנִּיחַ עָלֶיהָ. וְעוֹד קִשָּׁה, שֶׁלֹּא
מִצִּינוּ שֶׁאֲמַר לָהּ בּוֹעֵז לְרוֹת, שֶׁהַטֵּעַם שֶׁנָּתַן לָהּ
הַשְּׁעָרִים הוּא מִשּׁוֹם - 'אֵל תְּבוּאֵי רִיקָם' וְכו',
וּמִדּוּעַ אֲמָרָה רֹת לְנַעֲמִי שֶׁלֹּא נִתְּנָה לָהּ. וְעוֹד
צָרִיךְ טַעַם, לָמָּה תִּכְבַּת 'אֵלֵי' (בַּפְּסוּק יז) הִיא רָק
קָרִי וְלֹא כְּתִיב ^ט - שֶׁרָק נִקְרָאת כֵּן, אֲבָל אֵין
כּוֹתְבִים אוֹתָהּ בְּגוֹף הַמַּגִּילָה ^מ.

בּוֹעֵז לֹא רָצָה לִישָׂא אֶת רֹת קוֹדֵם קִבְּלָת רִשׁוֹת מִהַגּוֹאֵל
וַיֵּשׁ לֹמֶר, בְּהַקְדָּם מִה שֶׁנִּרְאָה לְפָרֶשׁ

צִיּוֹנִים וּמִקּוּרֹת

מַחֲלוֹן בַּעֲלָה שֶׁל רֹת. מִב. וְתוֹרֵף דְּבָרִיו,
שֶׁחֲשַׁשׁ בּוֹעֵז שֶׁלֹּאֲחֵר זִמֵּן יוֹצֵא הַגּוֹאֵל לַעֲזָה שֶׁהוּא
הָיָה רֹאשׁ לִישָׂאָהּ, וְלִכְךָ אֵף שִׁדְעָה בּוֹעֵז שֶׁהַגּוֹאֵל לֹא
יִרְצֶה לִישָׂאָהּ, הַעֲמִידוֹ בְּפָנֵי הַזִּקְנִים שֶׁגַּם הֵם יֵאמְרוּ
לֹא שֶׁהִיא מוֹתֵרֶת לְנִשְׁוֹאִין, וְאֵם לְאַחֵר שִׁישְׁמַע מֵהֶם
כֵּךְ, עֲדִיין יַחֲשׁוּשׁ לְסִכְרַת הַכִּסִּילִים שֶׁהִיא אֲסוּרָה,
שׁוֹב וְדָאִי לֹא יוֹכֵל לְטַעֵן לְאַחֵר זִמֵּן שֶׁהִיא זֶה מַחֲלֵה
בְּטַעוֹת, שֶׁהָרִי הִיָּה לֹא לְשִׁמּוּעַ לְדְּבָרֵי הַזִּקְנִים
שֶׁהִתְרִיחָה, עֵינֵינוּ. וּמִשּׁוֹם חֲשַׁשׁ זֶה עָשָׂה בּוֹעֵז כֹּל
אֲשֶׁר בִּיכּוּלָתוֹ, שִׁיאֲמַר הַגּוֹאֵל בְּאוֹפֶן מְפּוֹרֵשׁ וְכִרְוֹר
שֶׁאִינוּ רוֹצֶה לִישָׂאָהּ. מִג. רֹאה בְּרַמְבַּ"ן
(בְּרַאשִׁית לח, ח), שֶׁהַחֲכָמִים הַקְּדוֹמִיִּם קוֹדֵם הַתּוֹרָה

לֹט. כֵּן הוּא בְּגִמְרָא (נִדְרִים לו, ב), שֶׁכְּתוּב זֶה הוּא מִן
הַחֲתוּבִים שֶׁנִּקְרָאִים וְאִינֶם נִכְתְּבִים, וְהוּא מִהֲלֵכָה
לְמִשָּׁה מִסִּינִי. מ. וְרֹאה בְּאַלְשִׁיךְ שֶׁקּוֹשִׁיָא אַחַת
מִתּוֹרַצַּת חֲבִירָתָהּ, שֶׁלִּפִּי שֶׁלֹּא אֲמַר לָהּ כֵּן, לִכְךָ לֹא
נִכְתָּב כִּי אֲמַר אֵלֵי, אֲבָל רֹת אֲמָרָה כֵּן לְנַעֲמִי מִשּׁוֹם
שֶׁהִבִּינָה שֶׁזֶה הָיָה מַחֲשַׁבְתּוֹ. וְכַעֲיֵן זֶה פִּירֵשׁ בְּרוּקָה,
וְרֹאה לְהֵלֶן דְּבָרֵי רַבִּינוּ. וְרֹאה עוֹד בְּאַגְרַת שְׁמוּאֵל
מִה שֶׁפִּירֵשׁ בּוֹזָה. מִא. וּבְרַשִׁי (ג, יב), גּוֹאֵל
הִיָּה שְׁמוּ 'טוֹב', וְהִיָּה אַחִיו שֶׁל אֵלִימֶלֶךְ, וְהוּא הִיָּה
קָרֹב בִּיּוֹתֵר לְרוֹת כִּלְתּוֹ שֶׁל אֵלִימֶלֶךְ, וְהִיָּה צָרִיךְ
לְגֹאֵל אוֹתָהּ, דִּהְיִינוּ לִישָׂא אֶת רֹת לְאִשָּׁה. וְכֹנֶנֶת הִיָּה
בֶּן אַחִיו שֶׁל אֵלִימֶלֶךְ, דִּהְיִינוּ, שֶׁהִיָּה בֶּן דּוֹדוֹ שֶׁל

וְכָל אֵלֹו דְּבָרִים סְתוּמִּים וַחֲתוּמִּים,
מִפְּנֵי שְׁמִבִּיאהּ זֹו בָּאָה לְעוֹלָם מַלְכוּת
בֵּית דָּוִד מְשִׁיחַ צִדְקָנוּ, בְּיָדוֹעַ לְיֹדְעִים.
וְאִם הָיָה בָּעֵז נֹשֵׂא רוּת קֶדֶם דְּבָרוֹ
עִם הַגּוֹאֵל, אִזּוּ הָיָה הַגּוֹאֵל קוֹנֵה
הַשְּׂדֵה, וּמַחְשֶׁבְתוֹ שֶׁל בָּעֵז לֹא הִיָּתָה
מִתְקַיֶּמֶת.

אֶת הַשְּׂדֵה אֵלֹא אִם בֶּן יִקְנֶה גַם רוּת
לְאִשָּׁה, וְזֶהוּ שְׁכָתוֹב (שם ד, ה) 'בְּיוֹם
קְנוֹתְךָ' וְכוּ'. וְהַגּוֹאֵל לֹא הָיָה יָכוֹל לָקַח
אֶת רוּת, בְּדִבְתִּיב (שם ד, ו) 'לֹא אוֹכַל
לְגָאֵל לִי בֶן אִשְׁחִית' וְכוּ', וְאִדְרָבָא,
בְּקֶשׁ מִבָּעֵז שִׁיקְנָנָה הוּא, וְשִׁלָּף נֶעְלָו
וְהַעֲדִירוֹ עָלָיו עֲדִים, בְּנִרְאָה מִהַכְּתוּב.

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוּאָר

הַשְּׂדֵה וַיֵּשֶׂא אֶת רוּת. וְכָל אֵלֹו הַדְּבָרִים - מֵה
שְׁבוּעַת רֹצֵה לְהִינְשֵׂא לְרוּת, וַיִּשְׁהִיָּה בְּהַסְכַּמַּת
הַגּוֹאֵל בְּלֹא פַקְפּוֹק, הֵם סְתוּמִּים וַחֲתוּמִּים -
דְּבָרִים נִעְלָמִים מְאֹד, וְהֵינּוּ מִפְּנֵי שְׁמִבִּיאהּ
זֹו בָּאָה לְעוֹלָם מַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחַ צִדְקָנוּ,
בְּיָדוֹעַ לְיֹדְעִים^{טז}, וּכְכָתוּב (רוּת ד, כֹּא-כֵב) 'וּבָעֵז
הַזֶּה הוֹלִיד אֶת עוֹבֵד, וְעוֹבֵד הוֹלִיד אֶת יִשְׂרָאֵל וְיִשְׂרָאֵל
הוֹלִיד אֶת דָּוִד'. וְלִכְךָ הוֹצֵר בָּעֵז שֶׁלֹּא יִהְיֶה
שׁוּם פַּקְפּוֹק בְּנִישׁוּאוֹ עִם רוּת, וְאִם הָיָה בָּעֵז
נֹשֵׂא אֶת רוּת קֶדֶם דְּבָרוֹ עִם הַגּוֹאֵל, לֹא הִיָּה
מִתְנַה אֶת קִנְיָן הַשְּׂדֵה עִם יִיבוּם רוּת, וְאִזּוּ הָיָה
הַגּוֹאֵל קוֹנֵה הַשְּׂדֵה, וְלֹא הִיָּה אִפְשָׁר לְדַחֵק
בּוֹ שִׁיאֲמַר בְּפִירוּשׁ שְׁאִינוֹ רוֹצֵה לִיבָם אֶת
רוּת, וּשְׁבוּעַת יִקְנֶה אֶת רוּת וַיֵּשֶׂא, וְהָיָה
וּמַחְשֶׁבְתוֹ שֶׁל בָּעֵז שֶׁלֹּא יִהְיֶה פַקְפּוֹק
בְּנִישׁוּאִין, לֹא הִיָּתָה מִתְקַיֶּמֶת, וְאִפְשָׁר
שֶׁלֹּאֲחֵר זֶמֶן יֵאמַר שֶׁהִיָּה לוֹ טַעוּת, מֵה שְׁאִין

בְּפִנֵּי עֲצָמָה, אֵלֹא אִם בֶּן יִקְנֶה הַקּוֹנֶה גַם אֶת
רוּת לְאִשָּׁה וַיֵּשֶׂאנָה כְּדִין, וְזֶהוּ שְׁכָתוֹב (שם ד,
ה) 'בְּיוֹם קְנוֹתְךָ' וְכוּ'^{טז}.
וְאִמְנֵם הַגּוֹאֵל לֹא הָיָה יָכוֹל - רוֹצֵה לָקַח
לִישָׂא אֶת רוּת, בְּדִבְתִּיב (שם ד, ו) 'לֹא
אוֹכַל לְגָאֵל לִי בֶן אִשְׁחִית' וְכוּ' - שֶׁלֹּא יִדַּע
שְׁרוּת מוֹתֶרֶת לְנִישׁוּאִין, שְׁדוּקָא 'מוֹאבִי'
אִסוּר בְּקַהֲל יִשְׂרָאֵל, וְלֹא מוֹאבִית^{טז}, אוֹ
מִשׁוּם שֶׁחֲשַׁשׁ שֶׁהִדְבָּר יִגְרוּם לְמַרִּיבָה עִם
אִשְׁתּוֹ הָרֵאשׁוֹנָה^{טז}, וְאִדְרָבָא, הוּא בְּקֶשׁ מִבָּעֵז
שִׁיקְנָנָה הוּא, וְכִמוֹ שְׁכָתוֹב (שם) 'גָּאֵל לְךָ אֶת־
אֶת גְּאוּלְתִּי' וְכוּ', וְלֹא עוֹד, אֲלֹא שִׁלָּף
הַגּוֹאֵל אֶת נֶעְלָו - שֶׁעָשָׂה קִנְיָן לְהַקְנוּתָהּ
לְבוּעֵז, וְהַעֲדִירוֹ עָלָיו עֲדִים - שֶׁעָשָׂה כֵן בְּפִנֵּי
עֲדִים, בְּנִרְאָה מִהַכְּתוּב (שם פסוק ח-י)^{טז}, וְכָל
זֶה כְּדִי לְחַזֵּק אֶת יָדָיו שֶׁל בָּעֵז שִׁיקְנָה אֶת

צִיּוֹנִים וּמִקּוּרוֹת

וְרַק אַחֵר כֵּךְ אֲמַר לוֹ שֶׁאִין רוּת שׁוֹתֶפֶה בְּאוֹתוֹ הַשְּׂדֵה,
וְהִיא אֵינָה מִתְרַצֶּה לְמַכּוֹר חֶלְקָה בְּלֹא שִׁיבָם אוֹתָהּ.
מֵה. 'וַיֵּאמֶר הַגָּאֵל לֹא אוֹכַל לְגָאֵל לִי בֶן אִשְׁחִית אֶת
נַחֲלִיתִי גָאֵל לְךָ אֶתָּה אֶת גְּאֻלְתִּי כִּי לֹא אוֹכַל לְגָאֵל'.
מֵה. כֵּן בִּיָּאֵר רַש"י. מֵה. כֵּן מְבוּאָר בְּתַרְגוּם
וּבִאֲבָן עוֹרָא. מֵה. 'וַיֵּאמֶר הַגָּאֵל לְבָעֵז קִנָּה לְךָ
וְשִׁלָּף נֶעְלָו, וַיֵּאמֶר בָּעֵז לְזִקְנִים וְכָל הָעָם עֲדִים אֲתָם
הַיּוֹם כִּי קִנִּיתִי אֶת כָּל אֲשֶׁר לְאַלְמִלְךָ וְאֶת כָּל אֲשֶׁר
לְכָלִּיּוֹן וּמַחֲלוֹן מִיַּד נְעָמִי, וְגַם אֶת רוּת הַמֹּאבִּיָּה אֲשֶׁת
מַחֲלוֹן קִנִּיתִי לִי לְאִשָּׁה לְהָקִים שֵׁם הַמֵּת עַל נַחֲלָתוֹ
וְלֹא יִכָּרֵת שֵׁם הַמֵּת מֵעַם אֲחָיו וּמִשְׁעַר מִקְמוֹ עֲדִים
אֲתָם הַיּוֹם'. מַט. בִּילְקוּט שְׁמַעוֹנִי (רוּת רמז

יִדְעוּ כִּי יֵשׁ תּוֹעֵלֶת גְּדוּלָה בִּיבוּם הָאֵל וְאֲחֵרָיו הַקְּרוֹב
בְּמִשְׁפָּחָה וְכוּ', וְכִי חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל הִקְדִּמוּם מִדַּעֲתָם
הַעֲנִין הַנִּכְבָּד הַזֶּה, הִנְהִיגוּ לְפָנִים בִּישְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת
הַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה בְּכָל יוֹרְשֵׁי הַנַּחֲלָה בְּאוֹתָם שֶׁלֹּא יִהְיֶה
בָּהֶם אִיסוּר הַשָּׂאֵר וְקִרְאוּ אוֹתָהּ גְּאוּלָּה, וְשׁוּחַ עֲנִין
בָּעֵז. עִי"ש. מֵה. לְשׁוֹן הַפְּסוּק, 'וַיֵּאמֶר בָּעֵז
בְּיוֹם קְנוֹתְךָ הַשְּׂדֵה מִיַּד נְעָמִי וּמֵאֵת רוּת הַמֹּאבִּיָּה
אֲשֶׁת הַמֵּת קִנִּיתִי לְהָקִים שֵׁם הַמֵּת עַל נַחֲלָתוֹ'. וּפִירֵשׁ
רַש"י, שֶׁאֲמַר בָּעֵז לְגוֹאֵל שְׁרוּת אֵינָה מִתְרַצֶּה לְמַכּוֹר
חֶלְקָה אֲלֹא אִם כֵּן תִּישָׂאנָה. וְרֵאָה בְּמַלְבִּי"ם שֶׁפִּירֵשׁ,
שֶׁבְּתַחֲלִיל אֲמַר לוֹ שֶׁנְּעָמִי חֲפָצָה לְמַכּוֹר אֶת הַשְּׂדֵה
אֲשֶׁר לָהּ, וְעַל זֶה אֲמַר הַגּוֹאֵל שֶׁהוּא מַסְכִּים לְקִנּוּת,

בְּרוֹת הָיוּ מִסְתַּפְּקִים בָּהּ הָעוֹלָם, אִם
הִיא הַגּוֹנָה אִם לֹא, כְּמוֹ שֶׁנֶּפֶרֶשׁ לִקְמוֹן
(אות יד) עַל פֶּסוּק הַנ"ל, וְעֵינַי שָׁם, וּבִעֵז
רָצָה לְרַמֵּז שֶׁשָּׁם שֵׁשׁ כְּבוֹד גָּדוֹל לְגֵאֵל
אֶת הַשָּׂדֶה, כִּד יֵשׁ כְּבוֹד גָּדוֹל לְקַח אִשָּׁה
זוֹ לְפִי שֶׁהִיא הַגּוֹנָה, שֶׁהוּא הָיָה יוֹדֵעַ
שֶׁכִּד נִפְסְקָה הַחֲלֻכָּה, 'מוֹאָבִי' וְלֹא

וְעֵינַי בְּמִדְרַשׁ רַבָּה (רות ז, יא) עַל פֶּסוּק
(שם ד, ז) 'וְזֹאת לְפָנַי בְּיִשְׂרָאֵל',
שְׁמִי שְׁמוּכָר שָׂדֶה, הָיוּ קְרוּבֵי עוֹשִׂים
לוֹ בִּשְׁת פָּנִים בְּפֶרֶהֶסִיא, כְּמוֹ שֶׁעוֹשִׂים
לְמִי שֶׁנוֹשֵׂא אִשָּׁה שְׂאִינָה הוֹגֶנֶת לוֹ, וְעֵינַי
שָׁם. אֲמָנָם בְּשִׁחֹר לְגֵאֵל הַשָּׂדֶה שְׁמֹכָר,
הָיוּ מַחְזִירִים לוֹ הַכְּבוֹד בְּפֶרֶהֶסִיא. וְכֵאן

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאֵר

לוֹ הַכְּבוֹד בְּפֶרֶהֶסִיא שְׁתִּיקָן בִּזָּה אֶת פָּגֶם
הַמִּשְׁפָּחָה.

כֵּן עָתָה שֶׁאִמְרָנוּ כֵּן בְּפִירוּשׁ שֶׁאִינוּ רוֹצִים לִישָׂא
אוֹתָהּ.

טַעַם נוסף שֶׁתִּלְהַ בּוֹעַז גְּאוּלַּת הַשָּׂדֶה בְּנִישׁוּאֵי רֹת

וְכֵאן בְּרוֹת הָיוּ מִסְתַּפְּקִים בָּהּ הָאֲנָשִׁים
שֶׁבּוֹעִזֵּם, אִם הִיא הַגּוֹנָה אִם לֹא - אִם גַּם
הַנִּקְבוֹת הֵן בְּכָלֵל הַאִיסוּר שְׁמוּאֵבִי לֹא יִבּוּא
בְּקַחֵל יִשְׂרָאֵל, וְכֵאן שֶׁנֶּפֶרֶשׁ לִקְמוֹן (אות יד) עַל
פֶּסוּק הַנ"ל, וְעֵינַי שָׁם²¹. וּבִעֵז רָצָה לְרַמֵּז
שֶׁאֲדַרְבָּא בְּשָׁם שֵׁשׁ כְּבוֹד גָּדוֹל לְגֵאֵל אֶת
הַשָּׂדֶה לְפִי שֶׁמַּחְזִיר כְּבוֹד הַמִּשְׁפָּחָה, כִּד יֵשׁ
כְּבוֹד גָּדוֹל לְקַח אִשָּׁה זוֹ לְפִי שֶׁהִיא הַגּוֹנָה, וִישׁ
בִּזָּה כְּבוֹד לַמִּשְׁפָּחָה אִם יִכְנִיס לְבֵיתָהּ אִשָּׁה
הַגּוֹנָה, שֶׁהוּא בּוֹעַז הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁכִּד נִפְסְקָה
הַחֲלֻכָּה (רֹאה יְבָמוֹת סט, א עו, ב)²² - 'מוֹאָבִי'
(דְּבָרִים כג, ד)²³ - הַזִּכָּר אֶף שֶׁנִּתְגַּיֵּר נֹאסֵר לְבוֹא
בְּקַחֵל וְלִישָׂא אִשָּׁה מִיִּשְׂרָאֵל, וְלֹא נֹאסֵרָה

וְעוֹד יֵשׁ לְפָרֶשׁ טַעַמּוֹ שֶׁל בּוֹעַז שֶׁתִּלְהַ
גְּאוּלַּת הַשָּׂדֶה בְּיִבּוּמָה שֶׁל רֹת, דְּעֵינַי בְּמִדְרַשׁ
רַבָּה (רות ז, יא) עַל הַפֶּסוּק (שם ד, ז) 'וְזֹאת
לְפָנַי בְּיִשְׂרָאֵל', שְׁמִי שֶׁהִיא מוֹכָר שָׂדֶה לְגוֹי
אוֹ לְאֶחָד שֶׁאִינוּ מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ, הָיוּ קְרוּבֵי
עוֹשִׂים לוֹ בִּשְׁת פָּנִים בְּפֶרֶהֶסִיא, לְפִי שֶׁמְכִירָה
זוֹ הִיא לְבוֹשָׁתָהּ שֶׁל הַמִּשְׁפָּחָה, שֶׁמְכָר שָׂדֶה
אֲחֻזָּתוֹ שֶׁהוֹרִישׁוּ לוֹ אֲבוֹתָיו, וְכֵאן שֶׁעוֹשִׂים
לְמִי שֶׁנוֹשֵׂא אִשָּׁה שְׂאִינָה הוֹגֶנֶת לוֹ, שֶׁהִי
מְבִיִּים אוֹתוֹ בְּפֶרֶהֶסִיא מִטַּעַם זֶה שֶׁהוּא
מְבִיִּישׁ אֶת מִשְׁפַּחְתּוֹ, וְעֵינַי שָׁם²⁴. אֲמָנָם בְּשִׁחֹר
הַמוֹכָר לְגֵאֵל אֶת הַשָּׂדֶה שְׁמֹכָר, הָיוּ מַחְזִירִים

צִיּוֹנִים וּמִקְוֹת

וְאוֹמְרִין, נִקְצֵץ פְּלוֹנִי מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ. גִּירָשָׁה, הִיוּ אוֹמְרִים
חֹזֵר פְּלוֹנִי לַמִּשְׁפָּחָה. וּבִירוּשָׁלַיִם (קִידוּשִׁין פ"א
ה"ה) כְּתוּב, הַמוֹכָר שָׂדֶה אֲחֻזָּתוֹ סָתֵם, וְלֹא דוֹקָא
לְגוֹי. נֹא. שְׁבוּעוֹ נִתְכַּוֵּן לֹאמַר לֵה שֶׁאֵף שֵׁשׁ
שֶׁמִּסְתַּפְּקִים בָּהּ אִם הִיא מוֹתֵרָה, מְכַל מְקוֹם 'שֶׁנֶּר
עֲמִי', הֵינּוּ הַסְנֵהֲדֵרִין, יוֹדְעִים שֶׁהִיא מוֹתֵרָה, וְלִכְךָ
הוּא אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לְגֵאֹל אוֹתָהּ. וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, 'כֹּל שֶׁנֶּר
עֲמִי' דֵּהֵינּוּ הַסְנֵהֲדֵרִין, יוֹדְעִים 'עֲמוּנִי' וְלֹא עֲמוּנִית,
'מוֹאָבִי' וְלֹא מוֹאָבִית (יְבָמוֹת סט, א), אֲבָל מִי שֶׁאִינוּ
חֲכָם אֵינוֹ יוֹדֵעַ, וְ'טוֹב' שֶׁהוּא הַגּוֹאֵל, הוּא עִם הָאֶרֶץ,
וְהוּא לֹא יִרְצֶה לְקַחְתָּךְ לְפִי שֶׁאֵת מוֹאָבִיָּה.
נֹב. וְרֹאה עוֹד בְּמִדְרַשׁ (ר"ר ד, א). נֹב. לֹא יָבֹא
עֲמוּנִי וּמוֹאָבִי בְּקַחֵל ה' גַּם דּוֹר עֲשָׂרִי לֹא יָבֹא לָהֶם
בְּקַחֵל ה' עַד עוֹלָם.

תִּרְחַ מְבֹאֵר, שֶׁאֲחֵר בִּיאָה רֵאשׁוֹנָה בְּלִילָה זֶה, מֵת
בּוֹעַז, הִרִי שֶׁמְבִיאָהּ זֶה בֹּאֵה לְעוֹלָם מְלָכוּת בֵּית דּוֹד.
וְרִשִׁי (דְּבָרִי הַיָּמִים א ב, יא) כְּתוּב, חֲכָמִים אִמְרוּ
בִּשְׁעָה שֶׁבֹא בּוֹעַז עַל רֹת וְהִרְתָּה, מִיד מֵת בּוֹעַז. וְכֵאן
שֶׁכְּתוּב רַבְּנוּ בְּהַרְחֵבָה לְהֵלֵךְ אוֹת יִד. וְיִתְכֵּן שְׁכוּנָתָהּ
רַבְּנוּ בְּלִשׁוֹנוֹ 'כִּידוּעַ לִידוּעִים', הֵינּוּ עַל שֶׁמְדוּד
הַמֶּלֶךְ וְזִרְעוֹ נוֹלֵד מִשִּׁיחַ. ג. בְּמִדְרַשׁ, אִמְרָנוּ ר'
יוֹסִי בֶר אֲבִין, כֹּל מִי שֶׁמְכָר אֲחֻזָּתוֹ לְגוֹי, הִיוּ קְרוּבֵי
מְבִיאִין חֲבִיּוֹת מְלָאוֹת קְלִיּוֹת וְאֲגוּזִים וּמִשְׁבְּרִין אוֹתָן
לְפָנֵי הַתִּינוּקוֹת. וְהַתִּינוּקוֹת מְלַקְטִין וְאוֹמְרִין, נִקְצֵץ
פְּלוֹנִי מֵאֲחֻזָּתוֹ. הַחֲזִירָה הִיוּ אוֹמְרִים, חֹזֵר פְּלוֹנִי
לְאֲחֻזָּתוֹ. וְכֹל מִי שֶׁנוֹשֵׂא אִשָּׁה שְׂאִינָה הוֹגֶנֶת לוֹ, הִיוּ
הַקְּרוּבִים מְבִיאִים חֲבִיּוֹת מְלָאוֹת קְלִיּוֹת וְאֲגוּזִים
וּמִשְׁבְּרִין אוֹתוֹ לְפָנֵי הַתִּינוּקוֹת, וְהַתִּינוּקוֹת מְלַקְטִין

קדוּשִׁין, אֲבָל בְּמִתְנֹת עֲנִיִּים אֵין לְחֹשׁ.
וְכָתַב הַמֶּגֶן אֲבָרָהֶם (ס"ק טו), פְּרוּשׁ,
שִׁיאֲמָרוּ שָׁהֶם סְבָלוֹנוֹת וְחוּשִׁשִׁין
לְקִדּוּשִׁין וְכו', וְעֵין שָׁם.

וּמִשּׁוֹם הַכִּי, בָּעָז לֹא רָצָה לִתֵּן לָהּ
שׁוֹם מִתְנָה דֶּרֶךְ כְּבוֹד, כִּדִּי

מוֹאֲבִית, וּמִשּׁוֹם הַכִּי רָצָה לְתַלּוֹת גְּאֻלָּת
הַשְּׂדֶה בְּקִיחַת רֹות לְאִשָּׁה.

וְהִנֵּה בְּאַרְחַ חַיִּים סוֹף סִמֶּן תַּרְצ"ה
(סעיף ו) כָּתַב הַהֲגָהָה (הרמ"א),

וְאִישׁ לֹא יִשְׁלַח לְאִשָּׁה, שֶׁלֹּא יָבֹוא אִישׁ
לְשִׁלַּח לְאַלְמָנָה, וְיָבֹואוּ לִידֵי סֶפֶק

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאֵר

לֵאבִיוִנִים, כְּשֶׁנִּתְּנָם לֵאשָׁה אֵין לְחֹשׁ שְׁמָא
נָתַן לָהּ מַחֲמַת קִידוּשִׁין³¹. וְכָתַב הַמֶּגֶן אֲבָרָהֶם
(ס"ק טו), פְּרוּשׁ הַחִילּוֹק שֶׁבֵּין מִשְׁלוֹחַ מִנּוֹת
לְבֵין מִתְנֹת לֵאבִיוִנִים, שֶׁבְּמִשְׁלוֹחַ מִנּוֹת
יֵאֱמָרוּ הָרוֹאִים שָׁהֶם סְבָלוֹנוֹת - מִתְנֹת שְׁנוֹתֵן
הַחֲתָן לִכְלָה אַחֵר הַקִּידוּשִׁין, וְחוּשִׁשִׁין
לְקִדּוּשִׁין וְכו' - שְׁמָא קִידְשָׁה מִכְּבָר וְעַתָּה
נֹתֵן לָהּ סְבָלוֹנוֹת, אֲבָל מִתְנֹת לֵאבִיוִנִים הֵם
מַעוֹת, וּבְמַעוֹת אֵין חוּשִׁשִׁים לְסְבָלוֹנוֹת,
שֶׁאֵין הַדֶּרֶךְ לְשִׁלּוֹחַ מַעוֹת לְסְבָלוֹנוֹת אַחֵר
הַקִּידוּשִׁין, וְעֵין שָׁם³².

וּמִשּׁוֹם הַכִּי, אֵף שֶׁהִיא מִן הָרָאוֹי שֶׁלֹּא
יִשְׁלַחנָה בּוֹעֵז לְלִקּוּט בְּשָׂדֶה בְּדֶרֶךְ בְּזִיוֹן,
וְכִמוּ שֶׁדִּקְדָּנוּ לְעִיל, מִכָּל מְקוֹם בָּעָז לֹא
רָצָה לִתֵּן לָהּ לְרוֹת שׁוֹם מִתְנָה בְּדֶרֶךְ כְּבוֹד,
כִּדִּי שֶׁלֹּא יֵצֵא הַקּוֹל - שֶׁלֹּא יֵאֱמָרוּ הָרוֹאִים,

מוֹאֲבִית לְבֹוא בְּקַהֲלָה, שֶׁהִנְקִיבָה מִוֹתֵר
לְהִנְשֵׂא לְיִשְׂרָאֵל מִשְׁנַתְּגִיירָה, וּלְפִיכֵךְ רֹות
מִוֹתֵר לְבֹוא בְּקַהֲלָה, וּמִשּׁוֹם הַכִּי רָצָה לְתַלּוֹת
גְּאֻלָּת הַשְּׂדֶה בְּקִיחַת רֹות לְאִשָּׁה, כִּדִּי לְרַמּוֹ
שֶׁהִיא הַגּוֹנָה, וְאִדְרַבָּא יֵשׁ בְּלִקְיַחְתָּהּ מִשּׁוֹם
כְּבוֹד הַמִּשְׁפָּחָה, כִּפִּי שִׁישׁ כְּבוֹד לְמִשְׁפָּחָה
בְּגֹאֻלַּת הַמּוֹכֵר אֶת הַשְּׂדֶה שִׁמְכָר.

בּוֹעֵז לֹא נָתַן לָהּ בְּדֶרֶךְ כְּבוֹד, שֶׁלֹּא יִחְשׂוּ לְסֶפֶק קִידוּשִׁין
וְהִנֵּה בְּשׁוֹלַחַן עֶרוֹךְ אֶרֶץ חַיִּים בְּהַלְכוֹת
פּוֹרִים סוֹף סִמֶּן תַּרְצ"ה (ס"ד) כָּתַב הַהֲגָהָה -
הַרְמ"א, וְאִישׁ לֹא יִשְׁלַח בְּפוֹרִים מִשְׁלוֹחַ מִנּוֹת
לְאִשָּׁה, כִּדִּי שֶׁלֹּא יָבֹוא אִישׁ לְשִׁלַּח מִנּוֹת
לְאַלְמָנָה, וְיָבֹואוּ לִידֵי סֶפֶק קִידוּשִׁין - שְׁמָא
קִידְשָׁה מְקוֹדֵם וְעַתָּה נֹתֵן לָהּ סְבָלוֹנוֹת,
וְכִדְלַהֲלֵן³³. אֲבָל בְּמִתְנֹת עֲנִיִּים - בְּמִתְנֹת

צִיּוֹנִים וּמִקּוֹרוֹת

וְרָאָה בּוֹה בְּאִלְיָה רַבָּה (ס"י תַּרְצָה ס"ק יד) עַל פִּי
הַרְמַב"ם, דִּמְשַׁמַּע שִׁישׁ בּוֹה מִחֲלוּקַת הָאֵם בְּמֵאכֹל יֵשׁ
לְהַתִּיר דֶּרֶךְ צִדְקָה]. וּבְמִשְׁנֵה בְּרוּרָה (ש"ס ס"ק כז)
כְּתַב, שֶׁבְּמַעוֹת לֵיכָא לְמִיחַשׁ לְסְבָלוֹנוֹת, וְאִפִּילוּ אִם
נֹתֵן לֵאבִיוִן מֵאכֹל, הוּא דֶּרֶךְ צִדְקָה וְאֵינוּ דֶּרֶךְ
סְבָלוֹנוֹת. וְנוֹמְשַׁמַּע מִדְּבָרָיו, שֶׁגַּם הַמֶּגֶן אֲבָרָהֶם מוֹדָה
בְּכָל נִתְיָנָה דֶּרֶךְ צִדְקָה, וְאֵף נִתְיָנָה מֵאכֹל. וְיֵשׁ לְבָאֵר,
שֶׁמָּה שְׁנִקֵּט הַמְּגִ"א 'מַעוֹת', מִשּׁוֹם שֶׁהִרְגִּילוּ לְקִיִּים
מִצּוֹת מִתְנֹת לֵאבִיוִנִים וְשֶׁאֵר צִדְקָה בְּמַעוֹת].
בְּמַחֲצִית הַשָּׁקֶל (לס"ק טו) נִתְבָּאֵר, שֶׁנִּחְלַקוּ
הָרִאשׁוֹנִים מִהוּ הַסֶּפֶק קִידוּשִׁין בְּנִתְיָנָה סְבָלוֹנוֹת, אִם
חוּשִׁשִׁים שֶׁעַל יְדֵי סְבָלוֹנוֹת קִידְשָׁה עֲתָה, אוֹ
שִׁמְחַת סְבָלוֹנוֹת חוּשִׁשִׁים שֶׁקִּידְשָׁה מִכְּבָר.
וְהַחִילּוֹק בֵּין הַפִּירוּשִׁים הוּא, שֶׁלְּפִי הַטַּעַם הָא' -
הַחֲשֵׁשׁ הוּא רַק כְּשֶׁנִּתְּנָם בְּפָנֵי עֲדִים, וְלֹהֲטַעַם הַב' גַּם

גַּד. רָאָה בְּהַעֲרָה לְהֵלֶן בְּסִמּוֹן, שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּהַרְחָבָה
הַחֲשֵׁשׁ בְּנִתְיָנָה מִתְנָה אוֹ מַעוֹת לֵאשָׁה.
נָה. לְשׁוֹן הַשּׁו"ע, וְאִשָּׁה תִּשְׁלַח לְאִשָּׁה, וְאִישׁ לְאִישׁ.
אֲבָל לֹא בְּהֶפֶר, שֶׁלֹּא יָבֹוא אִישׁ לְשִׁלּוֹחַ לְאַלְמָנָה
וְיָבֹואוּ לִידֵי סֶפֶק קִידוּשִׁין. אֲבָל בְּמִתְנֹת לֵאבִיוִנִים,
אֵין לְחֹשׁ. וְיֵשׁ לְהַעֲיִר, שֶׁמָּה שֶׁכָּתַב רַבֵּינוּ 'אֲבָל
בְּמִתְנֹת עֲנִיִּים אֵין לְחֹשׁ', אֵינוּ כְּלִשׁוֹן הַשּׁו"ע.
נֹ. לְשׁוֹן הַמֶּגֶן אֲבָרָהֶם, 'אֲבָל מִתְנֹת לֵאבִיוִנִים הֵם
מַעוֹת, וְלֵיכָא לְמִיחַשׁ לְסְבָלוֹנוֹת. וְגַם לֵיכָא לְמִיחַשׁ
שֶׁקִּידְשָׁה בְּמַעוֹת הִלּוּ, שֶׁהִרְי צִרִּיק שִׁיאֲמַר בְּפָנֵי ב'
עֲדִים הִרִי אֶת מְקוֹדְשָׁתָּה'. וּבְשַׁעֲרֵי תִשׁוּבָה (ס"ט) כְּתַב,
שֶׁאֵף אִם נֹתֵן לֵאבִיוִן מֵאכֹל, הוּא דֶּרֶךְ צִדְקָה וְלֹא דֶּרֶךְ
סְבָלוֹנוֹת, וְלִכְךָ מוֹתֵר לִיתֵּן אֵף לְאִשָּׁה דֶּרֶךְ מִתְנֹת
לֵאבִיוִנִים. וְלֹכְאוֹרָה זֶהוּ שֶׁלֹּא כְּהַמֶּגֶן אֲבָרָהֶם
שֶׁבְּדִבְרָיו מִשְׁמַע דְּרוּקָא מַעוֹת הוּא דֶּרֶךְ צִדְקָה וּמוֹתֵר.

לֹא צָרָה. רק רָצָה שְׁתַּקְבֵּל דֶּרֶךְ מִתְּנוֹת עֲנִיִּים, שָׂאוּ אִין לְחוּשׁ.

וּבְשִׁנְתָּן לָהּ הִשֵּׁשׁ שְׁעוּרִים, הַבִּינָה רות שִׁפְנוֹנָתוֹ הִתְהַלְּתָה שְׁלֹא תָבוֹא רִיקָם אֶל חֲמוּתָהּ, אֲבָל לֹא רָצָה

שְׁלֹא יֵצֵא הַקּוֹל שֵׁשׁ סֶפֶק קִדּוּשִׁין, וְלֹא הִתְהַלְּתָה מִתְקַיֶּמֶת מִחֲשֻׁבָּתוֹ, שְׁהָרִי אִם הַגּוֹאֵל הִיָּה יוֹדֵעַ שֶׁבָּעוּ הַתְּחִיל לְקַדֵּשׁ אֶת רות קֶדֶם רְשׁוּתוֹ, לֹא הִיָּה מִתְרַצָּה עוֹד לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹ מַעֲשֵׂה שְׁלֹף אִישׁ וְכו',

זֶרַע שְׁמִשּׁוֹן הַמְּבֹאֵר

לַעֲצֻמוֹ, וְלֹא הִיָּה מַסְכִּים שְׁבוּעוֹ יִקְנֶה אוֹתָהּ, וְכֵן לֹא הִיָּה מוֹדֶה לוֹ עַל הַקִּדּוּשִׁין, וְכִמוּ שֶׁנִּתְבָּאֵר לַעֲיֵל. רק רָצָה בּוֹעֵז שְׁתַּקְבֵּל רות אֶת הַשְּׁעוּרִים דֶּרֶךְ מִתְּנוֹת עֲנִיִּים - דֶּרֶךְ צִדְקָה, וְלֹא דֶרֶךְ סְבִלּוֹנוֹת^ט, שָׂאוּ אִין לְחוּשׁ לִסְפֵּק קִדּוּשִׁין, וְכִמוּ שֶׁנִּתְבָּאֵר, שֶׁעַל יְדֵי כֵךְ לֹא יֵצֵא עֲלֶיהָ שׁוֹם קוֹל שֶׁל נִישׁוּאִין^י.

וּבְשִׁנְתָּן^י לָהּ בּוֹעֵז הִשֵּׁשׁ שְׁעוּרִים כְּדַכְתִּיב (ג, טו) 'וַיִּמְדַּשׁ שֵׁשׁ שְׁעוּרִים וַיִּשֶׁת עֲלֶיהָ', הַבִּינָה רות שִׁפְנוֹנָתוֹ הִתְהַלְּתָה לִיתֵן לָהּ מִתְּנָה בְּכַדִּי שְׁלֹא תָבוֹא רִיקָם אֶל חֲמוּתָהּ, אֵף שֶׁלֹּא אָמַר לָהּ בַּפִּירוּשׁ שְׁנוֹתָן לָהּ

שֵׁשׁ סֶפֶק קִדּוּשִׁין - שְׁמָא נוֹתֵן לָהּ סְבִלּוֹנוֹת עַל שֶׁקִּידְשָׁהּ מִכְּבָר, וְאִם הִיָּה יוֹצֵא הַקּוֹל שְׁבוּעוֹ קִידְשָׁהּ, לֹא הִתְהַלְּתָה מִתְקַיֶּמֶת מִחֲשֻׁבָּתוֹ שֶׁהַגּוֹאֵל יִתֵּן לוֹ רְשׁוּת מְפֹרָשׁ וּבִרְוֹר לִיכָבֶם אֶת רות, וְאֵף יִקְנֶה לוֹ כֵךְ בִּקְנִין, שְׁהָרִי אִם הַגּוֹאֵל הִיָּה יוֹדֵעַ שֶׁבָּעוּ הַתְּחִיל לְקַדֵּשׁ אֶת רות לוֹ לְאִשָּׁה, קֶדֶם שֶׁנִּתֵּן לוֹ הַגּוֹאֵל רְשׁוּתוֹ, לֹא הִיָּה מִתְרַצָּה עוֹד לַעֲשׂוֹת אֶת אוֹתוֹ הַמַּעֲשֵׂה שֶׁל 'שְׁלֹף אִישׁ' וְכו', לִפִּי שֶׁנִּמְצָא שֶׁהוּא לֹא צָרָה, לִפִּי שֶׁלֹּא הִיָּה יוֹכֵל בּוֹעֵז לְתַלּוֹת מִכִּירַת הַשְּׂדֵה בִּיבּוֹם רות, מֵאַחֵר שֶׁכְּבָר נִשָּׂא אוֹתָהּ, וּמִתּוֹךְ כֵךְ הִיָּה הַגּוֹאֵל מִתְרַצָּה לִקְנוֹת הַשְּׂדֵה

צִיּוֹנִים וּמִקּוּרוֹת

לַצִּיּוֹן שֶׁמִּצִּיּוֹנוֹ עֵצִין זֶה, בְּמָה שֶׁאִמְרוּ בַּמִּדְרָשׁ (ר"ר ה, ו): 'וַיִּצְבֹּט לָהּ קְלִי' קָלִיל זְעִיר בִּשְׁתֵּי אֲצִבְעוֹתָיו, אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אֶת שִׁמְעוֹ מִיָּנֶה תִּרְתִּי - אוֹ בִּרְכָה שֶׁרַת בֶּאֱצִבְעוֹתָיו שֶׁל אוֹתוֹ צִדִּיק, אוֹ בִּרְכָה שֶׁרַת בִּמְעִיָּה שֶׁל אוֹתָהּ צִדְקָה. מִמָּה דְּכָתִיב 'וְתֹאכַל וְתִשְׁבַּע וְתוֹתֵר', נִרְאִין הַדְּבָרִים שֶׁהִבְרָכָה שֶׁרַת בִּמְעִיָּה שֶׁל אוֹתָהּ צִדְקָה. וּפִירֵשׁ בַּמִּשְׁנָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר (שם), שֶׁשִּׁמְעָה שֶׁנִּתֵּן לָהּ פָּחוֹת מִשׁוֹה פְּרוּטָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִכְנֶס לִסְפֵּק קִדּוּשִׁין, וְלִכְךָ מִסִּיק הַמִּדְרָשׁ שֶׁשִּׁרְתָּה הִבְרָכָה בִּמְעִיָּה, כִּיּוֹן שֶׁאִם שִׁרְתָּה הִבְרָכָה בִּידֵי שֶׁל בּוֹעֵז, אִ"כְּ נִעֲשֶׂה שׁוֹה פְּרוּטָה וְשׁוֹב יֵשׁ לְחוּשׁ לִסְפֵּק קִדּוּשִׁין. וְרָאָה בְּמֵלֶךְ הָעוֹמֵר שֶׁכָּתֹב כֵּעִיז^י, וְהֶאֱרִיךְ לְבַאֵר מִדְּוֹעַ לֹא הִיָּה בּוֹה חֲשֵׁשׁ לְקִדּוּשִׁין. נָט. רַבְּנָה בֹּא לִיִּשְׁבַּ מִדְּוֹעַ בְּנִתְיִנָּה הִשֵּׁשׁ שְׁעוּרִין שֶׁלֹּא הִיָּה דֶּרֶךְ צִדְקָה, לֹא חֲשֵׁשׁ בּוֹעֵז שִׁיאִמְרוּ שְׁנוֹתָם לִסְבִּלּוֹנוֹת. וּמִבְּאֵר שֶׁאֵכֵן מִשׁוֹם חֲשֵׁשׁ זֶה הֵנִיחַ עֲלֶיהָ, וְלֹא אָמַר לָהּ כְּלוֹם. וְלִכְתּוּבָהּ עֲדִין יֵשׁ לְתִמּוּהָ בְּמָה שֶׁמִּצִּיּוֹנוֹ שֶׁנִּתֵּן לָהּ מִתְּנָה כְּכַתּוּב 'וַיִּצְבֹּט לָהּ קְלִי', וְלֹא חֲשֵׁשׁ שִׁיאִמְרוּ שֶׁנִּתֵּן לָהּ סְבִלּוֹנוֹת. וְאִפְשָׁר שֶׁכְּשֶׁנּוֹתָם מֵאֲבָל הִלְבֵּא מִהַדְּרָךְ כְּשֶׁהוּא רַעֲב, בּוֹדָאִי לֹא יֵאֱמָרוּ שֶׁנִּתֵּן סְבִלּוֹנוֹת, וְהוּי נִתְיִנָּה בְּדֶרֶךְ צִדְקָה דְּלֹא חִיִּישִׁינָּה לְקִדּוּשִׁין.

בְּלֹא עֵדִים חוֹשְׁשִׁים שֶׁהִיוּ קִדּוּשִׁין עִם עֵדִים. וְלֹזֶה פִּירֵשׁ רַבִּינוֹ כֶּהֱמַגֵּ"א, שֶׁהָרִי הִיָּה בִּלְיָלָה כְּכַתּוּב (רות ג ז-ח) 'וְתֹבֵא בְּלֵט וְתִגַּל מִרְגְּלֶיהָ וְתִשְׁכֹּב, וַיְהִי כַּחַצִּי הַלַּיְלָה וַיִּתְּחַד הָאִישׁ וַיִּלְפֹּת וַיְהִי אִשָּׁה שֶׁכָּבַת מִרְגְּלֶיהָ, וּבּוֹדָאִי לֹא נִתֵּן לָהּ בְּפִנֵּי עֵדִים, וְשִׁיךְ רַק הַחֲשֵׁשׁ שֶׁמָּא קִידְשָׁה קוֹדֶם לָכֵן. נָט. וְעִדְיִין יֵשׁ לַהֲעִיר מִדְּוֹעַ הַחוּצָר בּוֹעֵז לּוֹמַר לָהּ שֶׁתִּלְקֹט בְּעֲצָמָה דֶּרֶךְ בּוּיּוֹן, וְהָרִי הִיָּה יוֹכֵל לִיתֵן לָהּ מִהַעֲזוּמִּים שֶׁבִּשְׂדֵה, כְּפִי שֶׁהִשִּׁית עֲלֶיהָ אֶת הִשֵּׁשׁ שְׁעוּרִים, שֶׁהוּא בְּדֶרֶךְ כְּבוֹד, וְכִפִּי שֶׁמִּבְּאֵר רַבְּנָה לְהֵלֵךְ, שְׁגַם בְּאוֹפֶן זֶה לֹא שִׁיךְ חֲשֵׁשׁ קִדּוּשִׁין, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא אָמַר לָהּ שְׁנוֹתָם לָהּ וְרַק הֵנִיחָם עֲלֶיהָ. וְאִפְשָׁר שֶׁמִּכּוּן שֶׁהִתְחִיל בְּרֹאשׁוֹנָה לְתֵת לָהּ בְּתוֹרַת צִדְקָה, אִזִּי כָל מָה שֶׁמוֹסִיף לִיתֵן לָהּ נִרְאָה כֶּהוֹסָפָה עַל הַנִּתְיִנָּה הַקּוֹדֶמֶת וְהוּי כְּדֶרֶךְ צִדְקָה, אֵף כְּשֶׁהִשִּׁית עֲלֶיהָ. מָה שֶׁאֵין כֵּן אִם מִתְחִלָּה הִיָּה נוֹתֵן לָהּ בְּאוֹפֶן זֶה, הִיָּה זֶה נִרְאָה כְּנִתְיִנָּה מִתְּנָה, אֵף אִם לֹא הִיָּה אוֹמֵר לָהּ כְּלוֹם וְרַק מִנִּיחַ עֲלֶיהָ. עוֹדֵר אִפְשָׁר בְּפִשְׁטוּת, שִׁשִּׁימָה הַשְּׁעוּרִים עֲלֶיהָ, הִיתָה בּוֹדֵה לִילָה לְאַחַר לֵינָתָם בְּגוֹרֹן, כְּמִפְּרֹשׁ בְּכַתּוּב, וְלִכְךָ לֹא חֲשֵׁשׁ מִן הַרְּוָאִים, מָה שֶׁאֵין כֵּן בְּתַחֲלִילָה כְּשֶׁבִּאֵת לְלִקּוֹט בְּשִׂדֵּה בִּיּוֹם. נָט. וַיֵּשׁ

לֹאמַר לָהּ, כִּדְרִי שְׁלֹא תִהְיֶה מִשְׁמַע
מִתְּנָה. וּמִשּׁוֹם הִכִּי, מִלֵּת 'אֵלִי' קָרִי וְלֹא
כְּתִיב, דְּמִשְׁמַע שְׁאָמַר כָּלְבוֹ, אֲבָל לִפִּי
הָאֱמָת מַעֲשָׂיו מוֹכִיחִין שֶׁהִיא רוֹצֶה
לֹאמַר לָהּ בֵּן.
וְעוֹד יֵשׁ לֹאמַר, שֶׁהוֹאִיל שְׁבָאוֹתָן שֵׁשׁ

במתנה. ורק הניחם עליה וככתוב 'וישת עליה', אֲבָל לֹא רָצָה לֹאמַר לָהּ בפירוש שהוא נותן מתנה עבור שלא תבוא ריקם לחמותה, כִּדְרִי שְׁלֹא תִהְיֶה מִשְׁמַע מִתְּנָה, והרואים יחששו שנותן לה סבלונות ונתקדשה מכבר.^{סו}

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוֹאֵר

בתיבת 'אלי' רמז בועז לרות שישאנה

וְעוֹד יֵשׁ לֹאמַר בְּטַעַם שְׂתִיבַת 'אֵלִי' הִיא קָרִי וְלֹא כְּתִיב, שֶׁהוֹאִיל שְׁבָאוֹתָן שֵׁשׁ שְׁעוּרִים שֶׁנִּתְּנָן לָהּ, רָמַז לָהּ שֶׁעֲתִידִין לְצַאת מִמֶּנָּה שְׁשָׁה בָּנִים, וְאֵלּוּ הֵן: דוד, ומשיח, דניאל, חנניה, מישאל ועזריה, שְׁמֵתִּבְרָכִים בְּשֵׁשׁ בְּרָכוֹת, כְּמוֹ שְׁאָמְרוּ ו'ל' בגמרא (סנהדרין צג, ב), אִם בֵּן, בְּנִיתִנּוּ שֵׁשׁ שְׁעוּרִים לְרוֹת נִרְמָזוּ שְׁנֵי דְבָרִים, הֵא' - שֶׁהִתְקַוָּה שֶׁתִּהְיֶה לָהּ לְנַעֲמִי שִׁישְׁאָנָה - שֶׁלֹּכַךְ שֶׁלַּחָה אֶת רוֹת לִלּוֹן עִמּוֹ בְּלִילָה (רות ג, ד), אֵינָה חוֹזֶרֶת רִיקָם, וְאִכֵּן יִשְׁאָנָה בּוֹעֵז^{סו}. וְהֵב' - וְגַם הִיא הִתְקַחָה מִזִּכָּה אֵלֶיהָ שְׁמִישׁוּאִיָּה יֵצֵאוּ מִמֶּנָּה שֵׁשׁ בָּנִים שֶׁנִּתְּבָרְכוּ בְּשֵׁשׁ בְּרָכוֹת. וְזֶהוּ הַטַּעַם שְׂתִיבַת

וּמִשּׁוֹם הִכִּי, מִלֵּת אֵלִי שֶׁבְּכָתוּב (ג, יז) 'שש השעורים האלה נתן לי כי אמר אלי אל תבואי ריקם אל חמותך', הִיא קָרִי וְלֹא כְּתִיב - נִקְרָא וְלֹא נִכְתָּב, כְּמוֹ שְׁאָמְרוּ בַּגְמָרָא (נדרים לו, א), דְּמִשְׁמַע שְׁאָמַר כֵּן בּוֹעֵז רַק כָּלְבוֹ, אֲבָל לִפִּי הָאֱמָת לֹא אָמַר לָהּ זֹאת, וְרַק מַעֲשָׂיו - שֶׁנִּתְּנָן לָהּ אֶת הַשְּׁעוּרִים, מוֹכִיחִין שֶׁהִיא רוֹצֶה לֹאמַר לָהּ בֵּן.

צִיּוֹנִים וּמִקּוּרּוֹת

ולא כתיב. סב. בגמרא, אמר רבי תנחום, דרש בר קפרא בציפורי, מאי דכתיב (ג יז) 'שש השעורים האלה נתן לי'. מאי 'שש השעורים', אילימא שש שעורים ממש, וכי דרכו של בועז ליתן מתנה שש שעורים, אלא שש סאין, וכי דרכה של אשה ליטול שש סאין, אלא רמז נרמז לה שעתידין ששה בנים לצאת ממנה, שמתברכין בשש ברכות, ואלו הן: דוד, ומשיח, דניאל, חנניה, מישאל ועזריה. דוד דכתיב (שמואל א טז, יח) 'ויען אחד מהנערים ויאמר הנה ראיתי בן לישי בית הלחמי ידע נגן וגבור חיל ואיש מלחמה ונבון דבר ואיש תאר וה' עמו' וגו', ואמר רב יהודה אמר רב, כל הפסוק הזה לא אמרו דואג אלא בלשון הרע, 'ידע נגן' שיועד לישראל (גבור' שיועד להשיב, 'איש מלחמה' שיועד לישראל וליתן במלחמתה של תורה, 'ונבון דבר' שמבין דבר מתוך דבר, 'איש תואר' שמראה פנים בהלכה. 'וה' עמו' שהלכה כמותו

ס. וכמו שדייק רבינו בתחילת דבריו. וראה באלשיך שדייק כדברי רבינו, וכתב, שרות אמרה לנעמי שכוונת בועז לא היתה ליתן לה דרך מוהר ומתן, שהרי לא נתנם לי דרך כבוד, ורק השליכם עלי וגם נתן לי ערך מועט מאוד, א"כ ודאי כוונתו שלא אושב ריקם לביתי. סא. ובביאור רבינו נתיישב מה שדקדק לעיל מדוע לא נתן לה מתנה בדרך כבוד, שנמנע מכך מפני חשש שיאמרו שקידשה והרי הם לסבלונות. ולכן את השש שעורים שרצה לתת לה, בשביל שלא תבוא ריקם אל חמותה, לא אמר לה שנתנם לה, ורק שת אותם עליה באופן שנראה שעדיין אינו נתנם לה במתנה, מפני שחשש שיאמרו שהוא מתנה וסבלונות. אלא שהיא אמרה לנעמי שנתן לה כדי 'שלא תבוא ריקם', לפי מה שהבינה כך בדעת בועז שאכן נתכוון לתת לה במתנה. ולהלן בסמוך מיישב רבינו לפי דרכו, מה ש'אלי' הוא קרי

שִׁאֲלִי מִשְׁמַע אֵלִי מִמֶּשֶׁה, שִׁישָׂא
אוֹתִי לְאִשָּׁה, אֲבָל לֹא אֶמַר לָהּ כֵּן
בְּפִירוּשׁ. וְעֵינַי לְקָמָן (אוֹת יב) עַל פָּסוּק
זֶה.

שִׁיר הַשִּׁירִים

א

מִדְרָשׁ רַבֵּה (שִׁיר הַשִּׁירִים א, טו) עַל פָּסוּק
(שם א, ב) 'יִשְׁקֶנִי מִנְשִׁיקוֹת
פִּיהוּ, אֶמַר רַבִּי יוֹדָא בְּשָׁעָה שֶׁשָּׁמְעוּ יִשְׂרָאֵל
(שְׁמוֹת כ, ב) 'אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ',

זֶרַע שִׁמְשׁוֹן הַמְּבֹאֵר

לְאִשָּׁה, אֲבָל לֹא אֶמַר לָהּ כֵּן בּוֹעֵז בְּפִירוּשׁ.^{טו}
וְעֵינַי לְקָמָן (אוֹת יב) עַל פָּסוּק זֶה.

א

נְתִינַת הַלּוּחֹת וְהַתּוֹרָה בְּסִינֵי וּמַעֲלַת הַשְּׁמֻחָה בְּעֶצְרָת

פִּיהוּ, אֶמַר רַבִּי יוֹדָא, בְּשָׁעָה שֶׁשָּׁמְעוּ יִשְׂרָאֵל
בְּהַר סִינֵי, אֵת הַדִּיבּוּר הָרִאשׁוֹן 'אֲנֹכִי ה'
אֱלֹהֶיךָ' (שְׁמוֹת כ, ב) - מֵהַקִּבֵּץ עֲצֻמוֹ, נִתְקַע -

מֵה גֵרֵם לְיִשְׂרָאֵל שִׁכַּחַת הַתּוֹרָה שֶׁלֹּמְדוּ
בְּמִדְרָשׁ רַבֵּה (שִׁיר הַשִּׁירִים א, טו)^{טו} עַל
הַפָּסוּק (שִׁיר הַשִּׁירִים א, ב) 'יִשְׁקֶנִי מִנְשִׁיקוֹת

צִיּוֹנִים וּמִקּוּרֹת

אוֹלָם לֹא אֶמַר לָהּ כֵּן בְּפִירוּשׁ. וּלְפִירוּשׁ זֶה נִחְלַק
הַפָּסוּק לְשָׁנִים, וְכֵאלִי נִכְתָּב 'כִּי אֶמַר אֵלִי, וְאֵל תְּבוּאֵי
רִיקָם אֶל חֲמוּתֶךָ'. וְהֵינּוּ שְׁבַתֵּינוּ לִי שֶׁשָּׁה שְׁעוּרִים
רִמּוּ שִׁבּוּא אֵלִי, וְרִמּוּ שְׁבַכךָ לֹא תִשּׁוּב רִיקָם אֶל
חֲמוּתֶךָ, שֶׁתִּתְקַבֵּל בְּקִשְׁתָּה שִׁישָׂא אֶת רוֹת לְאִשָּׁה.
וּלְפִי זֶה מוֹבֵן הֵיטֵב הַטַּעַם שֶׁתִּיבַת 'אֵלִי' נִקְרָאת וְלֹא
נִכְתַּבְתָּ, לְפִי שֶׁלֹּא אֶמַר לָהּ בְּפִירוּשׁ שִׁישָׂא אוֹתָהּ וְרַק
רִמּוּ זֹאת בְּנִתִּינַת שֶׁשׁ הַשְּׁעוּרִים, וְכִמּוּ שֶׁנִּתְבָּאָר. [א]
אֲפֶשֶׁר שְׁלִפִירוּשׁ זֶה, תִּיבַת 'תְּבוּאֵי' מוֹסֶבֶת הֵן עַל
תִּיבַת 'אֵלִי' וְהֵן עַל תִּיבַת 'אֵל', וְכֵאלִי נִכְתָּב 'כִּי אֶמַר
אֵלִי תְּבוּאֵי, וְאֵל תְּבוּאֵי רִיקָם, וְנִרְמָז בּוֹה שֶׁתְּבוּא
אֵלִי וְיִשְׁאָנָה, וְכִכךָ לֹא תְּבוּא רִיקָם לְחֲמוּתָהּ כִּי
יִתְקִיִּם תְּקוּתָהּ. וְהַטַּעַם שֶׁלֹּא נִכְתָּב פְּעִמִּים, מִשּׁוּם
שֶׁלֹּא אֶמַר לָהּ זֹאת בְּפִירוּשׁ, וְרַק רִמּוּ לָהּ זֹאת בְּנִתִּינַת
שֶׁשׁ הַשְּׁעוּרִים הָרִמּוּזִים לְשֶׁשׁ בְּנִים שְׁעוּמִדִּים לְצִאֵת
מֵהֶם]. סֵה. לְשׁוֹן הַמִּדְרָשׁ, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר,
בְּשָׁעָה שֶׁשָּׁמְעוּ יִשְׂרָאֵל 'אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ', נִתְקַע תִּלְמוּד
תּוֹרָה בְּלִבָּם, וְהֵיוּ לְמִדִּים וְלֹא הֵיוּ מִשְׁכַּחֲתִין, בָּאוּ אֲצֵל
מִשָּׁה וְאִמְרוּ, מִשָּׁה רִבֵּינוּ תַּעֲשֶׂה אֶת פְּרוּזִיבִיּוֹן שְׁלִיחַ

בְּכָל מְקוֹם וְכו'. מִשִּׁיחַ דְּכִתִּיב (יִשְׁעִיָּה יא, ב) 'וְנִחַח
עֲלֵיו רוּחַ ה' רוּחַ חֲכָמָה וְבִינָה רוּחַ עֲצָה וְגִבּוּרָה רוּחַ
דַּעַת וִירָאָה ה' וגו', וְכִתִּיב (שֶׁם פָּסוּק ג) 'וְהִרְיָחוּ
בִּירְאָת ה'', אֶמַר רַבִּי אֶלְכַּסְנֶדְרִי, מִלְּמַד שֶׁהַטַּעַמִּי
מִצִּדּוֹת וִיסוּרֵין כְּרִיחִים. רַבָּא אִמַּר, דְּמִדּוּרָה וְדִאֲרִין,
דְּכִתִּיב (שֶׁם) 'וְלֹא לְמִרְאָה עֵינָיו יִשְׁפּוּט' וְכו'. דְּנִיָּאל
חֲנִינְיָה מִישָׂאֵל וְעֻזְרִיָּה, דְּכִתִּיב בְּהוּ (דְּנִיָּאל א, ד) 'אֲשֶׁר
אֵין בְּהֶם כָּל מֵאוֹם וְטוֹבִי מִרְאָה וּמִשְׁכָּלִים בְּכָל חֲכָמָה
וְיִדְעִי דַּעַת וּמִבִּיעֵי מַדַּע וְאֲשֶׁר כַּח בְּהֶם לַעֲמֹד בְּהִיכָל
הַמֶּלֶךְ וּלְלַמְּדֵם סֵפֶר וְלִשּׁוֹן כְּשִׁדִּים', מֵאִי 'אֲשֶׁר אֵין
בְּהֶם כָּל מוֹם', אִמַּר רַבִּי חֲמַא בְּרִי חֲנִינְיָא, אֲפִילוּ
כְּרִיבְדָּא דְּכִסְלִילָתָא לֹא הוּא בְּהוּ. מֵאִי 'אֲשֶׁר כַּח בְּהֶם
לַעֲמֹד בְּהִיכָל הַמֶּלֶךְ', אִמַּר רַבִּי חֲמַא בְּרַבִּי חֲנִינְיָא,
מִלְּמַד שֶׁהֵיוּ אוֹנְסִין אֶת עֲצֻמָּן מִן הַשְּׁחֹק, וּמִן
הַשִּׁיחָה, וּמִן הַשִּׁנְיָה, וּמַעֲמִידִין עַל עֲצֻמָּן בְּשָׁעָה
שֶׁנִּצְרָכִין לְנִקְבִּיהֶם, מִפְּנֵי אֵימַת מַלְכוּת.
סָג. וְאֲפֶשֶׁר, שְׁנִרְמָז כֵּן גַּם בְּתִיבּוֹת 'וְאֵל תְּבוּאֵי רִיקָם'
וְגו', רֵאָה הָעֵרָה לְהֵלֶן בְּסִמּוּךְ. סָד. וְהֵינּוּ
שֶׁהִבִּינָה כֵּן מִתּוֹךְ מַעֲשֵׂיו שֶׁנִּתְּן לָהּ הַשֶּׁשׁ שְׁעוּרִים,

מֵאֲמָרָם ז"ל
בְּשָׁעָה
שֶׁשָּׁמְעוּ
יִשְׂרָאֵל אֲנֹכִי
ה' אֱלֹהֶיךָ וְכו'
הֵיוּ לְמִדִּים
וְלֹא שׁוֹכַחִים,
כִּיּוֹן שֶׁבָּאוּ
אֲצֵל מִשָּׁה
וְכו' תְּזָרוּ
לְהִיּוֹת לְמִדִּים
וְשׁוֹכַחִים

נִתְקַע תִּלְמוּד תּוֹרָה בְּלִבָּם וְהָיוּ לְמִדִּים
וְלֹא הָיוּ מְשִׁתַּבְּחִים, וְכִיּוֹן שֶׁבָּאוּ אֲצִל
מִשָּׁה וְאָמְרוּ (שְׁמוֹת כ, טו) 'דִּבֶּר אֶתָּה עִמָּנוּ
וְנִשְׁמָעָה' חֲזְרוּ לְהָיוֹת לְמִדִּים
וּמְשִׁתַּבְּחִים, עַכ"ל. נִרְאָה מִכָּאן
שֶׁהַשְּׂכֵחָה בָּאָה מִשּׁוּם 'דִּבֶּר אֶתָּה עִמָּנוּ'
וְכִי, וְלִכְאוּרָה זֶה סוֹתֵר לְמֵאֵי דְאֶמְרִינָן

בְּפֶרֶק ה' דְּעֵרוּבִין (נד, א), אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
אֶלְמְלִי לֹא נִשְׁתַּבְּרוּ לוֹחֹת הָרָאשׁוֹנוֹת,
לֹא נִשְׁתַּבְּחָה תּוֹרָה מִיִּשְׂרָאֵל, דִּהָא קִדְּם
שְׁבִירַת הַלוֹחֹת נִמְי כְּכֹר בָּאָה הַשְּׂכֵחָה
מִשּׁוּם 'דִּבֶּר אֶתָּה עִמָּנוּ'.

וְנִרְאָה לְתַרְזֵן דְּאִיתָא לָהּ וְאִיתָא
לָהּ, שְׂפַתָּב הַעֲשֶׂרָה

מִאֲמָרָם ד"ל
אֶלְמְלִי לֹא
נִשְׁתַּבְּרוּ
לוֹחֹת
הָרָאשׁוֹנוֹת
לֹא נִשְׁתַּבְּחָה
תּוֹרָה
מִיִּשְׂרָאֵל

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוּאָר

הַלוֹחֹת שֶׁהָיוּ כְּתוּבִים בְּהֵן עֶשְׂרֵת הַדִּיבְרוֹת,
וְרָאָה שֶׁחֲטָאוּ יִשְׂרָאֵל בַּעֲגָל, שִׁיבְרָם, וְאָמַר
רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, אֶלְמְלִי¹⁰ לֹא נִשְׁתַּבְּרוּ לוֹחֹת
הָרָאשׁוֹנוֹת - אִם מִשָּׁה רִבִּינוּ לֹא הִיָּה שׁוֹבֵרָם
בִּירִידָתוֹ מִזֶּהָר לֵאחֹר הָאֲרַבְעִים יוֹם, לֹא
נִשְׁתַּבְּחָה תּוֹרָה מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁמִּשּׁוּם שֶׁנִּשְׁתַּבְּרוּ
לֹא הָיוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל זֹכְרִים אֶת מַה שֶּׁלִּמְדוּ,
וְהַפְסִידוּ מַעֲלָה זוֹ שֶׁזָּכּוּ בָּהּ בְּמִתֵּן תּוֹרָה. הָרִי
שֶׁשְׂכַחַת הַתּוֹרָה הַתַּחֲלִילָה רַק מִשְׁעַת שְׁבִירַת
הַלוֹחֹת, וְקִשָּׁה, דִּהָא - שֶׁהָרִי מְבוּאָר
בְּמִדְרַשׁ, שֶׁקִּדְּם שְׁבִירַת הַלוֹחֹת נִמְי - גַּם כֵּן
כְּכֹר בָּאָה הַשְּׂכֵחָה, מִשּׁוּם שֶׁבְּמִתֵּן תּוֹרָה אִמְרוּ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשָּׁה 'דִּבֶּר אֶתָּה עִמָּנוּ'.

עַל יְדֵי לוֹחֹת הָאֵבֶן חֲזְרוּ לִזְכּוֹר וּכְשֶׁנִּשְׁבְּרוּ חֲזְרוּ לִשְׁכּוֹחַ
וְנִרְאָה לְתַרְזֵן, דְּאִיתָא לָהּ וְאִיתָא לָהּ -
שְׁנֵי הַדְּבָרִים שֶׁבְּמִאֲמָרֵי חו"ל הִלְלוּ, גִּרְמוּ
לִשְׂכַחַת הַתּוֹרָה בְּשְׁנֵי זְמָנִים שׁוֹנִים, לְפִי מַה

נָהִיָּה תְּקוּעַ וְקִבּוּעַ תִּלְמוּד תּוֹרָה בְּלִבָּם שֶׁל
יִשְׂרָאֵל, וְהָיוּ לְמִדִּים וְלֹא הָיוּ מְשִׁתַּבְּחִים - לֹא
הָיוּ שׁוֹכְחִים אֶת הַתּוֹרָה שֶׁלִּמְדוּ¹⁰, וְכִיּוֹן
שֶׁשִּׁמְעוּ אֶת הַדִּיבּוּר הַשֵּׁנִי - 'לֹא יִהְיֶה לְךָ'
(שם), בָּאוּ אֲצִל מִשָּׁה וְאָמְרוּ לוֹ שֶׁהֵם יִרְאִים
לִשְׁמוּעַ אֶת שֹׁאֵר הַדִּיבְרוֹת מִהֶקְב"ה עֲצוּמוֹ,
כְּכַתוּב (שְׁמוֹת כ, טו) 'דִּבֶּר אֶתָּה עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה
וְאֵל יְדַבֵּר עִמָּנוּ אֱלֹהִים פֶּן נָמוּת', וּמִתּוֹךְ כֵּן
חֲזְרוּ לְהָיוֹת לְמִדִּים וּמְשִׁתַּבְּחִים, שֶׁשׁוּב לֹא
הִיָּה לָהֶם אֶת הַמַּעֲלָה שֶׁזָּכּוּ בָּהּ בְּמִתֵּן תּוֹרָה,
שִׁיְהִיו זֹכְרִים אֶת לִימוּדָם. עַכ"ל.

נִרְאָה מִכָּאן, שֶׁהַשְּׂכֵחָה בְּתוֹרָה שֶׁלִּמְדוּ
בָּאָה מִשּׁוּם שֶׁאִמְרוּ 'דִּבֶּר אֶתָּה עִמָּנוּ' וְכִי,
וְלִכְאוּרָה זֶה סוֹתֵר לְמֵאֵי דְאֶמְרִינָן - לְמַה
שֶׁאִמְרוּ בְּגִמְרָא בְּפֶרֶק ה' דְּעֵרוּבִין (נד, א),
שֶׁכְּשִׁירַד מִשָּׁה רִבִּינוּ מִן הַשָּׁמַיִם וּבִידִּי

צִיּוֹנִים וּמִקּוּרֹת

וְנִשְׁמָעָה וְעַתָּה לְמַה נָּמוּת', וְמַה הִנֵּיָּה יֵשׁ בְּאִבְדָּה
שִׁלְנוּ, מִיד חֲזוּ יֵצֵר הָרַע לְמִקּוּמוֹ. חֲזְרוּ עַל מִשָּׁה
וְאָמְרוּ לוֹ, מִשָּׁה רִבִּינוּ לוֹוָאֵי יִגְלָה לָנוּ פַּעַם שְׁנִי,
הַלוֹאֵי יִשְׁקֵנִי מִנְשִׁיקוֹת פִּיָּהוּ. אָמַר לָהֶם אֵין זוֹ
עֲכָשִׁי, אֲבָל לְעַתִּיד לְבָא הוּא, דְּכַתִּיב (יִחְזָקָא לֹא,
כו) 'וְהִסִּירֹתִי אֶת לֵב הָאֵבֶן מִבְּשָׂרָם'.
סו. בְּפִרְשֵׁת וְאִתְחַנֵּן (אוֹת ו) כָּתַב רִבִּינוּ, שֶׁאִם יִדְבֵּר
הַקְּב"ה עִם הָאָדָם, יִתְקַע תִּלְמוּד תּוֹרָה בְּלִבּוֹ, וְלֹא
יִשְׁכַּחְנוּ, וְאִם כֵּן, אֵי אֲפֻשֶׁר עוֹד לִיצֵר הָרַע לְשַׁלּוֹת בּוֹ?
(רָאָה יִלְקוּט שְׁמַעוֹנִי מִשְׁלִי רִמּוֹ תַתְקַמ).
סו. הוֹגָה עַל פִּי לִשׁוֹן הַגְּמֵרָא. הַתּוֹסֵפוֹת (מִגִּילָה כֹא,
א ד"ה אֶלְמֵלָא) הִבְיָאוּ דְּבָרֵי רִבִּינוּ תָּם, שֶׁאֶלְמֵלִי

בִּינּוּתֵינוּ, שֶׁנֶּאֱמַר 'דִּבֶּר אֶתָּה עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה וְעַתָּה לְמַה
נָמוּת', וְמַה הִנֵּיָּה יֵשׁ בְּאִבְדָּה שִׁלְנוּ, חֲזְרוּ לְהָיוֹת
לְמִדִּים וְשׁוֹכְחִים. אָמְרוּ, מַה מִּשָּׁה בִּשְׂר וְדָם עוֹבֵר, אֵפֶּי
תִּלְמוּדוֹ עוֹבֵר. מִיד חֲזְרוּ בָּאוּ לָהֶם אֵל מִשָּׁה, אָמְרוּ
לוֹ, מִשָּׁה רִבִּינוּ לוֹוָאֵי יִגְלָה לָנוּ פַּעַם שְׁנִיָּה, לוֹוָאֵי
יִשְׁקֵנִי מִנְשִׁיקוֹת פִּיָּהוּ, לוֹוָאֵי יִתְקַע תִּלְמוּד תּוֹרָה
בְּלִבָּנוּ כְּמוֹת שֶׁהִיָּה. אָמַר לָהֶם, אֵין זוֹ עֲכָשִׁי, אֲבָל
לְעַתִּיד לְבָא הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר (יְרֵמִיָּה לֹא, לב) 'וְנִתְּתִי אֶת
תּוֹרָתִי בְּקִרְבָּם וְעַל לִבָּם אֶכְתַּבְנָה'. רִבִּי נַחֲמִיָּה אָמַר,
בְּשַׁעָה שֶׁשִּׁמְעוּ יִשְׂרָאֵל 'לֹא יִהְיֶה לְךָ', נַעֲקֵר מִלִּבָּם יֵצֵר
הָרַע. בָּאוּ אֲצִל מִשָּׁה, אָמְרוּ לוֹ, מִשָּׁה רִבִּינוּ תַעֲשֶׂה אֶת
פְּרוּבִיּוֹן שְׁלִיחַ בִּינּוּתֵינוּ, שֶׁנֶּאֱמַר 'דִּבֶּר אֶתָּה עִמָּנוּ

שָׁאֲמָרוּ לְמֹשֶׁה 'דְּבַר אֹתָהּ עִמָּנוּ' וְכו',
אֲלֵא שֶׁבָּאָה לָהֶם תִּקְנָה עַל יְדֵי הַלּוּחוֹת,
וְאַחֵר כִּךְ שֶׁשֶּׁבַר מֹשֶׁה אוֹתָם הַלּוּחוֹת,
נִשְׁאַרָה הַשִּׁכְחָה בְּלִי שׁוּם תִּקְנָה, וְעֵינַי
עוֹד לְעֵיל בִּפְרִשְׁת וְאַתְחַנֵּן (אות ו) עַל
'וְאַתְנָה לֶךְ אֶת לַחַת הָאֲבֶן' וְכו' (שמות

מֵאֲמָרוֹת חֶלֶק ב' מֵאֲמָר חֲקוֹר דִּין פֶּרֶק
י"ו, שֶׁשֶּׁשֶּׁאֲמָרוּ יִשְׂרָאֵל לְמֹשֶׁה 'דְּבַר
אֹתָהּ עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה', מֵאִז כְּדִי שְׁלֹא
יִשְׁכַּחוּהָ נִתְּנָה הַתּוֹרָה לְהַפְתֵּב עַל
לוּחוֹת הָאֲבֶן לְהַסִּיר לֵב הָאֲבֶן, עכ"ל.
אִם כֵּן, הַשִּׁכְחָה בָּאָה לְעוֹלָם עַל יְדֵי

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוּאָר

לָהֶם תִּקְנָה, שַׁעַל יְדֵי כְּתִיבַת הַלּוּחוֹת יִזְכְּרוּ
אֶת לִימוּדָם בַּתּוֹרָה, וְאַחֵר כִּךְ כְּשֶׁשֶּׁבַר מֹשֶׁה
אֶת אוֹתָם הַלּוּחוֹת וּמִמִּילָא חֲזָרוּ לִשְׁכּוֹחַ אֶת
לִימוּדָם, נִשְׁאַרָה הַשִּׁכְחָה בְּלִי שׁוּם תִּקְנָה,
וְכִמוּ שֶׁאֲמָרוּ בַּגִּמְרָא.

וְעֵינַי עוֹד בְּמָה שֶׁנִּתְּבָאָר לְעֵיל בִּפְרִשְׁת
וְאַתְחַנֵּן (אות ו) עַל הַפְּסוּק (שמות כד, יב) 'וְאַתְנָה
לֶךְ אֶת לַחַת הָאֲבֶן' וְכו', שִׁיכּוּלִים הֵיוּ יִשְׂרָאֵל
לְתַרְץ עֲצָמָם עַל מָה שֶׁאֲמָרוּ 'דְּבַר אֹתָהּ עִמָּנוּ

שֶׁכְּתִיב הָעֲשֶׂרָה מֵאֲמָרוֹת' חֶלֶק ב' מֵאֲמָר חֲקוֹר
דִּין פֶּרֶק י"ו^{סח}, שֶׁשֶּׁשֶּׁאֲמָרוּ יִשְׂרָאֵל לְמֹשֶׁה 'דְּבַר
אֹתָהּ עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה' - שֶׁלֹא רָצוּ לִשְׁמוֹעַ עוֹד
מִהַקְבִּ"ה עֲצָמוֹ, מֵאִז כְּדִי שְׁלֹא יִשְׁכַּחוּהָ -
נִתְּנָה הַתּוֹרָה - עֲשֵׂרַת הַדִּיבּוּרוֹת לְהַפְתֵּב עַל
לוּחוֹת הָאֲבֶן, לְהַסִּיר לֵב הָאֲבֶן^{סס}, עכ"ל. אִם כֵּן
לִפִּי דְּבָרֵינוּ, אִמְנָם הַשִּׁכְחָה בָּאָה לְעוֹלָם
בְּתַחִילָה עַל יְדֵי שֶׁאֲמָרוּ לְמֹשֶׁה 'דְּבַר אֹתָהּ
עִמָּנוּ' וְכו' וּכְמִבּוּאָר בַּמְדֻרָשׁ, אֲלֵא שֶׁבָּאָה

צִיּוֹנִים וּמִקּוּרוֹת

כְּבוֹדָם וּמוֹשֵׁב יָקָרָם וְכו', וְאֵילוּ זְכִינוּ שֶׁמֶשֶׁה רַבִּינוּ
ע"ה יֵלֶךְ לִפְנֵינוּ מֵעִילוֹי לְעִילוֹי וּלְחוֹתָם עֲדוֹת עַל שְׁתֵּי
יְדֵינוּ, הִנֵּה אִז כָּל תַּלְמִיד וְתִיק הַקֶּרֶב רִשְׁאֵי הִיָּה
לְהַסְתַּכֵּל וּלְהַתְּבֹנֵן בָּהֶם, וְעֵינָיו רוֹאוֹת כְּפִי כָּחו
דְּקִדּוּקֵי תוֹרָה חֲרוּתִים עֲלֵיהֶם, שֶׁהֵלֵךְ נֶאֱמַר לִמְשָׁה
בְּסִינִי. סט. וְיִבּוּאָר הַשִּׁיכּוּחַ בֵּין הַכְּתִיבָה עַל
לוּחוֹת הָאֲבֶן לְזִכִּירַת הַתּוֹרָה, עַל פִּי דְּבָרֵי רַבִּינוּ
בִּפְרִשְׁת וְאַתְחַנֵּן (אות ו) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: אֵיטָא בַּמְדֻרָשׁ
(יִלְקוּט שְׁמַעוֹנִי יִשְׁעִיָּה רִמּוֹ תַעֲט) וְכו', כְּשֶׁאֲמָרוּ אֵל
מֹשֶׁה 'דְּבַר אֹתָהּ עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה', מִיד חֲזָרוּ הֵיכָרַע
וְהַשְׁכַּחָה לְמִקּוּמָם, וְנִתְקַשָּׁה לָבָם כְּאֲבֶן, וּמִשּׁוּם הֵכִי
קָרִי לָהּ לוּחוֹת הָאֲבֶן, עכ"ל. אֵלֵא שֶׁכְּתִיב רַבִּינוּ מִנָּחִם
עֲזַרְיָה בְּמֵאֲמָר חֲקוֹר דִּין, שֶׁמִּכִּין שֶׁאֲמָרוּ 'דְּבַר אֹתָהּ
עִמָּנוּ', מִיד נִיתְּנָה הַתּוֹרָה לְהַכְתֵּב עַל לוּחוֹת אֲבֶן
לְהַסִּיר מֵהֶם לֵב הָאֲבֶן, וְאַלְמָלָא נִשְׁתַּבְּרוּ הַלּוּחוֹת הֵיוּ
חוֹזִיִּים לְמַדְרַגָּה הָרִאשׁוֹנָה, וְעֵינַי שִׁם. וְזֶה הֵיכָרַע
הַכְּתוּב 'וְאַתְנָה לֶךְ אֶת לוּחוֹת הָאֲבֶן' כְּדִי לְתַקֵּן הַפֶּגֶם
שֶׁעָשָׂה יִשְׂרָאֵל, וְאִם זֶה הַתִּיקוֹן לֹא יִעֲלֵל לָהֶם, אִז
אֲתָנָה לֶךְ אֶת 'הַתּוֹרָה וְהַמְצוּהָ אֲשֶׁר כְּתִיבָהּ לְהוֹרוֹתָם'.
וְרֵאָה הַמֶּשֶׁךְ בִּיאָרוֹ שֶׁל רַבִּינוּ (שם), בְּהַעֲרוֹת לְהֵלֵךְ
בְּסַמּוֹךְ. וּבִפְרִשְׁת תְּרוּמָה (אות א) הוֹסִיף רַבִּינוּ לְבָאָר
מַעַלַת כְּתִיבַת הַלּוּחוֹת [לְעֵינַי עֲקִירַת הֵיכָרַע שֶׁחֲזָרוּ
בָּהֶם כְּשֶׁאֲמָרוּ 'דְּבַר עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה'], עַל פִּי מָה

בִּיו"ד, רוֹצֵה לּוֹמַר, אֵילוּ הִיָּה. סח. זֶה לְשׁוֹנוֹ,
'אֵיטָא בְּשִׁקְלִים יִירוּשְׁלַמִּי (פֶּרֶק ו'), רַבִּי חֲנִינָא בֶן אַחִי
רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּרִישׁ, 'מִמּוֹלָאִים בְּתַרְשִׁישׁ' (שִׁיר הַשִּׁירִים
ה, יד), עַל הַלּוּחוֹת, שֶׁבֵּין כָּל דְּבוּר וּדְבוּר - דְּקִדּוּקֵיהָ
וְאוֹתוֹתֶיהָ שֶׁל תּוֹרָה, אִיךְ שִׁיבֹן [פִּירוּשׁ יֵד יְהוּדָה:
אִיךְ שִׁיבֹן - שֶׁאִין הַמְּכוּוֹן כִּאֵן לְפָרֵשׁ זֶה הַמֵּאֲמָר,
אַבִּל יוֹבֵן אִיךְ שִׁיָּהִי], וְזֶה מִסְכִּים עִם הַנִּדְרָשׁ בְּבַבְלִי
(בְּרֻכּוֹת ה, א) עַל פְּסוּק (שמות כד, יב) 'הַתּוֹרָה
וְהַמְצוּהָ אֲשֶׁר כְּתִיבָהּ', שְׁכוֹלָם נִיתְּנוּ לְמֹשֶׁה בְּסִינִי,
וּמֵאוֹתָהּ שַׁעַה קָרִי בָּהֶם - אֲשֶׁר כְּתִיבָהּ. וְלִנּוּ דְּבָרִים
כְּפִשְׁטָן, שֶׁאֲלֵמָלָא זֶהֱמַת הַנַּחֲשׁ, כְּכֹר הִיתָה כָּל
הַתּוֹרָה נְתוּנָה לְבָבוֹ שֶׁל אָדָם וְזָרְעוֹ, כְּמוֹ שֶׁאֵנוּ מְקִיִּים
מִמֶּנָּה לִיעוֹד יִמְהִיָּה שֶׁאֲמָר 'נִתְּנִי נְתוּרִים בְּקִרְבָּם וְעַל
לָבָם אֲכַתְּבָנָה', וְהַכוּונָה, כִּי הַתּוֹרָה בְּקֶרֶב לָבָנוּ -
מִתְּנָה הִיא וְכו'. אִי נִמִּי, כִּיֵּן שֶׁנִּשְׁעִישֵׁנוּ בְּנֵי חוֹרִין מִן
הַמּוֹת מִן הַיִּסּוּרִין וּמִן הַמַּלְכּוּת, הִנֵּה שֶׁב לְלָבָנוּ
וְשִׁכְּלָנוּ כְּעֵצֶם הַשָּׁמַיִם לְטוֹהַר, וְאֵנוּ חִבְּלָנוּ בְּעֲצָמָנוּ
כְּשֶׁאֲמָרְנוּ לְמֹשֶׁה 'וְאֵל יְדַבֵּר עִמָּנוּ אֱלֹקִים פֶּן נִמּוֹת',
וּמֵאִז נִיתְּנָה תּוֹרָה לְהַכְתֵּב עַל לוּחוֹת הָאֲבֶן לְהַסִּיר
מִמֶּנּוּ לֵב הָאֲבֶן, עַל כֵּן שֶׁאֲמָרוּ שֶׁלֹא הִיתָה תּוֹרָה
מִשְׁתַּכַּחַת מִיִּשְׂרָאֵל אֲלֵמָלָא נִשְׁתַּבְּרוּ לוּחוֹת רִאשׁוֹנוֹת
וְכו', וְלוֹלָא סִרְחָנוּ בְּעַגְלָא, לֹא הוֹצַרְכוּ לִיגְנוּ בִּארְיוֹן,
אֵלֵא יְדִידוֹ שֶׁל מֹשֶׁה הֵיוּ לָהֶם תְּשִׁמִּישִׁי קְדוּשָׁה לְכִסָּא

הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֶל תִּצְטַעַר,
בְּרֹאשׁוֹנוֹת לֹא הָיוּ אֶלָּא עֲשֶׂרֶת
הַדְּבָרוֹת, וּבִשְׁנֵיזֹת אֲנִי נוֹתֵן מִקְרָא
וּמִשְׁנָה, עכ"ל.

וְהָעֵנִין הוּא, שְׁבִלּוּחוֹת הָיוּ מִרְמְזִים
כָּל הַנְּבִיאִים וְהַכְּתוּבִים

כּו, יב). וּלְפִי שְׁפָאָה הַשְּׂכָחָה בְּעוֹלָם
הַצָּרָף לְהוֹסִיף לָהֶם אֶת הַתּוֹרָה,
בְּדֹאִיתָא בְּמִדְרָשׁ (שמו"ר מו, א) עַל
פְּסוּק (דברים ט, טז) 'וְאָרָא וְהִנֵּה
הַטָּאֲתָם לָה' אֶלְהִיכֶם' הַתְּחִיל מִשָּׁה
מִצְטַעַר עַל שִׁשְׁבַּר הַלּוּחוֹת, אָמַר לוֹ

מאמרם ד"ל
התחיל משה
מצטער על
ששבר
הלוחות א"ל
וכי
בראשונות
לא היו וכי
ובשניות אני
נותן מקרא
ומשנה וכי

זֶרַע שִׁמְשׁוֹן הַמְּבֹאָר

מִן הַהֶר, וְלֹא נִתֵּן לְיִשְׂרָאֵל, וְאָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ
בְּרוּךְ הוּא, אֶל תִּצְטַעַר, כִּי בְּלּוּחוֹת הַרְאֵשׁוֹנוֹת
לֹא הָיוּ כְּתוּבִים אֶלָּא עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת,
וּבְלּוּחוֹת הַשְּׁנֵיזֹת אֲנִי נוֹתֵן אֶת כָּל הַמִּקְרָא -
שֶׁאֵכְתוּב לָכֶם אֶת תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב, וּמִשְׁנָה^פ -
וְאֵלֶּמְדֶכֶם אֶת הַתּוֹרָה שֶׁבֶּעַל פֶּה, עכ"ל^ט.

בלוחות הראשונות נרמזו התורה שבכתב ושבע"פ
וזכרו התורה, ופסקו כשחטאו

וְהָעֵנִין הוּא, שְׁבִלּוּחוֹת הָיוּ מִרְמְזִים כָּל
דְּבָרֵי הַנְּבִיאִים וְהַכְּתוּבִים וְהַמִּשְׁנָה וְהַגְּמָרָא^ט,

וְנִשְׁמַעָה, וְכַמֵּאמַר הַקִּב"ה 'הִטִּיבוּ אֶשֶׁר
דִּבְרוּ' (דברים ה, כה)^ז, וְדוּוּקָא כֹּאשֶׁר חֲטָאוּ
בַּעֲגָל וּשְׂבִיבֵר מִשָּׁה רִבִּינוּ אֶת לּוּחוֹת הָאֵבֶן,
חֲזָרוּ לִשְׂכּוּחַ אֶת הַתּוֹרָה^{טא}.

וּלְפִי שְׁפָאָה הַשְּׂכָחָה בְּעוֹלָם לְאַחַר שְׁבִירַת
הַלּוּחוֹת, הַצָּרָף הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהוֹסִיף -
לְהַרְבוֹת לָהֶם אֶת הַתּוֹרָה, בְּדֹאִיתָא - כְּמוֹבָא
בְּמִדְרָשׁ (שמו"ר מו, א) עַל הַפְּסוּק^{טב} (דברים ט, טז)
'וְאָרָא וְהִנֵּה הַטָּאֲתָם לָה' אֶלְהִיכֶם' - הַתְּחִיל
מִשָּׁה מִצְטַעַר עַל שִׁשְׁבַּר אֶת הַלּוּחוֹת כְּשִׁירַד

צִיּוֹנִים וּמִקּוּרֹת

אֶת עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת, וְשֶׁאֵר כָּל הַתּוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב לֹא הִיָּה
נִתֵּן לָהֶם. וְכֵן נִרְאֶה לְכַאֲוָרָה מִלְשׁוֹן רִבִּינוּ לְהֵלֵן
בְּסִמּוּךְ הִשְׁתִּיָּה הַתּוֹרָה כְּתוּבָה בְּלֹב כָּל אֶחָד, וְכֵן מִמָּה
שֶׁכָּתַב, שֶׁלֹּאֲחֵר הַחֲטָא הוּצָרָךְ לִיתֵּן לָהֶם 'תּוֹרָה
וְנִבְיָאִים וְכְתוּבִים'. אֲמַנֵּם בְּהַמְשָׁךְ דְּבָרֵי רִבִּינוּ מְבֹאָר
עַל פִּי הַגְּמָרָא בְּנִדְרִים (כב, ב) שְׁבוּדָאֵי אֶף קוֹדֵם
הַחֲטָא הִיָּה נִתֵּן לָהֶם כָּל הַחֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תּוֹרָה, וְרַק
שֶׁאֵר הַנְּבִיאִים וְכְתוּבִים עִם הַתּוֹרָה שֶׁבֶּעַל פֶּה - לֹא
הִיָּה נִתֵּן לָהֶם, וְהָיוּ מְבִינִים אוֹתָם מִדַּעְתָּם. וְלִישֵׁב
כּוֹנֵת רִבִּינוּ, בִּיאָרְנוּ בְּפִנִּים שֶׁהָעִיקָר הוּא כְּמִפְּרֹשׁ
בְּנִדְרִים (שם) שֶׁהִיָּה נִתֵּן לָהֶם כָּל הַחֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי
תּוֹרָה. וְאֵת הַמְשַׁמְעוֹת מִלְשׁוֹן שֶׁ'תּוֹרָה' נִיתְּנָה לָהֶם
רַק לְאַחֵר הַחֲטָא, בִּיאָרְנוּ בְּאֹפֶן שֶׁלֹּא יִסְתּוֹר לְדִבְרֵי
הַגְּמָרָא, כֹּאשֶׁר תַּחֲזִינָה עֵינֵי הַקּוּרָא.
עַה. בְּפִרְשֵׁת וְאִתְחַנֵּן (אוֹת ו) דִּיִּיק כֵּן רִבִּינוּ מִמֵּאֲמַר
חז"ל (רֹאה זוּהַר ח"ג רכ, א. תַּעֲנִית ט, א) לִיכָא מִיָּד
דְּלֹא רְמִיזָא בְּאוֹרִייתָא. וְזֶה לְשׁוֹן רִש"י עַל הַפְּסוּק
(שְׁמוֹת כד, יב), 'אֶת לּוּחוֹת הָאֵבֶן וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה
אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי לְהוֹרֹתָם' - כָּל שֶׁשׁ מֵאוֹת וּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה
מִצְוֹת, בְּכָלֵל עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת הֵן. וְרִבִּינוּ סַעֲדִיָּה פִּירֵשׁ
בְּאִזְהָרֹת שִׁסֵּד, לְכָל דְּבָר וְדְבָר - מִצְוֹת תַּלְלוּתִים
בו.

שֶׁבְּגִמְרָא (עִירוּבִין נד, א) דִּרְשׁוּ אֶת הַפְּסוּק (שְׁמוֹת
לב, טז) 'חֲרוֹת עַל הַלּוּחוֹת' - חֲרִירוֹת מִהִיצֵר הָרַע
וּמִמְלֶאךָ הַמוֹת. ע. שֶׁאֵם יִשְׁמַעוּ עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת
מִהַקִּב"ה, יִתְקַע תַּלְמוּד תּוֹרָה בְּלִיבָם, וְלֹא יִשְׁלוּט
בָּהֶם יֵצֵר הָרַע, וְאֵם יִחְטְאוּ מַחֲמַת הַבְּחִירָה שִׁישׁ
לֹאדָם, לֹא יוֹכְלוּ לִטְעוֹן שֶׁהָיוּ אֲנוֹסִים מַחֲמַת הִיצֵר
הָרַע, שֶׁהָיוּ אֵינוּ שׁוֹלֵט בָּהֶם. וְלִכֵּן הָעֲדִיפוּ לִשְׁמוּעַ
אֶת הַדְּבָרוֹת מִפִּי מִשָּׁה, שֶׁלֹּא יִתְבַּטֵּל מֵהֶם הִיצֵר הָרַע.
וְנִתֵּן לָהֶם הַקִּב"ה אֲרֻבַּעִים יוֹם לְנִסְתוּם, בְּנִתְיִנָּה
הַלּוּחוֹת הַכְּתוּבִים עַל הָאֵבֶן. עֹא. שְׁכִינָן שֶׁחֲטָאוּ
בְּמִזִּיד וְלֹא בִּשְׁגָגָה, נִסְתַּרָה טַעֲנָתָם שְׂרוּצִים לִהְיוֹת
בְּבַחֲיִנָּה 'אֲנוֹסִים', שׁוֹה שִׁיךְ דּוּוּקָא בְּחֲטָאִים בְּאוֹנֵם
וּבְשׁוּגָגָה. רֹאה בְּדִבְרֵי רִבִּינוּ (שם), בְּהִרְחִבָה.
עב. בְּדִבְרִים (ט, טו-טז) נִאֲמַר, 'וְאָפֶן וְאָרֵד מִן הָהָר
וְהָהָר בְּעֵר בָּאֵשׁ וְשָׁנִי לּוּחוֹת הַבְּרִית עַל שְׁפִי יָדִי, וְאָרָא
וְהִנֵּה הַטָּאֲתָם לָה' אֶלְהִיכֶם עֲשִׂיתֶם לָכֶם עֲגָל מִסְכָּה
סִרְתָּם מִהָר מִן הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶתְכֶם'.
עג. וְהַמְשָׁךְ דְּבָרֵי הַמִּדְרָשׁ, 'וּבְלּוּחוֹת הַשְּׁנֵינִים אֲנִי נוֹתֵן
לָךְ שִׁיחָא בָּהֶם הַלְכוֹת מִדְרָשׁ וְאִגְדוֹת, הִדָּא הוּא
דְּכַתִּיב (אִיּוֹב יא, ו) 'וְיִגֵּד לָךְ תַּעֲלֹמוֹת חֲכָמָה כִּי
כַּפְלִים לְתוֹשִׁיָּה'. עַד. יֵשׁ לְדַקֵּק מִלְשׁוֹן
הַמִּדְרָשׁ, שֶׁבְּלּוּחוֹת הַרְאֵשׁוֹנוֹת הָיוּ יִשְׂרָאֵל מִקְבָּלִים רַק

וְלֹא הָיוּ מִשְׁתַּכְּחִים, וְהָיוּ מְבִינִים כָּל
הַרְמוּזִים שְׂבִלּוּחוֹת. אֲבָל לְאַחַר שְׁחַטְאוֹ
נִעְלְמוּ מֵהֶם מַעֲיָנוֹת הַחֲכָמָה, וְעוֹד
נִשְׁתַּבְּרוּ הַלּוּחוֹת, שָׁגַרְם לָהֶם הַשִּׁכְחָה,
וּמִשּׁוֹם הָכִי הַתְּחִיל מִשָּׁה מִצְטַעַר, דִּלְמָא
לֹא יִגְלֶה עוֹד הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל
כָּל תַּעֲלוּמוֹת הַחֲכָמָה שֶׁהָיוּ בְּלוּחוֹת
הָרָאשׁוֹנוֹת, וְאֵפֶי אִם יִגְלֶה לָהֶם, דִּלְמָא

וְהַמְשָׁנָה וְהַגְמָרָא, וְהִיתָה הַתּוֹרָה כְּתוּבָה
בְּלֵב כָּל אֶחָד וְאֶחָד, וְזֶהוּ מַה שְּׁכָתוּב
בְּיִרְמְיָה (לא, לב) 'נִתְּתִי תוֹרָתִי בְּקֶרְפֶּם וְעַל
לִבָּם אֶכְתְּבֶנָּה', וְלֹא הָיוּ צְרִיכִים לְלַמֵּד
הַתּוֹרָה כִּי כָּלָם הָיוּ בְּאִבְרָהֶם שְׁנַעֲשׂוּ לוֹ
שְׁתֵּי בְּלִיּוֹתָיו בְּשָׁנֵי רַבָּנִים וְהָיוּ נֹבְעוֹת
חֲכָמָה (ב"ר סא, א), וְדִי הָיָה לָהֶם הַחֲמִשָּׁה
חֲמִשֵּׁי תּוֹרָה כְּדֵי לִידַע הַדִּינִים וְהַמְצוּוֹת,

זֶרַע שִׁמְשׁוֹן הַמְּבֹאֵר

את התורה די היה להם החמשה חמשי תורה
כְּדֵי לִידַע על ידיהם את הדינים והמצוות^ט,
וגם זכו למעלה שלא היו משתכחים את
לימודם, והיו מְבִינִים בדעתם גם את כל
אשר כתוב בנביאים וכתובים ובמשנה,
מתוך כָּל הַרְמוּזִים שְׂבִלּוּחוֹת.

אֲבָל לְאַחַר שְׁחַטְאוֹ בעגל, נִעְלְמוּ מֵהֶם
מַעֲיָנוֹת הַחֲכָמָה, ולכן הוצרך ליתן להם
הנביאים והכתובים והתורה שבעל פה
בפירוש, וְעוֹד - וגם נִשְׁתַּבְּרוּ הַלּוּחוֹת, שֶׁדָּבַר
זֶה גָּרַם לָהֶם הַשִּׁכְחָה ולא היו זוכרים את
התורה כפי שהיה לפני שבירתן. וּמִשּׁוֹם הָכִי,
הַתְּחִיל מִשָּׁה מִצְטַעַר - וכדברי המדרש,
והיינו משום שחשש דִּלְמָא - שמא לא יִגְלֶה
עוֹד הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל את כָּל
תַּעֲלוּמוֹת הַחֲכָמָה שֶׁהָיוּ בְּלוּחוֹת הָרָאשׁוֹנוֹת,
ומתוכן היו ישראל למדים אותן לעצמם,
וְאֵפֶי אִם יִגְלֶה לָהֶם אותן, דִּלְמָא חֵם וְשָׁלוֹם

וְהִיתָה כֹּל הַתּוֹרָה כְּתוּבָה בְּלֵב כָּל אֶחָד
וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, שהיה יודע את המצוות
שנצטווה מפי הקב"ה, וְזֶהוּ מַה שְּׁכָתוּב
בְּיִרְמְיָה (לא, לב)^י, שלעתיד לבוא יתקיים
'נִתְּתִי תוֹרָתִי בְּקֶרְפֶּם וְעַל לִבָּם אֶכְתְּבֶנָּה',
שהקב"ה בעצמו יתן את התורה, וממילא
ככתוב בפסוק שלאחריו, ידעו ויבינו כל
ישראל בעצמם את כל חוקי התורה, ולא
יצטרכו ללמוד מהנביאים ומהרבנים. וכך
היה גם במתן תורה, שקיבלו את שתי
הדיברות מפי הקב"ה וְלֹא הָיוּ צְרִיכִים לְלַמֵּד
את התורה, כִּי כָּלָם הָיוּ בְּאִבְרָהֶם אֲבִינוּ,
שָׁאֵף עַל פִּי שֶׁלֹא קִיבַל אֶת הַתּוֹרָה וְלֹא
הָיָה רֹב שְׁלִימָדוֹ אֶת מִצְוֹתֶיהָ, נַעֲשׂוּ לוֹ שְׁתֵּי
בְּלִיּוֹתָיו בְּשָׁנֵי רַבָּנִים וְהָיוּ נֹבְעוֹת חֲכָמָה -
לִידַע אֶת מִצְוֹת הַתּוֹרָה, כַּמְּבֹאֵר בַּמִּדְרָשׁ
(ב"ר סא, א), והוא ובניו שמרו את כל
המצוות, וְכֵן גַּם אֲצֵל דּוֹר הַמִּדְבָּר שֶׁקִּיבְּלוּ

צִיּוֹנִים וּמִקּוּרוֹת

כב, ב) ובמדרש (קה"א, יג) מבואר, שאם ישראל
לא היו חוטאים, היה ניתן להם רק חמשה חומשי
תורה וספר יהושע. ועיין ע"י יוסף על העין יעקב
(נדרים שם ד"ה אלא) שביאר כעין פירוש של רבינו.
בש"ך על התורה (הקדמה) כתב, שאילו לא נשתברו
הלוחות, היו מאירים תורה שבעל פה מתוך הכתב,
והיו משיגים מזה כל רזי התורה מעצמם, כמו שיהיה

עו. בירמיהו (לא, לב-ג) נאמר, 'כִּי זֹאת הַבְּרִית אֲשֶׁר
אָכַרְתָּ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל אַחֲרֵי הַיָּמִים הָהֵם נָאֵם ה' נִתְּתִי
אֶת תּוֹרָתִי בְּקֶרְפֶּם וְעַל לִבָּם אֶכְתְּבֶנָּה וְהִיתִי לָהֶם
לְאֱלֹהִים וְהָמָּה יִהְיוּ לִי לְעָם, וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד אִישׁ אֶת
רֵעֵהוּ וְאִישׁ אֶת אָחִיו לְאִמֹּר דַּענו אֶת ה' כִּי כֹלָם יִדְעוּ
אוֹתִי לְמַקְטָנָם וְעַד גְּדוּלָּתָם נָאֵם ה' כִּי אֶסְלַח לְעוֹנֵם
וְלַחַטָּאתָם לֹא אֶזְכֹּר עוֹד'. עו. בגמרא (נדרים

יִקְבְּלוּ שָׂכָר, וְעֵינַי לְעֵיל בְּפָרָשֶׁת כִּי תִשָּׂא
(אות כא), בְּאֶרְךָ עַל זֶה.

נִמְצִינוּ לְמַדִּים, שֶׁעַקֵּר הַשְׂכָּחָה בָּאָה
לְעוֹלָם עַל יְדֵי שְׂאֵמְרוֹ לְמוֹשָׁה
'דִּבֶּר אֹתָהּ עִמָּנוּ' וְכו', וְזֶה הָיָה בְּיוֹם
מִתֵּן תּוֹרָה דְּהֵינּוּ בַּעֲצֵרָת, וּמַחֲמַת
הַשְׂכָּחָה הֶצְרֵךְ לָתֵן לָנוּ תּוֹרָה נְבִיאִים
וּכְתוּבִים, וְלְהוֹסִיף לָנוּ אֶת הַמִּשְׁנָה, וְזוֹ
הִיא בְּנֵת רַב יוֹסֵף בְּפָרָק ו' דְּפָסְחִים (סח),

חֵם וְשָׁלוֹם תִּהְיֶה מִשְׁתַּפַּחַת מֵהֶם הוֹאִיל
שְׂפָאָה הַשְׂכָּחָה בְּעוֹלָם. וְאָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא, אֵל תַּצְטַעַר, שְׂאֵנִי אֶתֵּן לָהֶם
מִקְרָא וּמִשְׁנָה, דְּהֵינּוּ כָּל הַתּוֹרָה שֶׁהִיָּתָה
רְמוּזָה בְּלוּחוֹת הָרָאשׁוֹנוֹת, וְאָף שֶׁתִּהְיֶה
נִשְׁפַּחַת מֵהֶם, מִכָּל מָקוֹם יוֹכְלוּ לַחֲזוֹר
וּלְלַמְּדָהּ וּבִהְכִי תִתְקִים בְּיָדָם, וְלֹא יִהְיֶה
לָהֶם הַפֶּסֶד אַחֵר רַק הַפֶּרֶחַ שִׁיִּצְטָרְכוּ
לַעֲשׂוֹת לַחֲזוֹר וּלְלַמְּדָהּ, וְגַם עַל מִרְחַ זֶה

זֶרַע שִׁמְשׁוֹן הַמְּבֹאָר

מִכָּל מָקוֹם, יוֹכְלוּ לַחֲזוֹר וּלְלַמְּדָהּ, וּבִהְכִי -
וּבִכֵּךְ תִּתְקִים בְּיָדָם, וְלֹא יִהְיֶה לָהֶם הַפֶּסֶד
אַחֵר שֶׁלֹּא יִפְסִידוּ אֶת עֵצֶם לִימּוּד הַתּוֹרָה,
רַק שִׁיְהִיָּה לָהֶם הַפֶּרֶחַ שִׁיִּצְטָרְכוּ לַעֲשׂוֹת
דְּהֵינּוּ, לַחֲזוֹר וּלְלַמְּדָהּ. וְגַם עַל מִרְחַ זֶה יִקְבְּלוּ
שָׂכָר הַנוֹסֵף עַל לִימּוּדָם בְּרָאשׁוֹנָה. וְעֵינַי לְעֵיל
בְּפָרָשֶׁת כִּי תִשָּׂא (אות כא) בְּאֶרְךָ עַל זֶה -
הַטַּעַם שֶׁמִּקְבָּלִים שָׂכָר עַל לִימּוּד הַתּוֹרָה,
וְכַמָּה מַעֲלוֹת שִׁישֵׁנִן בְּמָה שֶׁצָּרִיךְ לַלְמּוּד
וּלְחֲזוֹר^{ע"ה}.

תִּהְיֶה מִשְׁתַּפַּחַת מֵהֶם, הוֹאִיל שְׂפָאָה הַשְׂכָּחָה
בְּעוֹלָם.

בלוחות שניות קיבלו את התורה שבכתב ושבעל פה
ושיוכלו לזכור לימודם על ידי חזרה

וְעַל זֶה אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֵל
תַּצְטַעַר, שְׂכִינִן שְׂאֵינִם יִכּוּלִים לִהְיוֹת מִדַּעְתָּם
אֶת הַתּוֹרָה הַנִּרְמֶזֶת בְּלוּחוֹת, אֲנִי אֶתֵּן לָהֶם
מִקְרָא וּמִשְׁנָה, דְּהֵינּוּ כָּל הַתּוֹרָה שֶׁהִיָּתָה
רְמוּזָה בְּלוּחוֹת הָרָאשׁוֹנוֹת, וְאָף שֶׁתִּהְיֶה
נִשְׁפַּחַת מֵהֶם - מִפְּנֵי הַשְׂכָּחָה שֶׁחֲזָרָה אֲצֵלָם,

רַב יוֹסֵף שֶׁמָּה בְּיוֹם מִתֵּן תּוֹרָה עַל שֶׁנִּיכַר כּוּחוֹ בִּזְכוּרַת הַמִּשְׁנוּת

הַשְּׁבוּעוֹת לְדוֹרוֹת, וּמַחֲמַת הַשְׂכָּחָה שֶׁחֲזָרָה
לְיִשְׂרָאֵל לֵאחֵר שְׁבִירַת הַלּוּחוֹת, הֶצְרֵךְ -
הַקַּב"ה לָתֵן לָנוּ בְּפִירוּשׁ אֶת הַתּוֹרָה נְבִיאִים
וּכְתוּבִים^{ע"ה}, וְלְהוֹסִיף לָנוּ אֶת הַמִּשְׁנָה - תּוֹרָה
שֶׁבַעל פֶּה.

וְזוֹ הִיא בְּנֵת דְּבָרֵי רַב יוֹסֵף בְּגִמְרָא פָּרָק

פירוש א,

משום דברי ישראל בחג השבועות שוכחים את מה שלמדו
נִמְצִינוּ לְמַדִּים, שֶׁעַקֵּר - תַּחֲלִילַת עֵינַי
הַשְׂכָּחָה, בָּאָה לְעוֹלָם עַל יְדֵי שְׂאֵמְרוֹ לְמוֹשָׁה
'דִּבֶּר אֹתָהּ עִמָּנוּ' וְכו', וְזֶה הָיָה בְּיוֹם מִתֵּן
תּוֹרָה, דְּהֵינּוּ בַּעֲצֵרָת - בְּיוֹם שֶׁנִּקְבַּע לַחַג

צִיּוֹנִים וּמִקּוּרוֹת

הִיא מִשְׁנִיחַ בָּהּ, וּמִתּוֹךְ שֶׁמִּשְׁכַּחָה, אֵינּוּ מִזִּיד וְאֵינּוּ
מִזִּיעַ מִמֶּנּוּ, עכ"ל. וְעַל כָּל לִימּוּד וּלְיִמּוּד וְעַל כָּל
קִרְיָאָה וּקִרְיָאָה - הַקַּב"ה קוֹבֵעַ לָנוּ שָׂכָר.
ע"ה. הֵינּוּ שֶׁלֹּא דִּי בְּנִיתָנָה חֲמֵשָׁה חוֹמְשֵׁי תּוֹרָה, כִּפִּי
שֶׁנִּתְבָּאָר לְעֵיל, אֲלֹא נִצְרָךְ שְׁפִרְטֵי הַמִּצְוּוֹת יִהְיוּ

לַעֲתִיד לְבוֹא, וְלֹא הִיא מִסַּךְ הַמִּבְדִּיל מִלִּהְיוֹת הַכֹּל.
ע"ה. וְזֶה לְשׁוֹן רַבְּנוּ, וְעַם כָּל זֶה, טוֹב הוּא לָנוּ,
דְּאִמְרִינֵן בְּמִדְרַשׁ קֵהֶלֶת (רַבָּה א, יג), לְטוֹבָתוֹ שֶׁל אָדָם
- לִזְמַד תּוֹרָה וּשְׁכַחָהּ, שֶׁאִם לֹא הִיא שְׁכַחָה, הִיא שְׁכַחָה
אוּ שְׁלֹשׁ שָׁנִים לִזְמַד וּחֲזוֹר וּמִתְעַסֵּק בְּמִלְאכְתּוֹ וְלֹא

הָרֵאשׁוֹנוֹת נָתַנוּ בְּפָמְכִי וּבְפִרְהָסִיא
בְּדִכְתִּיב (שמות יט, טז) 'וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי
בְּהִיֹת הַבֶּקֶר וַיְהִי קֶלֶת וּבְקִרְסִים' וְכו',
מִשׁוֹם הָכִי שְׁלֻטָּה בָּהֶן הָעֵזֶן וּנְשִׁתְּבִרוּ,
מֵה שְׁאִין פֶּן הַלּוּחוֹת הָאֲחֵרוֹנוֹת שְׁנִתְּנוּ
בְּהֻצָּנֶה וּבִסְתֵּר, וּבְפֶרֶק ט' דְּבִרְכוֹת (סד),
(א) אֲמַרְיִנִּי, דְּרַב יוֹסֵף - סִינִי, וּפִרְשׁ

(ב), אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר הַכֵּל מוֹדִים בְּעֻצָּת
דְּבַעֲיָנָן נָמִי לָכֶם, מָאִי טַעְמָא יוֹם
שְׁנִיתָנָה בּוֹ תוֹרָה הוּא, רַב יוֹסֵף בְּיוֹמָא
דְּעֻצָּרְתָא עֲבָדִי לִיה עֲגָלָא תִּלְתָּא, אָמַר,
אִי לָאו הָאִי יוֹמָא דְקָא גָרִים, בְּמָה
יוֹסֵף אִיפָא בְּשׁוּקָא, דְּאִיתָא בְּמִדְרָשׁ
(תנחומא כי תשא לא), שְׁלֹפִי שְׁהַלּוּחוֹת

מאמדם ז"ל
הכל מודים
בעצרת וכו'
רב יוסף
ביומא
דעצרתא
עבדי ליה
וכו' אי לאו
האי יומא
וכו'

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוּאָר

הַיּוֹם הַזֶּה חֵג מִתֵּן תּוֹרָה, שֶׁהַתּוֹרָה נִיתְּנָה בּוֹ
שִׁילְמִדוּהַ יִשְׂרָאֵל וּנְגַרְם שֶׁאֵהִיָּה חֲכָם, בְּמָה
יוֹסֵף אִיפָא בְּשׁוּקָא²⁵ - הִרְבָּה אֲנָשִׁים
שֶׁנִּקְרְאוּ 'יוֹסֵף', מְצוּיִים בְּשׁוּק וְלֹא הִיתָה
מַעֲלֵתִי מְרֻבָּה מֵהֶם, וְכִיּוֹן שֶׁלְּמִדַּתִּי תּוֹרָה
הִרְיֵנִי חֲכָם.

וּדְבָרֵי רַב יוֹסֵף יִתְבָּאֲרוּ בַּהֲקֵדָם מֵה
דְּאִיתָא בְּמִדְרָשׁ (תנחומא פרשת כי תשא לא)²⁶,
שְׁלֹפִי שְׁהַלּוּחוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת נָתַנוּ לִישְׂרָאֵל בְּהַר
סִינִי בְּפָמְכִי וּבְפִרְהָסִיא - בְּאֹפֶן גְּלוּי לְכָל
הָעוֹלָם, בְּדִכְתִּיב (שמות יט, טז) 'וַיְהִי בַיּוֹם
הַשְּׁלִישִׁי בְּהִיֹת הַבֶּקֶר וַיְהִי קֶלֶת וּבְקִרְסִים' וְכו',
מִשׁוֹם הָכִי, שְׁלֻטָּה בָּהֶן הָעֵזֶן - עֵין רְעָה,
וּחֲטָאוּ יִשְׂרָאֵל בְּעַגֵּל וּנְשִׁתְּבִרוּ הַלּוּחוֹת. מֵה
שְׁאִין פֶּן הַלּוּחוֹת הָאֲחֵרוֹנוֹת, שְׁכִיּוֹן שְׁנִתְּנוּ
בְּהֻצָּנֶה וּבִסְתֵּר, לֹא שֶׁלֻטָּה בָּהֶם עֵין רְעָה וְלֹא
נִשְׁבְּרוּ. וְעֵינֵן זֶה שְׁנִיתְנוּ לּוּחוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת
בְּפִרְהָסִיא, וְגַרְם לְשִׁבִּירַת הַלּוּחוֹת, הִיָּה בַּהֲאִי
יוֹמָא - בְּעֻצָּרְתָא, וּבְגִמְרָא פֶּרֶק ט' דְּבִרְכוֹת (סד),
(א) אֲמַרְיִנִּי, דְּרַב יוֹסֵף נִקְרָא סִינִי²⁷, וּפִרְשׁ

ו' דְּפִסְקִים (סח, ב), לַגִּבִּי מֵה שֶׁנִּחְלָקוּ תְּנָאִים
(שם) אִם בַּיּוֹם טוֹב חִיִּיב אָדָם לֵאכּוֹל סְעוּדָה,
דִּהֵינּוּ שִׁיתִּקִּיִּים חֲצִיו 'לָכֶם' - עַל יְדֵי
סְעוּדוֹת הַחֵג, וְחֲצִיו 'לָהּ' - עַל יְדֵי תְּפִילָּה
וְתוֹרָה, אוֹ שֶׁרְשָׁאִי לַעֲשׂוֹת הַיּוֹם טוֹב כּוֹלּוֹ
לָהּ - בַּתְּפִילָּה וְלִמּוּד תּוֹרָה, וְאָמַר רַבִּי
אֱלֶעָזָר, הַכֵּל - כָּל הַתְּנָאִים מוֹדִים בְּעֻצָּרְתָא -
בְּחַג הַשְּׁבוּעוֹת שֶׁהוּא יוֹם מִתֵּן תּוֹרָה, דְּבַעֲיָנָן
נָמִי - שְׁצִירִךְ לִקְיָם גַּם 'עֻצָּרְתָא תִּהִיָּה לָכֶם'²⁸,
שִׁיָּה חֲצִיו 'לָכֶם' בְּאִכִּילַת סְעוּדָה
וּבַהֲתַעֲנָגוֹת בְּמֵאכֹל וּבְמִשְׁתָּה, וּמִבְּאֵרַת
הַגְּמְרָא, מָאִי טַעְמָא שֶׁהֵכֵל מוֹדִים כֵּן, מִפְּנֵי
שִׁיּוֹם שְׁנִיתָנָה בּוֹ תוֹרָה הוּא - שְׁצִירִךְ לַהֲרֹאוֹת
שְׁנוֹת וּמִקוּבֵל יוֹם זֶה לִישְׂרָאֵל, שְׁנִיתָנָה תּוֹרָה
בּוֹ. וּמִסְפֶּרַת הַגְּמְרָא, רַב יוֹסֵף, בְּיוֹמָא
דְּעֻצָּרְתָא - בַּיּוֹם הָעֻצָּרְתָא חֵג מִתֵּן תּוֹרָה, עֲבָדִי
לִיה עֲגָלָא תִּלְתָּא - הִיָּה מִצּוּה לְאֲנָשִׁי בֵּיתוֹ
לַהֲכִין לְמֵאכְלוֹ בֶּשֶׂר עֵגֶל שְׁנוֹלֵד שְׁלִישִׁי
לְאִמּוֹ²⁹, שֶׁהוּא מְשׁוּבַח בְּיוֹתֵר, וְהֵינּוּ מִשׁוֹם
שְׁאֵמֶר, אִי לָאו הָאִי יוֹמָא דְקָא גָרִים - אֵלְמָלָא

צִיּוֹנִים וּמִקּוּדוֹת

לַהֲכִין לוֹ סְעוּדָה. אִי לָאו הָאִי יוֹמָא - שְׁלִמְדַתִּי תּוֹרָה
וְנִתְרומַמְתִּי - הִרִי אֲנָשִׁים הִרְבָּה בְּשׁוּק שְׁמִשׁוֹן יוֹסֵף,
וּמֵה בִּינֵי לְבִינִים. פֶּג. בְּמִדְרָשׁ תְּנַחומָא (פֶּרֶשׁת
כִּי תִשָּׂא לָא), הַלּוּחוֹת רֵאשׁוֹנוֹת, עַל שְׁנִיתְנוּ בְּפּוֹמְבִי
לְפִיכֵךְ שֶׁלֻטָּה בָּהֶם עֵין הָרַע וּנְשִׁתְּבִרוּ, וְכֵאֵן אָמַר לוֹ
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֵין לָךְ יִפָּה מִן הַצְּנִיעוּת, שְׁנֵאמַר
(מִיכָה ו, ח) 'וְיִמָּה ה' דּוֹרֵשׁ מִמֶּךָ כִּי אִם עֲשֵׂה מִשְׁפָּט
וְאֶהְבֵּת חֶסֶד וְהֻצָּנֶה לִכְת'.

כְּתוּבִים ב' תּוֹרָה וְנִבְיָאִים וְכְתוּבִים'. פ. לַגִּבִּי
שְׁמִינִי עֻצָּרְתָא נִאמַר (בְּמִדְרָבֵי כֹט, לָה), 'בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי
עֻצָּרְתָא תִּהְיֶה לָכֶם כָּל מִלְּאכְתָּא עֲבָדָה לָא תַעֲשׂוּ'.
פֶּא. בְּמִגִּילָה (ו, א) פִּירֵשׁ רִשׁ", עֲגָלָא תִּלְתָּא - שְׁלִישִׁי
לְכַטָּן. וּבְעִירּוּכִין (סג, א) מִקְשֶׁה רִשׁ"י עַל פִּירוּשׁ זֶה,
וְסוּבֵר שֶׁהַכּוּוֹנֵה הָאִי שְׁגָדֵל שְׁלִישִׁי, וְלִכֵּן הוּא מְשׁוּבַח
יּוֹתֵר. פֶּב. וּבְרִשׁ"י (שם), תִּלְתָּא - שְׁלִישִׁי
לְכַטָּן, וּמוּבָחַר הוּא. עֲבָדִי לִי - הִיָּה מִצּוּה לְאֲנָשִׁי בֵּיתוֹ

רש"י, שְׁהִיָּה בָּקִי בַּמִּשְׁנִיאוֹת וּבַבְּרִיתוֹת
הַרְבֵּה בְּנִתְיָנָתָן מֵהַר סִינִי. וְלָכֵן בְּיוֹמָא
דְּעֲצָרְתָּא עֲבָדִין לִיה עֲגָלָא תִּלְתָּא, לְרִמּוֹ
לְתוֹרָה נְבִיאִים וּכְתוּבִים שְׁנַתּוֹסְפוּ
בְּלוּחוֹת אַחֲרוֹנוֹת עִם הַמִּשְׁנָה, וְאָמַר,
אִי לֹא הָאִי יוֹמָא דְקָא גָרִים, שְׂבָאָה
הַשְׂכָּחָה בְּעוֹלָם עַל יְדֵי שְׂאֻמְרוֹ לְמִשְׁה
'דְּבַר אֲתָה עֲמָנוּ' וְכו', וְזֶה הִיָּה מַחְמַת
נְתִינַת הַתּוֹרָה בְּיוֹם זֶה בְּקוֹלוֹת וּבִרְקִים,

מֵה הַפֶּרֶשׁ הָיָה בֵּין רַב יוֹסֵף לְשֹׂאֵר
הַחֲכָמִים, בְּשִׁלְמָא עָתָה שְׁיֵשׁ שְׂכָחָה
נֹדַע כְּחוֹ וּגְדָלְתוֹ בַּמִּשְׁנִיאוֹת וּבְרִיתוֹת,
מֵה שְׂאִין בֶּן אָם לֹא הָיְתָה לֹא מִשְׁנָה
וְלֹא שְׂכָחָה בְּעוֹלָם, שְׂאֻ יֵשׁ לֹא הָיְתָה
נִפְרַת גְּדָלְתוֹ, שְׁחֵרִי הָיוּ כָּלָם שְׁוִים
בַּחֲכָמָה וּבִידִיעָה, וְלָכֵן דְּוָקָא רַב יוֹסֵף
הָוָה עָבִיד הָכִי.

*

זֶרַע שִׁמְשׁוֹן הַמְּבוֹאֵר

רש"י^{פה}, ש'סיני' היינו שְׁהִיָּה בָּקִי בַּמִּשְׁנִיאוֹת
וּבַבְּרִיתוֹת הַרְבֵּה, בְּנִתְיָנָתָן מֵהַר סִינִי - שֶׁהָיוּ
מסודרין בפיו כאילו קיבלן מהר סיני מפי
משה רבינו.

אכילת עגלא תילתא לרמז שזוכר התורה שבכתב והתורה
שבעל פה

וְלָכֵן בְּיוֹמָא דְּעֲצָרְתָּא עֲבָדִין לִיה - לְכַבּוֹד
חַג הַשְּׁבוּעוֹת בִּיקֵּשׁ רַב יוֹסֵף שִׁיכִינוּ לוֹ עֲגָלָא
תִּלְתָּא^{פז} - מֵאֵכֶל מִבֶּשֶׂר עֵגֶל שֶׁהוּא שְׁלִישִׁי
לְבֶטֶן, כְּדִי לְרִמּוֹ לְשִׁלֵּשׁ הַדְּבָרִים, שֶׁהֵם
תּוֹרָה נְבִיאִים וּכְתוּבִים, שְׁנַתּוֹסְפוּ בְּלוּחוֹת
הַאֲחֲרוֹנוֹת - שֶׁלֹּא הָיָה דִּי בַחֲמִשָּׁה חוֹמְשֵׁי
תּוֹרָה, עִם הַמִּשְׁנָה - שֶׁאֵף הַתּוֹרָה שֶׁבַעל פֶּה
נִמְסְרָה לָהֶם, וְזֶה שֶׁאָמַר, אִי לֹא הָאִי יוֹמָא
דְּקָא גָרִים, כּוֹוֵנָתוֹ הִתְּהָ, שִׁיּוֹם זֶה גֵּרָם שְׂבָאָה
הַשְׂכָּחָה בְּעוֹלָם בְּתַחֲלִילָה עַל יְדֵי שְׂאֻמְרוֹ לְמִשְׁה
'דְּבַר אֲתָה עֲמָנוּ' וְכו', וְזֶה הִיָּה מַחְמַת נְתִינַת
הַתּוֹרָה בְּיוֹם זֶה בְּקוֹלוֹת וּבִרְקִים וּפְחָדוֹ

ונבהלו מהקולות וברקים, וכן חזרה השכחה
לעולם על ידי שבירת הלוחות לאחר שירד
משה עמקן, שנגרמה ממה שניתנה התורה
בפרהסיא ביום זה, ואלמלא השכחה מה
הַפֶּרֶשׁ הָיָה בֵּין רַב יוֹסֵף לְשֹׂאֵר הַחֲכָמִים, שֶׁהָיוּ
כּוֹלָם הָיוּ יוֹדְעִים וְזוֹכְרִים אֶת הַתּוֹרָה.
בְּשִׁלְמָא עָתָה שְׁיֵשׁ שְׂכָחָה וְלֹכֵךְ זְכוֹ יִשְׂרָאֵל גַּם
לְתוֹרָה שֶׁבַעל פֶּה, וְכֵן שֹׂאֵר יִשְׂרָאֵל אֵינֶם
זוֹכְרִים אֶת כָּל הַמִּשְׁנִיאוֹת וּבְרִיתוֹת, נֹדַע
כְּחוֹ וּגְדָלְתוֹ בַּמִּשְׁנִיאוֹת וּבְרִיתוֹת שֶׁרַב יוֹסֵף
הָיָה זוֹכֵרָן, מֵה שְׂאִין בֶּן, אָם לֹא הָיְתָה - לֹא
מִשְׁנָה - כִּי הִתְּה מְרוּמָזָת בְּלוּחוֹת, וְלֹא
שְׂכָחָה בְּעוֹלָם שֶׁלֹּא הָיוּ יִשְׂרָאֵל מִשְׁכַּחֲנִין
לִימוּדָם, שְׂאֻ לֹא הָיְתָה נִפְרַת גְּדָלְתוֹ, שְׁחֵרִי
הָיוּ כָּלָם שְׁוִים בַּחֲכָמָה וּבִידִיעָה - לְהַבִּין אֶת
כָּל מִצְוֹת הַתּוֹרָה וּלְזַכּוֹר אוֹתָן. וְלָכֵן, דְּוָקָא
רַב יוֹסֵף שֶׁהָיָה זוֹכֵר אֶת הַמִּשְׁנִיאוֹת
וּבְרִיתוֹת, הָוָה עָבִיד הָכִי הִיָּה עוֹשֶׂה סְעוּדָה

צִיּוֹנִים וּמִקּוּרֹת

לו כנתינתן מהר סיני, אבל לא היה מפולפל כרבה.
פז. ראה מהרש"א בפסחים (סח, ב) חידושי אגדות
ד"ה עברי, שהוא רמז למה שאמרו בשבת (פח, א)
דרש שהוא גלילאה עליה דרב חסדא, בריך רחמנא
דיהב אוריין תליתאי, לעם תליתאי, על ידי תליתאי,
ביום תליתאי, בירחא תליתאי, ופירש רש"י (ד"ה
אוריין תליתאי), אוריין תליתאי - תורה נביאים

ורבה עוקר הרים. אצטריכא להו שעתא הוצרכו להם
חכמים, להיות אחד מהם ראש ישיבה, שלחו להם,
סיני ועוקר הרים, איזה מהם קודם. שלחו להם, סיני
קודם, שהכל צריכין למרי חטיא. פה. כתב
רש"י (ברכות שם), סיני - היו קורין לרב יוסף, שהיה
בקי בברייתות הרבה. ובהוריות (יד, א) פירש רש"י,
'קרו ליה סיני, לפי שהיו משניות וברייתות סדורות

בְּיוֹם זֶה, וּבְאוֹתוֹ הַיּוֹם עָדִין לֹא הָיְתָה
גִּזְרַת הַשְּׂכָחָה בְּעוֹלָם, לָפִי זֶה נִשְׁאַרָה
בְּעוֹלָם אוֹתָהּ הַסְגָּלָה לְמִי שִׁמְרוֹרַח הַרְבֵּה
שֶׁתִּתְקַנֵּם בְּזִכְרוֹנוֹ, וְלֹא נִגְזְרָה הַשְּׂכָחָה
אֲלֵא עַל מִי שֶׁאִינוֹ מוֹרַח בָּהּ פְּרָאוֹי,
וּמִשּׁוֹם הָכִי קָאָמַר אִי לָאו הָאִי יוֹמָא
וְכו'.

*

אִי נָמִי יֵשׁ לוֹמַר, דְּאִין הָכִי נָמִי שָׂרֵב
יוֹסֵף לֹא הָיָה שָׂמַח חֵם וְשָׁלוֹם עַל
שִׁבְאָה הַשְּׂכָחָה בְּעוֹלָם. אֲלֵא כִּךְ הָיְתָה
כּוֹנֵנָתוֹ, בְּוֹדָאִי שֶׁתִּכְלִית גִּזְרַת הַשְּׂכָחָה
הָיְתָה בְּעֵת שִׁבִּירַת הַלּוּחוֹת, וּמֵאַחֵר
שֶׁנִּגְזְרָה הַשְּׂכָחָה, הָדִין נוֹתֵן שְׂאִי אֶפְשָׁר
עוֹד שִׁיְהִיָּה בְּעוֹלָם אָדָם אַחֵר שִׁיִּזְכֹּר כָּל
תַּלְמוּדוֹ, אֲלֵא מִשּׁוֹם שֶׁנִּתְּנָה הַתּוֹרָה

זֶרַע שִׁמְשׁוֹן הַמְּבֹאָר

שִׁיִּזְכֹּר אֶת כָּל תַּלְמוּדוֹ. אֲלֵא, שֶׁמִּשּׁוֹם שֶׁנִּתְּנָה
הַתּוֹרָה בְּיוֹם זֶה בַּעֲצַרְתָּ - בַּחֲג הַשְּׁבוּעוֹת,
וּבְאוֹתוֹ הַיּוֹם עָדִין לֹא הָיְתָה גִּזְרַת הַשְּׂכָחָה
בְּעוֹלָם, שֶׁאִם שֶׁאִמְרוּ יִשְׂרָאֵל 'דְּבַר עֲמֵנו
וְנִשְׁמַעָה', הִיוּ חוֹזְרִים לִזְכוֹר עַל יְדֵי 'לוּחוֹת
הָאֵבֶן', לָפִי זֶה נִשְׁאַרָה בְּעוֹלָם אוֹתָהּ הַסְגָּלָה,
לְמִי שִׁמְרוֹרַח הַרְבֵּה בְּלִימוּד הַתּוֹרָה, שֶׁתִּתְקַנֵּם
בְּזִכְרוֹנוֹ, וְרַב יוֹסֵף שִׁטְרַח הַרְבֵּה, זָכָה לִזְכוֹר
אֶת הַתּוֹרָה, וְלֹא נִגְזְרָה הַשְּׂכָחָה - שֶׁלֹּא יִזְכְּרוּ
אֶת לִימוּדָם, אֲלֵא עַל מִי שֶׁאִינוֹ מוֹרַח בָּהּ
פְּרָאוֹי^ט. וּמִשּׁוֹם הָכִי קָאָמַר, אִי לָאו הָאִי יוֹמָא
וְכו' - שֶׁבְּיוֹם זֶה נִתְּנָה הַתּוֹרָה בְּאוֹפֵן
שִׁיִּזְכְּרוּהָ תָּמִיד, וּמִכָּתוּב זֶה - הִנֵּי זֹכֵר אֶת
הַתּוֹרָה שֶׁלִּמְדָתִי, 'כִּפְמָה יוֹסֵף אֵיפָא בְּשׁוּקָא' -
לֹא הִיִּיתִי שׁוֹנֶה מִכָּל יִשְׂרָאֵל שֶׁבִּשְׁוֹק, שֶׁגַּם
אֲנִי לֹא הִיִּיתִי זֹכֵר אֶת תַּלְמוּדִי, מִשּׁוֹם גִּזְרַת
הַשְּׂכָחָה שִׁירְדָה בְּשִׁבִּירַת הַלּוּחוֹת.

בַּעֲצַרְתָּ בְּאִכִּילַת בֶּשֶׂר מִשּׁוּבָח, לִרְמֵז מַעֲלָתוֹ
שֶׁבָּאָה לוֹ מִחַמַּת מַה שֶׁאִירַע בְּיוֹם זֶה^{טז}.

פִּירוּשׁ ב',

בַּחֲבֵל הַדִּיבּוּרִים מִהַקְב"ה אֶפְשָׁר לִזְכוֹר הַתּוֹרָה

אִי נָמִי, יֵשׁ לוֹמַר^{טז} פִּירוּשׁ נוסף בדברי רב
יוֹסֵף, דְּאִין הָכִי נָמִי - שֶׁאִכֵּן כִּךְ הוּא, שָׂרֵב
יוֹסֵף לֹא הָיָה שָׂמַח, חֵם וְשָׁלוֹם, עַל שִׁבְאָה
הַשְּׂכָחָה בְּעוֹלָם, וּבִזְזָה הוּא עֲדִיף מִשְׁאֵר
יִשְׂרָאֵל. אֲלֵא כִּךְ הָיְתָה כּוֹנֵנָתוֹ, שֶׁאִם שֶׁמִּשּׁוֹם
שֶׁאִמְרוּ 'דְּבַר אֶתָּה עֲמֵנו' בְּיוֹם מִתֵּן תּוֹרָה,
פִּסְקוּ לִזְכוֹר אֶת הַתּוֹרָה, מִכָּל מְקוֹם, הִיוּ
חוֹזְרִים לִזְכוֹר אֶת הַתּוֹרָה עַל יְדֵי כְּתִיבַת
'לוּחוֹת הָאֵבֶן', וְאִם כֵּן, בְּוֹדָאִי שֶׁתִּכְלִית -
סִיּוֹם וְעִיקָר גִּזְרַת הַשְּׂכָחָה הָיְתָה לֵאחֵר
הָאֲרִבְעִים יוֹם בְּעֵת שִׁבִּירַת הַלּוּחוֹת, וּמֵאַחֵר
שֶׁנִּגְזְרָה הַשְּׂכָחָה בַּעֲת שִׁבִּירַת הַלּוּחוֹת, הָדִין
נוֹתֵן שְׂאִי אֶפְשָׁר עוֹד שִׁיְהִיָּה בְּעוֹלָם, אָדָם אַחֵר

צִיּוֹנִים וּמִקּוּרֹת

שׁוֹכְחִים אֶת הַתּוֹרָה. פֶּט. וכדברי המדרש, שאמר
הַקְב"ה לְמֹשֶׁה שִׁיִּזְכְּרוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הַתּוֹרָה עַל יְדֵי
שִׁיחֻזּוֹ עַל לִימוּדָם. בִּירוּשְׁלַיִם (הוריות פ"ג ה"ה),
אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כָּל אוֹתָן אֲרִבְעִים יוֹם שַׁעֲשֵׂה מֹשֶׁה
בְּהָר, הִיָּה לְמַד תּוֹרָה וּמִשְׁכָּחָה, וּבִסּוּף נִתְּנָה לוֹ
בְּמִתְנָה, כָּל כֵּךְ לְמַה, בְּשִׁבְלִי לְהַחֲזִיר אֶת הַטִּיפְשִׁים.
וּבְפָנֵי מֹשֶׁה פִּירַשׁ, לְהַחֲזִיר אֶת הַטִּיפְשִׁים שֶׁשׁוֹכְחִין
מִה שֶׁלּוּמְדִים, שֶׁלֹּא יֵאָמְרוּ מִה לֵנו לִיִּיגַע בְּחֵם,
וְהַתְּשׁוּבָה, מִמֶּשֶׁה שֶׁהִיָּה חוֹזֵר וְלוֹמֵד אֵף שֶׁהִיָּה

וּכְתוּבִים. פֶּט. וְכֵן פִּירַשׁ בְּהַגְהוֹת ר"ש
קֶצֶנְלִנְבוּיִגֵּן (שְׁבַת פו, ב ד"ה וְלִקְבְּלוֹ). וּבִסְפֵר
דְּרוּשִׁים וְלִקְחֵי מוֹסֵר מִתַּלְמִיד רַבִּי מִרְדְּכִי בִּנְט (ח"ב
שְׁבוּעוֹת ד"ה בַּגִּמ' דְּפִסְחִים דס"ח) כָּתַב לְבֹאֵר כַּעֲיִן
דְּבָרֵי רַבִּינוֹ, וּבִסּוּף דְּבָרָיו כָּתַב, 'וּבִאֲשֵׁר שֶׁהוּא שִׁמַּח
בְּבִיאַת הַשְּׂכָחָה שֶׁהִיא רַעָה, וּשְׁמַח לֵאדִי לֹא יִנְקָה, לִכֵּן
נַעֲשֶׂה רַבִּי יוֹסֵף שְׁחָלָה וּשְׁכַח תַּלְמוּדוֹ' (נִדְרִים מ"א, א).
פֶּט. רַבִּינוֹ מִפְּרֵשׁ פִּירוּשׁ נוסף, כִּי לָפִי הַפִּירוּשׁ הָרִאשׁוֹן
קֶשֶׁה קֶצֶת, שֶׁנִּרְאָה שֶׁרַב יוֹסֵף הִיָּה שִׁמַּח בְּמַה שֶׁכּוֹלֵם

אָמְנָם עֲדֵינוּ צָרִיךְ עֵינֵינוּ בְּדַבְרֵי ר' אֱלֶעָזָר הַגָּל הַכָּל מוֹדִים בַּעֲצָרָת דְּבַעֲיָנוּ נָמִי לָכֶם וְכו', דַּאֲרִיךְ בַּעֲיָנוּ לָכֶם בַּעֲצָרָת מִפְּנֵי שְׁנִתְּנָה בּוֹ תוֹרָה, אֲדַרְבָּא בְיוֹם שֶׁקָּבְלוּ הַתּוֹרָה שְׁהִיא כָּלָה לַעֲוֹלָם הָבָא, דִּשְׁכַּר מִצְוֹת

זֶרַע שִׁמְשׁוֹן הַמְּבוֹאָר

חובת הסעודה בבשר ויין בחג השבועות וחשיבותה

לעשותו כולו לה' בדברים ששכרם ניתן בעולם הבא, ומדוע לדברי הכל צריך ביום זה להתענג באכילת סעודות יום טוב, שהיא הנאת האדם בעולם הזה^{צא}.

ניצוח המלאכים וקבלתנו את התורה משום מצוות התלויות באכילה

וַיֵּשׁ לֹמֶר, שְׁהוֹאִיל שְׁמִילָאכִי הַשְּׂרָת נְתָאוּ לַתּוֹרָה - שְׁתִּישָׁאֵר בְּשָׂמִים וְלֹא תִרְדּוּ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאֲרֶץ, וְלִפִּי שְׁהַמְלָאכִים אֵינָם יְכוּלִים לָקֶם הַמִּצְוֹת בְּנוֹפְנִיּוֹת וּבְמַעֲשֵׂה, שֶׁהִרִי אֵין לָהֶם גּוֹף, לִכֵּן זָכָה מֹשֶׁה וְנִצָּחָם וְנִיתְּנָה לְיִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ וְלֹא בַגְמָרָא (שַׁבָּת פה, ב)^{צב} שְׁמִשָּׁה אָמַר לְמַלְאכִים, שְׁכִינִן שְׁאִין לָהֶם

דקדוק שהיה ראוי שחג השבועות יהיה כולו לה'

אָמְנָם עֲדֵינוּ צָרִיךְ עֵינֵינוּ בְּדַבְרֵי רַבִּי אֱלֶעָזָר הַגָּל שֶׁאָמַר הַכָּל מוֹדִים בַּעֲצָרָת, דְּבַעֲיָנוּ נָמִי לָכֶם וְכו' וְצָרִיךְ לְסַעוֹד סַעוּדָה בְיוֹם טוֹב שֶׁל שְׁבֻעוֹת, דִּישׁ לְהַקְשׁוֹת אֲרִיךְ בַּעֲיָנוּ לָכֶם - כִּיצַד אָמְרוּ שְׁצָרִיךְ לְסַעוֹד וְלִהְתַּעֲנֵג בַּעֲצָרָת, מִפְּנֵי שְׁנִתְּנָה בּוֹ תוֹרָה, הֲלוֹא אֲדַרְבָּא, בְיוֹם שֶׁקָּבְלוּ הַתּוֹרָה שְׁהִיא כָּלָה - כָּל הַשְּׁכַר עַל לִימּוּדָה וְקִיּוּמָה מִיּוֹעֵד לְהִנָּתֵן לַעֲוֹלָם הָבָא, כִּיּוֹן דִּשְׁכַּר מִצְוֹת כְּהָא עֲלָמָא, לִיכָא (קִידוּשִׁין לט, ב) - אֵין מְקַבְלִים בְּעוֹלָם הַזֶּה שְׁכַר עַל קִיּוּם מִצְוֹת הַתּוֹרָה, וְלִכֵּן לְכַאוּרָה הִיא מִן הָרָאִי שְׁיִהִיהָ אוֹתוֹ יוֹם כְּלוֹ מְקַדֵּשׁ לְשָׂמִים -

ציונים ומקורות

רבינו לבאר עיקר הדין שצריך לקיים 'לכם' - בעצרת. צא. וראה עוד מה שכתב רבנו בזה בחידושים על מגילת אסתר (אות יד). צב. לשון הגמרא, 'אמר רבי יהושע בן לוי, בשעה שעלה משה למרום, אמרו מלאכי השתר לפני הקדוש ברוך הוא, רבנו של עולם, מה לילד אשה בינינו. אמר להן, לקבל תורה בא וכו'. אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, החזיר להן תשובה וכו', אמר לפניו, רבנו של עולם, תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה - 'אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים'. אמר להן, למצרים ירדתם, לפרעה השתעבדתם, תורה למה תהא לכם, שוב מה כתיב בה וכו', קנאה יש ביניכם, יצר הרע יש ביניכם, מיד הודו לו להקדוש ברוך הוא, שנאמר 'ה' אלונינו מה אדיר שמך' וגו'. ובמדרש תהלים (שמואל ח), 'כך אמר הקדוש ברוך הוא, אין התורה מתקיימת אצלכם, לפי שאין פריה ורביה ביניכם. ולא טומאה, ולא

משכח, עד לבסוף שניתן לו במתנה. ובנדרים (לח, א) מובא, שהתורה ניתנה למשה במתנה, וראה בעיני יעקב (על העין יעקב, נדרים שם ד"ה ואמר ר' יוחנן) שביאר הלימוד מכך לדורות הבאים. ובהפלאה (פתחא זעירא אות כא) הביא מאמר הגמרא (מגילה ו, ב) יגעת ומצאת, תאמין וכו', אבל לאוקמי גירסא, סיעתא מן שמיא היא, ופירש רש"י, לאוקמי היינו שלא תשתכח ממנו. ופירש ההפלאה, שהקב"ה מסייע למייגעים עצמם בעיניו על הלכה בדרך האמיתית, שאינו צריך כל כך לחזור על גירסתו, ומצליח בלימודו ולא יפסיד גירסתו. וראה עוד במהרש"א (חידושי אגרות נדרים נה, א ד"ה עד דאמרת) ובצל"ח (ברכות סד, א ד"ה ובעת נלע"ד). צ. לעיל הובאו דברי הגמרא, שלדברי הכל, בעצרת צריך לקיים 'לכם', וכן מנהג רב יוסף לשמוח ביום זה. וביאר רבינו טעם מנהגו של רב יוסף. ועתה חזור

להבדיל בין
העוף הטמא
וכו'

תֹּרֶת וְכו' לְהַבְדִּיל בֵּין הָעוֹף הַטָּמֵא
לְטָהָר' וְכו', זְכִיתֶם לַתּוֹרָה בְּשִׁבִּיל שֵׁשׁ
בִּינֵיכֶם אֲכִילָה וְאַתֶּם יְכוּלִים לָקִים
הַבְדְּלָה זוֹ, וְרַב הָאִסּוּרִים שֶׁבָּאוּ בַּתּוֹרָה
עַל עֲנִינֵי אֲכִילָה הֵם עַל הַבָּשָׂר, שֵׁשׁ
חֻלָּב וְדָם גְּבֻלָּה וּמִרְפָּה, מִיֵּן טָמֵא מִיֵּן
טָהוֹר, שְׁחִיטָה מְלִיחָה, גִּיד הַנֶּשֶׁה, אוֹתוֹ

וְכו' (שבת פח, ב), אִם כֵּן מִטַּעַם זֶה עֲצָמוֹ
מִחֵיבִים יִשְׂרָאֵל לֵאכֹל בְּיוֹם זֶה, שֶׁהָרִי אִם
לֹא הֵיחָה בִּינֵיהֶם אֲכִילָה, הַתּוֹרָה אֵינָה
רְאוּיָה נִמְי לָהֶם, שֶׁכַּמָּה אוֹהֲרוֹת נֶאֱמָרוּ
בַּתּוֹרָה לְאִסּוּר בְּאֲכִילָה הִרְבֵּה דְּבָרִים,
וּבִטְעָנָה זוֹ בְּלִבְדֵּי נִצַּח מִשָּׁה אֵת הַמְּלָאכִים.
וּבָזֶה יִבָּאֵר הַפְּתוּב (ויקרא יא, מו-מז) 'זאת

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוֹאֵר

קודם הפרשת תרומות ומעשרות, וערלה,
ושביעית, בשר בחלב, ואיסורי אכילת בשר
- כאשר יפורט להלן, ובטענה זו בלבד שאנו
מקיימים מצוות האכילה בגוף, נצח משה את
המלאכים.

וּבָזֶה יִבָּאֵר הַפְּתוּב (ויקרא יא, מו-מז) ²³ 'זאת
תֹּרֶת וְכו' לְהַבְדִּיל בֵּין הָעוֹף הַטָּמֵא לְטָהָר'
וְכו' - בדרך רמז, 'זאת תורת' - זְכִיתֶם
לַתּוֹרָה, משום 'להבדיל' - בְּשִׁבִּיל שֵׁשׁ
בִּינֵיכֶם אֲכִילָה, וְאַתֶּם יְכוּלִים לָקִים הַבְדְּלָה זוֹ
- בֵּין הַמַּאֲכָלוֹת הַמִּתּוֹרוֹת לְבֵין הַמַּאֲכָלוֹת
הָאִסּוּרוֹת.

גוף, אי אפשר להם לקיים הרבה ממצוות
התורה, והסכימו המלאכים לדבריו, אִם כֵּן
שִׁמְשָׁה נִיצַחֵם בַּעֲבוּר הַמִּצְווֹת שֶׁאֵנוּ
מִקְיִימִים בְּגוֹף, מִטַּעַם זֶה עֲצָמוֹ מִחֵיבִים
יִשְׂרָאֵל לֵאכֹל בְּיוֹם זֶה, שֶׁהָרִי אִם לֹא הֵיחָה
בִּינֵיהֶם - בֵּין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲכִילָה, הַתּוֹרָה אֵינָה
רְאוּיָה נִמְי לָהֶם, ולכן הכל מודים שצריך
לקיים 'לכם', שמחמת שאנו אוכלים
בגופינו, קיבלנו את התורה לשמור ולקיים
את המצוות התלויות במאכל, שֶׁכַּמָּה אוֹהֲרוֹת
- אִסּוּרֵי לֹאִין נֶאֱמָרוּ בַּתּוֹרָה לְאִסּוּר בְּאֲכִילָה
הִרְבֵּה דְּבָרִים - שֶׁאִסּוּר לֹאֲכֹל תְּבוּאָת הַשָּׂדֶה

מעלת אכילת בשר בחג השבועות

בעל חי שנשחט שלא כהלכה, ושלא לאכול
בשר בעל חי ממין טמא אלא ממין טהור,
וישנם כמה סימנים ומסורות מהו מין טמא,
וכן ישנה חובת שְׁחִיטָה כפי שנמסרו פרטיה
מהלכה למשה מסיני, וחובת מְלִיחָה -
להוציא הדם מהבשר, כפי שנתבאר דיניה
בשולחן ערוך (י"ד סימן סט), איסור אכילת

רוב איסורי אכילה הם באכילת בשר

וְרַב הָאִסּוּרִים שֶׁבָּאוּ בַּתּוֹרָה עַל עֲנִינֵי
אֲכִילָה - הֵם עַל הַבָּשָׂר, שֵׁשׁ אִסּוּרֵי חֻלָּב ²⁴ וְדָם
שֶׁלֹא לֹאֲכֹל אֶת הַחֲלָבִים שֶׁבַעֲלֵי הַחַיִּים,
וכן שלא לאכול [דם] און בשר שיש בו דם
ולא הכשירוהו בהוצאת דמו, ואיסורי אכילת
גְּבֻלָּה - בַּעַל חַי שֶׁמֶת לֹלָא שְׁחִיטָה, וּמִרְפָּה -

ציונים ומקורות

ולכל נפש השֹׁרֵצֶת על הָאָרֶץ, לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא
וּבֵין הַטָּהָר וּבֵין הַחַיָּה הַנֶּאֱכָלֶת וּבֵין הַחַיָּה אֲשֶׁר לֹא
תֶאֱכָל. ובפרשת קדושים (ויקרא כ, כה) כתוב,
'והבדלתם בין הקדמה שהנהיה לטמאה ובין העוף
הטמא לטהור' וכו'. צ"ד. כך נראה לפי הענין,
שאינו כוונתו על בשר בחלב.

מיתה וחולי, אלא כולכם קדושים, ובתורה כתיב
'אדם כי ימות באהל' (במדבר יט, יד) וכו', 'את זה
תאכלו' (ויקרא יא, ט), 'את זה לא תאכלו' (ויקרא
יא, ד). לכן נאמר (איוב כח, יג) 'ולא תמצא בארץ
החיים'. צ"ד. בויקרא (יא, מו-מז) נאמר, 'זאת
תורת הקדמה והעוף וכל נפש החיה הרמשת במים

בַּתּוֹרָה, מִתֵּר לֵאכֹל בְּהֶמָּה חַיָּה וְעוֹף
וְכו', וְהַטֶּעַם לָזֶה הוּא מֵה שֶׁכָּתַב ה'פָּנִים
מִסְבִּירוֹת' (על אגדה סדר מועד), שֶׁבִּאֲכִילַת
הַבָּשָׂר מִתְרַבֶּה כַּח הַיֵּצֶר הָרַע בְּגוּפוֹ שֶׁל
אָדָם, כִּי הַבָּשָׂר שֶׁהוּא גּוֹף הַבְּהֵמָה

וְאֵת בָּנָו, קִרְבָּנוֹת וְכו', וּבִפְרָק ג'
דְּפַסְחִים (מט, ב) אֲמַרְיִן, עִם הָאָרֶץ אֲסוּר
לֵאכֹל בָּשָׂר, וּמִפִּיק לִיה מֵהָאֵי קָרָא (ויקרא
יא מו-מו) 'זֹאת תֹּרַת הַבְּהֶמָּה' וְכו' וְסִמִּיד
לִיה 'לְהַבְדִּיל' וְכו', כָּל מִי שֶׁעוֹסֵק

מֵאֲמָרֵם ד"ל
עִם הָאָרֶץ
אֲסוּר לֵאכֹל
בָּשָׂר וְכו'

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאָר

הַרְמִשֶׁת בְּמִים וְלִכְל נֶפֶשׁ הַשְּׂרָצָה עַל הָאָרֶץ,
וְסִמִּיד לִיה¹² - וּבִפְסוּק הַסִּמּוֹךְ לוֹ לֵאחֲרָיו (פסוק
מו) נֹאמַר, 'לְהַבְדִּיל וְכו' בֵּין הַטֶּמֶא וּבֵין הַטָּהוֹר
וּבֵין הַחַיָּה הַנֶּאֱכָלֶת וּבֵין הַחַיָּה אֲשֶׁר לֹא
תֶאֱכַל, וּדְרָשׁוּ, 'זֹאת תֹּרַת' - כָּל מִי שֶׁעוֹסֵק
בַּתּוֹרָה, 'הַבְּהֶמָּה וְהָעוֹף וְכָל נֶפֶשׁ הַחַיָּה' - רַק
לוֹ מִתֵּר לֵאכֹל בְּהֶמָּה חַיָּה וְעוֹף וְכו'.

וְעוֹמֵק הַטֶּעַם לָזֶה שֶׁרַק לַתְּלִמִּיד חֹכֵם
מוֹתֵר לֵאכֹל בָּשָׂר, הוּא מֵה שֶׁכָּתַב ה'פָּנִים
מִסְבִּירוֹת¹³ שֶׁבִּאֲכִילַת הַבָּשָׂר מִתְרַבֶּה כַּח
הַיֵּצֶר הָרַע בְּגוּפוֹ שֶׁל אָדָם¹⁴ - הַמְּסִיתוֹ
לַחֲטָא, כִּי הַבָּשָׂר שֶׁהוּא גּוֹף הַבְּהֵמָה, מְמַשֵּׁי

בָּשָׂר שֶׁלֹּא נִקְרָא מִמֶּנּוּ הֵיטֵב אֵת גִּיד הַנֶּשֶׁה,
וְאִיסוּר אוֹתוֹ וְאֵת בָּנָו - שֶׁלֹּא לִשְׁחוּט בַּהֲמָה
וְאֵת בִּנָּהּ בְּאוֹתוֹ יוֹם, חוֹבֶת קִרְבָּנוֹת שְׂצִירִךְ
לְהַפְרִישׁ מִהַבְּהֵמוֹת בְּכוֹר וּמַעֲשֶׂר, וְכו' כְּגוֹן
אֲבֵר מִן הַחַי, בָּשָׂר בַּחֲלָב, אֲכִילַת קִרְבָּנוֹת
הַקֹּדְשִׁים.

דוּקָא לַתְּלִמִּיד חֹכֵם רְשָׁאי לֵאכֹל בָּשָׂר לְבֹא לַצִּלּוּלֹת הַדַּעַת
וּבִגְמָרָא כְּפֶרֶק ג' דְּפַסְחִים (מט, ב) אֲמַרְיִן¹⁵
שֶׁרַק לַתְּלִמִּיד חֹכֵם מוֹתֵר לֵאכֹל בָּשָׂר, וְאִילוּ
לְעַם הָאָרֶץ, אֲסוּר לֵאכֹל בָּשָׂר, וּמִפִּיק לִיה
מֵהָאֵי קָרָא - וְלִמְדִים כֵּן מִהַפְּסוּק (ויקרא יא, מו)
'זֹאת תֹּרַת הַבְּהֶמָּה' וְכו' וְהָעוֹף וְכָל נֶפֶשׁ הַחַיָּה

צִיּוֹנִים וּמִקּוּרוֹת

כִּיּוֹן שֶׁעַל יְדֵי אֲכִילַת בָּשָׂר מִתְגַּבֵּר הַיֵּצֶר הָרַע, אִם כֵּן,
גַּם לַתְּלִמִּיד חֹכֵם יֵהָא אֲסוּר, לִזֶּה אֲמָרוּ 'לְהַבְדִּיל' וְגו',
וְרָצָה לִזְמַר, הַטֶּעַם שֶׁנֹּאמַר 'זֹאת תֹּרַת', לְלַמֵּד לָמִי
שְׁעוֹסֵק בַּתּוֹרָה מוֹתֵר לֵאכֹל בָּשָׂר, כְּדִי שִׁיחַא יוֹדַע
לְהַבְדִּיל בֵּין הַטֶּמֶא וְכו', כִּי עַל יְדֵי אֲכִילַת בָּשָׂר,
דַּעֲתִיָּה צִלּוּתָא, כְּדֵאִיתָא פְּרָק מְרֻבָּה, לֹא אֲכַלְתִּי בָּשָׂר
דְּתוֹרָא. וְיִתְכֵּן שֶׁזֶּהוּ הַטֶּעַם שֶׁהִיא אָדָם הָרָשׁוֹן אֲסוּר
לֵאכֹל בָּשָׂר, וְלִנְחָ הוֹתֵר, מִשּׁוֹם דְּנִחַ לְמַד תּוֹרָה וְכו',
כְּדֵאִיתָא בַּחֲלוּין (סא, א תוּד"ה כָּל עוֹף הַדּוֹרֵס טֶמֶא),
וְכִמּוּ שְׁפִירֵשׁ רִש"י פְּרִשְׁתָּ נַח (בְּרַאשִׁית ז, ב,
'הַטְּהוֹרָה' - הַעֲתִידָהּ לִהְיוֹת טְהוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, לְמַדְנָו
שֶׁלֹּא נַח תּוֹרָה). וְכִמּוּ כֵּן נֹכַח לִזְמַר פִּירוּשׁ הַפְּסוּק
'לְהַבְדִּיל' וְגו', וְרָצָה לִזְמַר עַל מַה שֶׁכָּתוּב 'זֹאת תֹּרַת
הַבְּהֶמָּה', דְּמִשְׁמַע לָמִי שְׁעוֹסֵק בַּתּוֹרָה מוֹתֵר לֵאכֹל
בָּשָׂר, אֲבָל לְעַם הָאָרֶץ אֲסוּר, לִזֶּה אֲמַר דְּטַעַם שֶׁאֲסוּר,
כְּדִי לְהַבְדִּיל בֵּין הַטֶּמֶא, רָצָה לִזְמַר, יֵצֶר הָרַע שֶׁנִּקְרָא
טֶמֶא עֵרָל, כְּדֵאִיתָא סוּף סוּכָה (נב, א - דִּרְשׁ רַבִּי
עוּרִיא, וְאִיתִימָא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ כִּי לֹא, שְׁבַעֲה שְׁמוֹת יֵשׁ
לוֹ לִיצֵר הָרַע. הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא קְרָאוֹ רַע וְכו', מִשֶּׁה
קְרָאוֹ עֵרָל וְכו', דוּד קְרָאוֹ טֶמֶא). וּבֵין הַטְּהוֹר, יֵצֶר
טוֹב שְׁכוּלוֹ טְהוֹר. צַח. עֵיין עוֹד בְּעִנְיֵי אֲכִילַת

צַח. לִשׁוֹן הַגְּמָרָא, תֵּנִיא, רַבִּי אֹמֵר, עִם הָאָרֶץ אֲסוּר
לֵאכֹל בָּשָׂר (בַּהֲמָה), שֶׁנֹּאמַר 'זֹאת תֹּרַת הַבְּהֶמָּה
וְהָעוֹף', כָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה - מוֹתֵר לֵאכֹל בָּשָׂר בַּהֲמָה
וְעוֹף, וְכָל שְׂאִינוֹ עוֹסֵק בַּתּוֹרָה - אֲסוּר לֵאכֹל בָּשָׂר
בַּהֲמָה וְעוֹף. צו. בְּגִמְרָא לִפְנֵינוּ לֹא מוּבָא
הַסְמִיכוֹת עִם הַפְּסוּק 'לְהַבְדִּיל'. וְהַמְהַרֶּשֶׁ"א (שם ד"ה
עִם הָאָרֶץ) בִּיאַר, שֶׁלִּמּוּד הַגְּמָרָא הוּא מִהַפְּסוּק
'לְהַבְדִּיל', שֶׁאִיסוּר אֲכִילָה לְעַם הָאָרֶץ הוּא דוּקָא
בְּבִשְׂרָה בַּהֲמָה חַיָּה וְעוֹף, שִׁישׁ בּוֹ הִרְבֵּה דִּינִים וְשִׁיךְ
בּוֹ 'לְהַבְדִּיל' בֵּין אִיסוּר הַלִּיתֵר, מַה שְׁאִין כֵּן בְּדִגִּים,
שֶׁבָּקַל יוֹכַל לְהַבְדִּיל בֵּין אִיסוּר הַלִּיתֵר, כְּשִׁידַע סִימֵן
קִשְׁקֶשֶׁת לַחוּר. צו. לְהַרְבֵּי מִשָּׁה בֵּן הָרִבִּי שְׁמַעוֹן
חֲזוֹן מוּוִּינָא, עַל אֲגָדָה סְדֵר מוֹעֵד. וְזֶה לִשְׁוֹנוֹ, עִם
הָאָרֶץ אֲסוּר לוֹ לֵאכֹל בָּשָׂר, שֶׁנֹּאמַר 'זֹאת תֹּרַת
הַבְּהֶמָּה' וְכו', יִתְכֵּן הַכוּוֹנָה כִּי הַאֲכִילַת בָּשָׂר הוּא
מְרַבֶּה תְּאוֹת הַמִּשְׁגַּל וּמִמַּשִּׁיךְ עֲלֵיו הַיֵּצֶר הָרַע, עַל כֵּן,
עִם הָאָרֶץ אֲסוּר לֵאכֹל בָּשָׂר, כִּי הַתְּלִמִּיד חֹכֵם אֵף עַל
פִּי שְׁאוּכַל בָּשָׂר, מִבְּטָל הַיֵּצֶר הָרַע מִלְּבֹו עַל יְדֵי עֶסֶק
הַתּוֹרָה. וְזֶה שְׁכָתוּב 'זֹאת תֹּרַת הַבְּהֶמָּה', וְסִיפָא
דְּקָרָא, 'לְהַבְדִּיל בֵּין הַטֶּמֶא וּבֵין הַטְּהוֹר', וְרָצָה לִזְמַר,
כִּי הַכְּתוּב מִתְרַץ לָמָּה בִּאֲמַת יֵהָא מוֹתֵר לַתְּלִמִּיד חֹכֵם,

יִתְרַבָּה כַּח הַיָּצֵר הָרַע, וְאָף עַל פִּי שֵׁשׁ
לֹא תוֹרָה תִּבְלִין לָמָּה יִכְנִים עֲצָמוֹ לְסֶפֶק.
וּמִשׁוֹם הָכִי סְמִיךְ לִיָּה 'לְהַבְדִּיל בֵּין
הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר' וְכו', כְּלוּמָר, הַתְּלִמִּיד
חָכֵם מְחִיב לְהוֹדוֹת הוֹרָאוֹת בְּיִשְׂרָאֵל
וּלְפַקֵּחַ בְּעֵינָא פְקִיחָא עַל כָּל הַדִּינִים
הַמְצַטְרָכִים, וּמִי שְׁאִינוֹ אוֹכֵל בָּשָׂר לֹא
צִילָא דַּעְתִּיה, כְּדָא מְרִינֵן בְּמִרְבָּה בָּבָא
קָמָא דָּף ע"ב (עמוד א), אָמַר לִיָּה, 'חֲמוּשָׁה

מִמִּשְׁיָד עַל הָאָדָם כְּמָה עֲבֻרוֹת בְּדָמוֹ
וְגוֹפוֹ וְנַפְשׁוֹ, וְלִכְּנָן לָעַם הָאֶרֶץ אֲסוּר
לֵאכֹל בָּשָׂר, כִּי יִתְרַבָּה עָלָיו כַּח הַיָּצֵר
הָרַע, מַה שְׁאִין בֵּן הַתְּלִמִּיד חָכֵם שֶׁהוּא
עוֹסֵק בַּתּוֹרָה וְהַתּוֹרָה הִיא תִּבְלִין (קדושין
ל, ב) לֵיַצֵּר הָרַע וְאִין יַצֵּר הָרַע שׁוֹלֵט בְּמִי
שֶׁבָּלְבוּ תוֹרָה. וְהַכְּתוּב בָּא בְּמִתְרַץ עַל
זֶה, וְאוֹמַר לָמָּה בְּאֵמַת הַתֵּר לְתִלְמִיד
חָכֵם לֵאכֹל בָּשָׂר, וְהֵלֵא בְּאֵכִילַת בָּשָׂר

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוּאָר

יִכְנִים עֲצָמוֹ לְסֶפֶק - שְׁמָא הַיָּצֵר הָרַע יִתְגַּבֵּר
בּוֹ וַיַּחֲטֵא, וְהִיא רְאוּיָה שְׁלֵא יֵאכֹל בָּשָׂר.
וּמִשׁוֹם הָכִי - בַּשְּׁבִיל לִישֵׁב שְׁאֵלָה זֹה,
סְמִיךְ לִיָּה 'לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר'
וְכו', כְּלוּמָר, הַתְּלִמִּיד חָכֵם מְחִיב לְהוֹדוֹת
הוֹרָאוֹת בְּיִשְׂרָאֵל וּלְפַקֵּחַ בְּעֵינָא פְקִיחָא - בְּעֵין
פְּקוּחָה עַל כָּל הַדִּינִים הַמְצַטְרָכִים - הַנִּצְרָכִים
לְהוֹרָאָה הַחֲכָם, שִׁישׁ חוֹבֵה עַל הַתְּלִמִּיד חָכֵם
לְפַקֵּחַ עַל עֲנִינֵי הָעִיר שִׁיתְנַהֲגוּ כְּרָאוּי, כְּגוֹן
לְפַקֵּחַ עַל הַכְּשֻׁרוֹת שִׁוְנָהֵג עַל פִּי דִינֵי
הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, וּמִי שְׁאִינוֹ אוֹכֵל בָּשָׂר, לֹא
צִילָא דַּעְתִּיה - אִין דַּעְתּוֹ צְלוּלָה לְהוֹרָאוֹת
כְּרָאוּי, כְּדָא מְרִינֵן בְּגַמְרָא בְּפֶרֶק מְרָבָה
שְׁבַמְסַכְתָּ בָּבָא קָמָא דָּף ע"ב (עמוד א)^ק לְגַבִּי
גִּנְבָּ בִּקְרָא מַחְבִּירוֹ וּשְׁחַטּוֹ אוֹ מִכְרוֹ, שְׁחִיב
לְשֵׁלֶם לְבַעֲלִים חֲמִשָּׁה בִּקְרָא, וְאֵם הוּא מוֹדָה

- מִבִּיא עַל הָאָדָם עֲשִׂיַת כְּמָה עֲבֻרוֹת בְּדָמוֹ
וְגוֹפוֹ וְנַפְשׁוֹ שֶׁהֵם כְּגוֹף הַבְּהֵמָה, וְלִכְּנָן לָעַם
הָאֶרֶץ אֲסוּר לֵאכֹל בָּשָׂר, כִּי עַל יְדֵי זֶה יִתְרַבָּה
עָלָיו כַּח הַיָּצֵר הָרַע וַיַּחֲטֵא. מַה שְׁאִין בֵּן
הַתְּלִמִּיד חָכֵם, שֶׁהוּא עוֹסֵק בַּתּוֹרָה, וְהַתּוֹרָה
הִיא תִּבְלִין - סֵם מִרְפָּא לֵיַצֵּר הָרַע (קדושין ל,
ב)^ט, וְאִין יַצֵּר הָרַע שׁוֹלֵט - לְהַסִּית לַחֲטוֹא
בְּמִי שֵׁשׁ בָּלְבוּ תוֹרָה (יְלֻקוֹט שְׁמַעוֹנִי מְשַׁלִּי רִמּוֹ
תַּתְקַם)^פ, לִכְּנָן הוּא רְשָׁאִי לֵאכֹל בָּשָׂר.

וְהַכְּתוּב 'לְהַבְדִּיל' בָּא בְּמִתְרַץ עַל זֶה
וְאוֹמַר, לָמָּה בְּאֵמַת הַתֵּר לְתִלְמִיד חָכֵם לֵאכֹל
בָּשָׂר, כִּפִּי שֶׁלְמַדְנּוּ מִהַפְּסוֹק 'זֹאת תּוֹרַת
הַבְּהֵמָה', וְלִכְאוּרָה יֵשׁ לְשֹׁאֵל וְהֵלֵא בְּאֵכִילַת
בָּשָׂר יִתְרַבָּה הַיָּצֵר הָרַע, וְאָף עַל פִּי שֵׁשׁ לֹא
תוֹרָה תִּבְלִין לְהִגֵּן עָלָיו מִהַיָּצֵר הָרַע, לָמָּה

צִיּוֹנִים וּמִקּוּדוֹת

בתורה - אתם נמסרים בידו, שנאמר (שם) 'לפתח
חטאת רובק'. ק. וראה עוד בסוטה (כא, א),
תורה מגנא ומצלא, שהתורה מגינה מהפורענות
ומצילה מהחטא. וברמב"ם (איסורי ביאה פכ"ב
הכ"א), 'גדולה מכל זאת אמרו, יפנה עצמו ומחשבתו
לדברי תורה, וירחיב דעתו בחכמה, שאין מחשבת
עריות מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה'. ובלשון
רבינו בפרשת ואתחנן (סוף אות ד), 'דהא אין יצר
הרע שולט אלא במי שלבו פנוי מן התורה ומן
המצוות'. קא. בבא קמא (עא, ב), 'בעא מיניה

בשר ואכילה, בדברי רבינו בפרשת בעלותך (אות
ג), שכתב, 'יעוד מטעם אחר נמי אסר להם בשר
תאוה, שלפי שנדבקו בה' במעמד הר סיני, ואתם
הדבקים וכו', אסר להם הבשר, כדי שלא יתמשכו
אחר היצר הרע, שאין ארי נוהם אלא מתוך קופה של
בשר' (ברכות לב, א). צט. לשון הגמרא, כך
הקדוש ברוך הוא אמר להם לישראל, בני, בראתי יצר
הרע ובראתי לו תורה תבלין, ואם אתם עוסקים
בתורה - אין אתם נמסרים בידו, שנאמר (בראשית ד,
ז) 'הלא אם חטיב שאת', ואם אין אתם עוסקין

שֶׁל הַיֵּצֵר הָרַע בָּכַח תּוֹרָתוֹ, וּמַחֲמַת זֶה
יָבוֹא לְהַפְרִישׁ בֵּין חֶלֶק הַטְּמֵאָה לְחֶלֶק
הַקְּדוֹשָׁה, וְזֶה 'לְהַבְדִּיל' וְכו'.

וַיִּדְוַע, כִּי עָקַר שְׁמַחַת יוֹם טוֹב הִיא
דְּוָקָא בְּבִשְׂרָא, וְלִכְּנָן הַכֹּל מוֹדִים

בְּקֶר' אָמַר רַחֲמָנָא (שְׁמוֹת כ"א, לו'), וְלֹא חֲמִשָּׁה
חֲצָאֵי בְּקֶר, וְהָאִי דְלֹא אָמְרִי לָךְ בְּאוֹרְתָא,
מִשּׁוּם דְלֹא אָכְלִי בְּשָׂרָא דְתוֹרָא, כְּמוֹ
שֶׁכְּתֹב שָׁם הָרַב הַנ"ל, נִמְצָא שֶׁהֶאֱכִילַת
הַבִּשְׂרָא לְתַלְמִיד חֶכֶם הוּא לְהַחֲלִישׁ כּוֹחַ

זֶרַע שִׁמְשׁוֹן הַמְּבֹאֵר

שהתלמיד חכם מותר באכילת בשר.
נִמְצָא שֶׁהֶאֱכִילַת הַבִּשְׂרָא לְתַלְמִיד חֶכֶם אֵין
בִּה חֲשֵׁשׁ שְׁתַּגְרוּם לְהַתְּגַבְרוּת כּוֹחוֹ שֶׁל יֵצֵר
הָרַע, אֲלֵא אֲדַרְבֵּה, אֲכִילָתוֹ הוּא לְהַחֲלִישׁ כּוֹחוֹ
שֶׁל הַיֵּצֵר הָרַע - בְּכַחַת תּוֹרָתוֹ שֶׁהוּא לִוְדָּם
כִּרְאוּי בִּדְעָה צְלוּלָה, שֶׁהִיא תַּבְלִין לִיצֵר הָרַע,
וּמַחֲמַת זֶה יָבוֹא לְקִיּוּם הַמִּצְוֹת וּלְבַרֵּר כִּרְאוּי
אֵת דִּינֵי הַתּוֹרָה לְהַפְרִישׁ בֵּין חֶלֶק הַטְּמֵאָה
לְחֶלֶק הַקְּדוֹשָׁה. וְזֶה פִּירוּשׁ הַפְּסוּק 'זֹאת תּוֹרַת
הַבְּהֵמָה' - שֶׁהַלּוּמֵד תּוֹרָה מוֹתֵר בְּאֲכִילַת
בִּשְׂרָא בַּהֲמָה, הַנּוֹתֵנֶת לוֹ כַּח לַעֲסוֹק בַּתּוֹרָה
וּלְהַבְנִינָה, וּמַחֲלֶשֶׁת כּוֹחוֹ שֶׁל הַיֵּצֵר הָרַע
הַמַּסִּית לַחֲטוּא, וְעַל יְדֵי כֵן יִדַּע 'לְהַבְדִּיל' וְכו'
בֵּין חֶלֶק הַטּוֹמָאָה לְקִדּוּשָׁה וּלְפִסּוּק אֵת
הַהֲלָכָה כִּרְאוּי.

טעמים לאכילת בשר בחג השבועות

וַיִּדְוַע כִּי עָקַר שְׁמַחַת יוֹם טוֹב הִיא דְּוָקָא
בְּאֲכִילַת בִּשְׂרָא^ק, וְלִכְּנָן הַכֹּל מוֹדִים בְּעֲצָרָת,

עַל גְּנִיבָתוֹ, אֵינוֹ צָרִיךְ לְשַׁלֵּם אֲלֵא קֶרֶן. וְשֶׁאֵל
רַבָּא אֵת רַב נַחֲמָן, כַּשֶּׁגֶּנֶב בְּקֶר מִשְׁנֵי
שׁוֹתֵפִים, וְהוּדָה רַק לֹאחֵד מֵהֶם, כִּמְה יִשְׁלֵם.
וְאָמַר לִיה רַב נַחֲמָן, 'חֲמִשָּׁה בְּקֶר' (שְׁמוֹת כ"א,
לו')^ק אָמַר רַחֲמָנָא - אִמְרָה תּוֹרָה שְׁדוּקָא
חֲמִשָּׁה בְּקֶר שְׁלִימִים יִשְׁלֵם, וְלֹא חֲיִיבָתוֹ
תּוֹרָה בְּאוּפֵן שִׁישְׁלֵם רַק חֲמִשָּׁה חֲצָאֵי בְּקֶר^ק,
וְהִיּוֹת שְׁלֹגְבִי שׁוֹתֵף אֶחָד נִפְטָר הַגֶּנֶב
מִתְּשֻׁלָּם חֲמִשָּׁה בְּקֶר מִשּׁוּם שֶׁהוּדָה לוֹ, אֵין
לְחִיבּוֹ לְשַׁלֵּם לְשׁוֹתֵף הַשְּׁנִי - חֲמִשָּׁה חֲצָאֵי
בְּקֶר. וּבִיּוֹם הַמַּחֲרַת חֹזֵר רַב נַחֲמָן וְאָמַר לוֹ,
שֶׁהָדִין הוּא שְׁחִיבִי לְשַׁלֵּם לְשׁוֹתֵף הַשְּׁנִי
חֲמִשָּׁה חֲצָאֵי בְּקֶר. וְהוֹסִיף רַב נַחֲמָן לִוְדָּם,
וְהָאִי דְלֹא אָמְרִי לָךְ בְּאוֹרְתָא - וְמָה שֶׁלֹּא
אִמְרָתִי לָךְ אִמֵּשׁ אֵת הָדִין הַנִּכּוֹן, הִיּוֹנוּ מִשּׁוּם
דְלֹא אָכְלִי בְּשָׂרָא דְתוֹרָא^ק - שֶׁלֹּא אֲכִלְתִּי
בְּסַעֲוִדָּתִי בִּשְׂרָא שׁוֹר, וְלִכְּנָן לֹא הִיתָה דַּעֲתִי
צְלוּלָה. וּכְמוֹ שֶׁכְּתֹב שָׁם הָרַב הַנ"ל, בְּטַעַם

צִיּוֹנִים וּמִקּוּרֹת

אֶחָד, שְׁנֵאמַר (אִיּוֹב י"א, יב) 'אִישׁ נָכוֹב יִלְכֹּב', וְכַתִּיב
(שְׁמוֹת כ"ז, ח) 'נָכוֹב לִוְחָת', וּמִתְּרַגְּמִינֵן, חָלִיל לִוְחָתִין.
וּבִרְשִׁי" (שם), אִישׁ נָכוֹב - כִּשְׁהוּא חָלוּל בְּלֹא כִרַס
מִלֵּאָה. יִלְכֹּב - כִּמְה לְבַבּוֹת, שְׁאִינוּ מַסְכִּים לְדַעַת
שְׁלִימָה. קָה. הַרְמַב"ם (יּוֹם טוֹב פ"ו ה"ח)
כְּתֹב, 'וְהָאֲנָשִׁים אוֹכְלִין בִּשְׂרָא וְשׁוֹתִין יֵין, שְׁאִין שְׂמִיחָה
אֲלֵא בְּבִשְׂרָא וְאֵין שְׂמִיחָה אֲלֵא בֵינֵין'. נֶאֱמַנָם רָאָה בּוֹהַ
בְּפַסְחִים (קט, א), וּבב"ח (סִימֵן תַּקְסַּד ד"ה הַרְמַב"ם
כְּתֹב) הָעֵלָה, שִׁישׁ שְׂמִיחָה בְּבִשְׂרָא, אֵךְ אֵין עֵיקַר שְׂמִיחָה
בְּבִשְׂרָא, וְיֵשׁ עֵיקַר שְׂמִיחָה בֵינֵין. בַּחוּלִין (פג, א) שְׁנִינוּ,
'בְּאַרְבַּעַה פְּרָקִים בְּשִׁנָּה, הַמּוֹכֵר בַּהֲמָה לְחַבְרֵי צֶרֶךְ
לְהוֹדִיעוֹ - אִמָּה מַכְרֵתִי לְשַׁחוּט, בְּתַה מַכְרֵתִי לְשַׁחוּט,
וְאֵלוֹ הֵן וְכו' וְעַרְבַּ עֲצָרָת'. וּבַתּוֹרָת חֲיִים (שם ד"ה
וְעַרְבַּ) כְּתֹב, 'מִשְׁמַע דְּהִיו מַרְבִּין לֹאכּוֹל בִּשְׂרָא בְּעֲצָרָת'.

רַבָּא מִרַב נַחֲמָן, גֶּנֶב שׁוֹר שֶׁל שְׁנֵי שׁוֹתֵפִין וּטְבַחוּ,
וְהוּדָה לֹאחֵד מֵהֶן, מִהוּ וְכו', אָמַר לִיה, 'חֲמִשָּׁה בְּקֶר'
אָמַר רַחֲמָנָא - וְלֹא חֲמִשָּׁה חֲצָאֵי בְּקֶר וְכו'. לְצַפְרָא
אָמַר לִיה, 'חֲמִשָּׁה בְּקֶר' אָמַר רַחֲמָנָא - וְאִפְּלוּ חֲמִשָּׁה
חֲצָאֵי בְּקֶר, וְהָאִי דְלֹא אָמְרִי לָךְ בְּאוֹרְתָא, דְלֹא אָכְלִי
בְּשָׂרָא דְתוֹרָא. וּבִרְשִׁי" (שם), דְלֹא אָכְלִי בְּשָׂרָא דְתוֹרָא
- לֹא דַקְדֻקְתִּי טַעַמֵּי שֶׁל דְּבַר. קַב. 'כִּי יִגְנֹב אִישׁ
שׁוֹר אוֹ שֶׁהוּא וְטְבַחוּ אוֹ מִכְּרָה חֲמִשָּׁה בְּקֶר יִשְׁלֵם תַּחַת
הַשּׁוֹר וְאַרְבַּעַת צֵאֵן תַּחַת הַשֶּׁה'. קָה. נִרְאֶה שְׁחָסֵר
כֵּאֵן בְּגִירָסָא, וְצֶרֶךְ הַלוֹסִיף אֵת דְּבַרֵּי הַגְּמֵרָא 'לְצַפְרָא
אָמַר לִיה, 'חֲמִשָּׁה בְּקֶר' אָמַר רַחֲמָנָא - וְאִפְּלוּ חֲמִשָּׁה
חֲצָאֵי בְּקֶר'. קָה. וְעֵינֵין בַּבָּא בְּתַרָּא (יב, ב), אָמַר
רַב אֲבָדִימִי דְמֵן חִיפָה, קוֹדֵם שִׂיאֲכֹל אָדָם וְיִשְׁתָּה, יֵשׁ
לוֹ שְׁתֵּי לְבַבּוֹת. לֹאחֵר שְׂאוֹכֵל וְשׁוֹתָה, אֵין לוֹ אֲלֵא לֵב

דְּהִינוּ לָכֶפּ אֶת יִצְרוֹ כְּדֵי שְׁתַּהֲנֶה דַּעְתּוֹ
צְלוּלָה, וְלִרְמוֹ נְמִי שְׁמֶרְצוֹן לִבְנוֹ קִבְּלָנוּהָ,
וְלֹא לְמִלְאָכִים לְפִי שְׁלֹא הָיָה בִּינֵיהֶם יִצֵּר
הָרַע, כְּמוֹ שֶׁאָמַר לָהֶם מֹשֶׁה, יִצֵּר הָרַע
יֵשׁ בִּינֵיכֶם וְכו' (שבת פט, א). וְאִין רְאִיתָ
הַשְׁמָחָה אֲלֵא בְּכֶרֶם מְלֵאָה, וּבִשְׂבִיל זֶה
דְּוָקָא עֲבַדִּי לֵיהּ עֲגָלָא תִּילְתָא שֶׁהוּא מִין

בַּעֲצֶרֶת דְּבַעֲיָנָא נְמִי 'לָכֶם' (פסחים סח, ב),
לְפִי שֶׁהוּא יוֹם שְׁנִתְּנָה בּוֹ תוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל
וְלֹא לְמִלְאָכִים לְפִי שְׁלֹא הָיָה בִּינֵיהֶם יִצֵּר
הָרַע, כְּמוֹ שֶׁאָמַר לָהֶם מֹשֶׁה, יִצֵּר הָרַע
יֵשׁ בִּינֵיכֶם וְכו' (שבת פט, א). וְעוֹד לִרְמוֹ
שְׁמִי שְׁלֹמֹד תוֹרָה מִחֵיב לֵאכֹל בָּשָׂר,

זֶרַע שִׁמְשׁוֹן הַמְּבֹאָר

- לְכוּפָּה וּלְהַכְנִיעַ אֶת יִצְרוֹ הָרַע, כְּדֵי שְׁתַּהֲנֶה
דַּעְתּוֹ צְלוּלָה לְלִמּוּד תוֹרָה וּלְהַבְדִּיל בֵּין
הַטּוֹמָאָה לְקִדּוּשָׁה.

וְעוֹד טַעַם יֵשׁ לוֹמַר בְּמָה שִׁבְחָה
הַשְּׁבוּעוֹת אוֹכְלִים סְעוּדַת יוֹם טוֹב וּבִשְׂרָה,
שֶׁהוּא לִרְמוֹ נְמִי שְׁמֶרְצוֹן לִבְנוֹ קִבְּלָנוּהָ וְאִין
שִׁמְשׁוֹן בְּתוֹרָה, וְלֹכֵן אִין אוֹכְלִים בָּשָׂר, וְלֹא
יִאֲמְרוּ הַמְּקַטְרִגִּים שֶׁרָק בִּשְׂבִיל שְׂבָהָר סִינִי
כִּפְּחָ עָלֵינוּ הַקִּבְּ"ה אֶת הָהָר וְהַכְּרִית אוֹתָנוּ
לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה וְכו' (ראה שבת פח, א)^ק, אִין
עוֹסְקִים בְּתוֹרָה. וְאִין רְאִיתָ^ק הַשְׁמָחָה - שֶׁאִין
רוֹאִים שֶׁהָאֵדָם שִׁמַּח אֲלֵא כֹּאשֶׁר הוּא מַעֲוֹנָה
בְּכֶרֶם מְלֵאָה - שֶׁאֵכֹל וּשְׁבַע כָּל צָרְכוֹ.
וּבִשְׂבִיל זֶה דְּוָקָא עֲבַדִּי לֵיהּ עֲגָלָא תִּילְתָא,
שֶׁהוּא מִין בָּשָׂר חֲשׁוֹב^ק וְנִיכָר בְּזֶה גּוֹדֵל
הַשְׁמָחָה, כְּשֶׁאוֹכְלוּ בְּסְעוּדַת הַיּוֹם, וּמִתּוֹךְ כֵּן
כִּרְסוֹ מְלֵאָה וְזוֹכָה לְשִׁמְחָה.

דְּבַעֲיָנָא נְמִי 'לָכֶם' (פסחים סח, ב), הֵינִי
שׁוֹרֵךְ לֵאכֹל בָּשָׂר וּלְשִׁמּוֹחַ בְּסְעוּדַת
הַיּוֹם, לְפִי שֶׁהוּא יוֹם שְׁנִתְּנָה בּוֹ תוֹרָה
לְיִשְׂרָאֵל, וְאִכִּילַת הַבָּשָׂר מְסִיעֵנוּ לְלִמּוּד
תוֹרָה וּלְהַחֲלִישׁ וּלְדַחֲתוֹת הַיִּצֵּר הָרַע,
וּבִסִּיבַת דַּחֲיִית הַיִּצֵּר הָרַע קִיבְּלָנוּ אֶת
הַתּוֹרָה, וְלֹא נִתְּנָה הַתּוֹרָה לְמִלְאָכִים, לְפִי
שְׁלֹא הָיָה בִּינֵיהֶם יִצֵּר הָרַע וְאִינֶם צָרִיכִים
אֶת הַתּוֹרָה לְסִיעֵם לְדַחֲתוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָמַר
לָהֶם מֹשֶׁה - וְכִי יִצֵּר הָרַע יֵשׁ בִּינֵיכֶם וְכו' (שבת פט, א).

וְעוֹד טַעַם שִׁבְחָה הַשְּׁבוּעוֹת לְדַבְּרֵי הַכֹּל
צָרִיךְ לֵאכֹל סְעוּדַת יוֹם טוֹב שֶׁנִּכְלַל בָּהּ
אִכִּילַת בָּשָׂר, לִרְמוֹ שְׁמִי שְׁלֹמֹד תוֹרָה, מְלַבֵּד
מִה שְׁמוּתָהּ לוֹ לֵאכֹל בָּשָׂר, הִרִי הוּא מִחֵיב
לֵאכֹל בָּשָׂר, דְּהִינוּ כְּמוֹ שִׁבְיָאֲרָנוּ, בִּשְׂבִיל לָכֶּה

צִיּוֹנִים וּמִקּוּרֹת

שֶׁהוּא שִׁמְחָה]. קַח. רַבִּינוּ יְהוֹנָתָן מְלוֹנִיל עַל
הַרִ"ף מִסְכַּת שֶׁבַת (ד, ב מִדֵּי הַרִ"ף) פִּירֵשׁ, 'עֲגָלָא
תִּילְתָא, שְׁלִישִׁי לְבִטָּן שֶׁהוּא מְשׁוּבָּת, מִפְּנֵי שֶׁהִבְחֵמָה
בְּקִטְנוּתָהּ אֵינָה בְּכוּחָה, וְהוּלֵד הָרָאשׁוֹן וְהַשֵּׁנִי אֵינִי
מִכַּח בְּרִיאָה'. וּפִירוּשׁ זֶה מִתִּישֵׁב גַּם לְפִי מַה שֶּׁרַבִּינוּ
הִבִּיא לְעִיל, שֶׁעֲגָלָא תִּילְתָא הוּא שְׁלִישִׁי לְאָמוֹ.
וּבְרִשִׁי עִירֻבִין (סג, א), עֲגָלָא תִּילְתָא - גָּדֵל שְׁלִישׁ,
וְזוֹ הוּא עוֹמֵד בַּעֲיָקָר טַעַם בִּשְׂרָה, כְּדַתְּנָן (ב"מ סח,
א), וּמִגְדִּלִּין אוֹתָן עַד שִׁיְהוּ מְשׁוּלְשִׁין, וְאִמְרִינוּ נְמִי
(שם סט, א), מוֹתֵר שְׁלִישׁ - בְּשִׁכְרָךְ, אֲלֵמָּא אוֹרְחִיָּה
עַד שְׁלִישׁ. וּבְתוֹסְפוֹת (גִּיטִין נו, א), עֲגָלָא תִּילְתָא -
כְּמוֹ יְשׁוּלְשִׁים עַל כּוֹלֵי' (שְׁמוֹת יד, ז), וְכֹמוֹ 'עֲגָלָה
מְשׁוּלֶשֶׁת וְאֵיל מְשׁוּלֶשׁ' (בְּרַשִׁית טו, ט), פִּירוּשׁ,

וּבְפִירוּשׁ רַבִּינוּ יְהוֹנָתָן מְלוֹנִי"ל וּבִנְיָמוּקִי יוֹסֵף
(בְּשִׁיטַת הַקְּדֻמוֹנִים, חוֹלִין שֶׁם ד"ה בְּאַרְבַּעָה) כְּתוּב,
עֲצֶרֶת, מְשׁוּם כְּבוֹד מִתֵּן תוֹרָה. וְכֵן כְּתוּב בְּמֵאִירֵי (ד"ה
אִמֵּר). וּמְבֹאֵר כֵּן בְּרִשְׁב"א (שם ד"ה אִמֵּר) וּבְתוֹסְפוֹת
בְּעִבּוּדָה זָרָה (ה, ב ד"ה עֵרֵב) וּבְתוֹסְפוֹת רִ"ד (שם
ד"ה בְּאַרְבַּעָה). קו. אֵלּוֹ דְּבָרֵי רִשִׁי בְּגִמְרָא,
וּרְבִינוּ מֵרַחֲבִי לְבָאֵר אֶת הַחֲשִׁיבוּת בְּאִכִּילַת בָּשָׂר בְּיוֹם
טוֹב, כְּבִיאָרוֹ, שֶׁמָּה שֶׁאִמְרוּ שִׁבְשְׁבוּעוֹת צָרִיךְ 'לָכֶם',
הֵינִי אִכִּילַת בָּשָׂר. קו. בְּמִקּוּר כְּתוּב 'רִאִיתָ',
וּמִהַמֶּשֶׁךְ דְּבָרֵי רַבִּינוּ נִרְאֶה שְׁכוּנוֹתָהּ לְרִאִיָּה מִלְשׁוֹן
לְרִאוֹת, דִּהֵינּוּ שַׁעַל יֵד כִּרְס מְלֵאָה אֲפֻשֶׁר יוֹתֵר
לְרִאוֹת שִׁמְחָה. [וְאִין כּוּוֹנְתוֹ מִלְשׁוֹן רִאִיָּה וְהוֹכַחָה,
דִּהֵינּוּ שֶׁהָאוֹכֵל בְּכֶרֶם מְלֵאָה מוֹכִיחַ וּמְבִיא רִאִיָּה

הַמְשַׁפְּלוֹת, עב"ל.

וּבְזָה נָבֵא לְבָאוֹר הַכְּתוּב (א, א-ב) "שִׁיר
הַשִּׁירִים אֲשֶׁר לְשִׁלְמֹה", וּרְבוּתִינוּ
וְ"ל אָמְרוּ (שהש"ר א, יא), מֶלֶךְ שְׁהַשְׁלוֹם
שָׁלוּ, וְקָשָׁה, וְכִי כָּל מָה שֵׁיִשׁ בְּעוֹלָמוֹ
אֵינוֹ שָׁלוּ, וְהַכְּתִיב (תהילים כד, א) 'לֹחַ'
הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ, אֲלֵא הַכּוֹנֶנֶה כָּךְ הִיא,
שְׁהַשְׁלוֹם הוּא שָׁלוּ דוֹקָא כְּלוֹ נִתּוֹן לְחֶלֶק
הַקֶּדְשָׁה, וְאֵין לְפִטְרָא אַחְרָא חֶלֶק בּוֹ

בְּשִׁיר חָשׁוּב, וְכֵן כָּתַב הַכְּתִי בַּפָּרָשָׁה
בְּרֵאשִׁית (א, כא), שְׁבַסְכַּת הַמֶּאֱכָל
וְהַמְשָׁתָה יִתְעוֹרְרוּ כַּחוֹת הַגּוֹף,
וּבַהֲתַעֲוֹרֵר כַּחוֹת הַגּוֹפְנִיּוֹת יִתְעוֹרְרוּ
וְיִתְחַזְּקוּ גַם בֵּין כַּחוֹת הַנֶּפֶשׁ וְכו', לְפִי
שְׁהַמֶּאֱכָל וְהַמְשָׁתָה סְבוֹת גְּדוּלוֹת
לְשִׁמְחַת הַלֵּב וְלִהְרַחֵק הָעֵצָבוֹן וְהִדְאָגָה,
וּבִרְבוֹת הַשְׁמִיחָה יִתְחַזַּק כֹּחַ הַשְּׂכָלִי שֵׁיִשׁ
בְּנֶפֶשׁ, וְיִהְיֶה יוֹתֵר מוֹכֵן לְהַשִּׁיג

זֶרַע שִׁמְשׁוֹן הַמְּבוֹאֵר

רמז בפסוקים למעלת תורה שבעל פה

וּבְזָה - מַעְתָּה^ט נָבֵא לְבָאוֹר הַכְּתוּב (א, א)
"שִׁיר הַשִּׁירִים אֲשֶׁר לְשִׁלְמֹה", וְהַפְּסוּק
שֶׁלֹא אַחֲרָיו 'יִשְׁקֹנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ כִּי טוֹבִים
דְּדִידָךְ מִיָּנִי', וּבַהֲקֵדֵם מֵה שְׁוֹ"ל אָמְרוּ (שהש"ר
א על הפסוק 'יִשְׁקֹנִי')^{קא} ש'שְׁלֹמֹה' הֵינּוּ הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא, שֶׁהוּא מֶלֶךְ שְׁהַשְׁלוֹם שָׁלוּ. וְקָשָׁה
- יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת עַל מָה שֶׁנִּקְרָא כֵךְ עַל שֵׁם
הַשְׁלוֹם, וְכִי כָּל מָה שֵׁיִשׁ בְּעוֹלָמוֹ מַלְבָּד
הַשְׁלוֹם, אֵינוֹ שָׁלוּ, וְהַכְּתִיב (תהילים כד, א) 'לֹחַ'
- הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ, הִרִי שֶׁהַכֹּל שָׁלוּ.

אֲלֵא וּדְאִי יֵשׁ לְתַרְץ שֶׁהַכּוֹנֶנֶה כָּךְ הִיא,
שְׁהַשְׁלוֹם הוּא שָׁלוּ - דוֹקָא, שֶׁהַשְׁלוֹם כְּלוֹ נִתּוֹן
לְחֶלֶק הַקֶּדְשָׁה, וְאֵין לְפִטְרָא אַחְרָא - לִיצֵר

וְכֵן כָּתַב הַרְבִּינוּ בְּחִי בַּפָּרָשָׁה בְּרֵאשִׁית
(א, כא)^ט, שְׁבַסְכַּת - שַׁעַל יְדֵי הַמֶּאֱכָל
וְהַמְשָׁתָה שֶׁהָאָדָם אוֹכֵל וּשׁוֹתָה, נִגְרָם
שִׁיתְעוֹרְרוּ וְיִתְחַזְּקוּ כַּחוֹת הַגּוֹף - לַפְּעוּלוֹת
הָאָדָם לְפִי הַצַּטְרָכוּתִיו, וּבַהֲתַעֲוֹרֵר כַּחוֹת
הַגּוֹפְנִיּוֹת - כּוֹחוֹת הַגּוֹף, יִתְעוֹרְרוּ וְיִתְחַזְּקוּ גַם
בֵּין כַּחוֹת הַנֶּפֶשׁ וְכו', לְפִי שְׁהַמֶּאֱכָל וְהַמְשָׁתָה
הֵם סְבוֹת גְּדוּלוֹת לְשִׁמְחַת הַלֵּב וְלִהְרַחֵק
הָעֵצָבוֹן - הַעֲצָבוֹת וְהִדְאָגָה מִפְּנֵי מַקְרִי
הָעוֹלָם וְצָרוֹתָיו, וּבִרְבוֹת הַשְׁמִיחָה בְּלֵב הָאָדָם,
יִתְחַזַּק כֹּחַ הַשְּׂכָלִי שֵׁיִשׁ בְּנֶפֶשׁ, וְיִהְיֶה יוֹתֵר
מוֹכֵן לְהַשִּׁיג הַמְשַׁפְּלוֹת - לְהַבִּין דְּבָרִים
שֶׁהַבְּנֵתָם תְּלוּיָה בַּחוּזֵק הַשְּׂכָל שֶׁבָּאָדָם,
עב"ל.

צִיּוֹנִים וּמִקּוּרֹת

(מַלְכִּים ב, ג, טו) 'קָחוּ לִי מִנֶּגֶן', וּדְרָשׁוּ ז"ל (שַׁבָּת ל,
ב), אֵין שְׂכִינָה שׁוֹרָה - לֹא מִתּוֹךְ עֲצָלוֹת וְלֹא מִתּוֹךְ
עֲצָבוֹת, אֲלֵא מִתּוֹךְ דְּבַר שִׂמְחָה. קִי. הַפִּירוּשׁ
בְּכוֹנוֹת 'זִכּוּה' שֶׁכָּתַב רִבִּינוּ, הוּא מִפְּנֵי שֶׁדְּרָבִי רִבִּינוּ
לְהֵלֵךְ, אֵינֶם הַמֶּשֶׁךְ לְבִיאָוֹרוֹ לְעֵיל, אֲלֵא שַׁעַר כֶּאֱן
נִסְבּוֹ דְּבָרָיו עַל הַמִּדְרָשׁ שֶׁבַפְּסוּק, וְעַתָּה בֹא רִבִּינוּ
לְבַאֵר אֶת הַפְּסוּק. וְאִפְּשֵׁי שְׁכוּנוֹת רִבִּינוּ בְּבִיאָוֹר זֶה,
לְמָה שֶׁמְבַאֵר בְּסוּף דְּבָרָיו לְקַמֵּן, בְּטַעַם עֲשִׂית
הַמְשָׁתָה בְּעֶצְרָה. קִיא. זֶה לְשׁוֹנוֹ, 'יִשְׁקֹנִי
מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ' - הֵיכֵן נִאֲמָרָה וְכו' רִבִּי יוֹדָא רַבִּי
סִימוֹן אִמֵּר, בְּסִינִי נִאֲמָרָה, שֶׁנֶּאֱמַר 'שִׁיר הַשִּׁירִים' -

בְּרִיא וְטוֹב. קט. זֶה לְשׁוֹנוֹ, וְאֵין תְּכִלִּית הַכּוֹנֶנֶה
בְּאוֹתָהּ סְעוּדָה - כּוֹנֵן הַמֶּאֱכָל וְהַמְשָׁתָה לְבַד, לְמַלּוּי
הַכֶּרֶס וְלִהְנֵאת הַגּוֹף וְהַגְּרוֹן, שְׁאֵין זֶה עֵינֵן הָעוֹלָם
הַבָּא, אֲלֵא שֶׁכֵּבֶר נֹדַע שֶׁבְּסִכַּת הַמֶּאֱכָל וְהַמְשָׁתָה
יִתְעוֹרְרוּ כּוֹחוֹת הַגּוֹף, וּבַהֲתַעֲוֹרֵר הַכּוֹחוֹת הַגּוֹפְנִיּוֹת
יִתְעוֹרְרוּ וְיִתְחַזְּקוּ גַם כּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ - לֵאמֹר עֵינֵן
שִׁיכּוּיִן אֵלָיו הָאוֹכֵל לְהַמְשִׁיכֵם וְלִהְיִשְׁרֵם אֵלָיו, לְפִי
שֶׁמֶאֱכָל וְהַמְשָׁתָה סְבוֹת גְּדוּלוֹת לְשִׁמְחַת הַלֵּב
וְלִהְרַחֵק הָעֵצָבוֹן וְהִדְאָגָה, וּמִן הִידוּעַ כִּי בִרְבוֹת
הַשְׁמִיחָה יִתְחַזַּק הַכֹּחַ הַשְּׂכָלִי שֵׁיִשׁ בְּנֶפֶשׁ, וְיִהְיֶה יוֹתֵר
מוֹכֵן לְהַשִּׁיג הַמוֹשְׁכָלוֹת, וְכַעֲנִין הָאִמּוֹר בְּאַלִּישַׁע

כָּלֵל וּכְלָל, וְכֹה דִּוְקָא בְּרַךְ אֶת עַמּוֹ
בְּשָׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁפָּתוּב (תהלים כט, יא) 'ה' עֲזָ
לְעַמּוֹ יִתֵּן', שֶׁהַצִּילָנוּ מִהַמְּחִלּוֹקוֹת שֶׁל
הָאֻמוֹת שִׁיאָמְרוּ שֶׁהֵם יִשְׂרָאֵל,
בְּשִׁיעֵתִיקוֹ אֶת הַתּוֹרָה מִחֻמַּת הַתּוֹרָה
שֶׁבַעל פֶּה שְׁנָתֵן לָנוּ, כְּמוֹ שֶׁהָאֲרָכְנוּ

זֶרַע שִׁמְשׁוֹן הַמְּבֹאָר

ורק אנו מקיימים המצוות כראוי על כל
פרטיה ודקדוקיה, לא יוכלו האומות לטעון
כך, כְּמוֹ שֶׁהָאֲרָכְנוּ לְעֵיל בַּסּוּף פֶּרֶשֶׁת כִּי תִשָּׂא
(אות כט) עַל הַמְּדַרְשׁ (תנחומא כי תשא לד, ירושלמי
פאה פ"ב ה"ד), בְּקֶשׁ מִשָּׁה שֶׁתְּהִיָּה אִף הַמִּשְׁנָה
בְּכֶתֶב - שִׁיכְתּוּ גַם אֶת הַתּוֹרָה שֶׁבַעל פֶּה,
וְעֵין שֵׁם שַׁעַל יְדֵי שֶׁאֵנוּ מְקַיִּימִים אֶת מִצְוֹת
הַתּוֹרָה לְפִי הַתּוֹרָה שֶׁבַעל פֶּה, הִרִי זֶה הֻכַּחַה
שֶׁהַתּוֹרָה נִיטְנָה לָנוּ.

הקב"ה מראה חביבותו בכריתת הברית על ידי התורה שבע"פ
וְהָיוּ הַמִּשְׁךְ הַפְּסוּק 'יִשְׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת
פִּיהוּ, 'פִּיהוּ' - מִרְמָז עַל הַתּוֹרָה שֶׁבַעל פֶּה,
שֶׁעֲמָה הַקֶּב"ה 'יִשְׁקֵנִי' - כִּרְתֵּת אֲתָנוּ אֶת
הַבְּרִית. וְלִכֵּן אָמַר, 'שִׁיר הַשִּׁירִים, כְּלֹמֶר, אִף
עַל פִּי שֶׁהַתּוֹרָה שֶׁבַעל פֶּה הִיא 'שִׁיר הַשִּׁירִים',
שֶׁהִיא הַחֲשׂוֹבָה מִהַתּוֹרָה שֶׁבַעל פֶּה וּמִכָּל

הֵרַע וְחִלּוּתֵי חֶלֶק בּוֹ - בְּשָׁלוֹם כָּלֵל וּכְלָל^{ק"ב},
וְלִכֵּן דּוּקָא הַשָּׁלוֹם נִקְרָא 'שָׁלוֹ' שֶׁהוּא רַק
שֶׁל ה' יִתְבָּרַךְ, כִּי בִשְׂאֵר הַדְּבָרִים שֶׁבַעל פֶּה
יִתְכַּן שִׁיחִיָּה לִסְטְרָא אַחֲרָא חֶלֶק. וְכֹה דִּוְקָא
- בַּמַּעֲלָה זֶה שֶׁלֹּא יִהְיֶה לִסְטְרָא אַחֲרָא חֶלֶק,
בְּרַךְ אֶת עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם שְׁנָתֵן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה
שֶׁבַעל פֶּה, כְּמוֹ שֶׁפָּתוּב (תהלים כט, יא) 'ה' עֲזָ
לְעַמּוֹ יִתֵּן' - שֶׁה' נָתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה^{ק"ב},
וְהַמִּשְׁךְ הַפְּסוּק הוּא 'ה' יְבָרַךְ אֶת עַמּוֹ
בְּשָׁלוֹם' - שְׁנָתֵן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה שֶׁבַעל פֶּה,
וְעַל יְדֵי זֶה יִהְיֶה לַעַם יִשְׂרָאֵל שָׁלוֹם, וְהִינּוּ
שֶׁהַצִּילָנוּ מִהַמְּחִלּוֹקוֹת שֶׁל הָאֻמוֹת - שִׁירָצוּ
לְבָא לְיַדִּי מַחֲלֻקָּה עִם יִשְׂרָאֵל, שֶׁכֹּאשֶׁר הֵם
יֹאמְרוּ שֶׁהֵם יִשְׂרָאֵל שֶׁקִּיבֻלוֹה, וְהִינּוּ
בְּשִׁיעֵתִיקוֹ אֶת הַתּוֹרָה - יִתְרַגְּמוּ אֶת הַתּוֹרָה
לְלִשׁוֹנָם, וְיִהְיֶה גַם לָהֶם אֶת הַתּוֹרָה. וְאִמְנָם
מִחֻמַּת הַתּוֹרָה שֶׁבַעל פֶּה שְׁנָתֵן לָנוּ הַקֶּב"ה,

צִיּוֹנִים וּמִקּוּרֹת

מִצִּיּוֹ שֶׁעֲשׂוּ גִימְטְרִיא 'שָׁלוֹם', וּמִשּׁוֹם הִכִּי נִקְרָא
שׁוֹנָם שָׁלוֹם, כִּי גַם אֶת זֶה לְעֻמַּת זֶה עֲשֵׂה הָאֱלֹקִים
(קֹהֵלֶת ז, יד). וּבִפְרֶשֶׁת פִּנְחָס (אֵיִת א) הִבִּיא רַבִּינוּ
דְּבַרִּי הַמְּדַרְשׁ (בַּמִּדְרָא יא, טז), גְּדוֹל הַשָּׁלוֹם שֶׁאֵפִילוּ
יִשְׂרָאֵל עֹבְדִים עֲבוּדָה זֹהָ, וְשָׁלוֹם בִּינֵיהֶם, כְּכִיכּוֹל,
אִמְר הַקֶּב"ה, אֵין הַשֶּׁטֶן נֹגֵעַ בִּינֵיהֶם וְכוּ'. וְכִיֹּאֵר
רַבִּינוּ, לְמַדְנוּ מִזֶּה כִּי כָּל עֹצֵם וּגְדוּלַת הַשָּׁלוֹם הוּא
מִפְּנֵי שֶׁאֵין הַשֶּׁטֶן נֹגֵעַ בִּמְקוֹם שִׁישׁ שָׁלוֹם, וְאֵין
רְשׁוּת לְכָל מִזִּיק לִיכַנס בִּמְקוֹם שִׁישׁ שָׁלוֹם. וְעֵיין שֵׁם
עוֹד שֶׁהַחֲרִיב בַּמַּעֲלָה הַשָּׁלוֹם. קִיָּה לְכַאוּרָה
כּוֹנְנָתוֹ עַל תּוֹרָה שֶׁבַעל פֶּה, עֵיין זוּהַר (ח"א רמ, א),
'מַעַז' דָּא תּוֹרָה שֶׁבַעל פֶּה, דְּכִתִּיב (שם כט, יא) 'ה' עֲזָ
לְעַמּוֹ יִתֵּן'.

שִׁיר שֶׁאִמְרוּ אוֹתוֹ הַשִּׁירִים, הַשּׁוֹרְרִים, שֶׁנֶּאֱמַר
(תהלים סח, כו) 'קִדְּמוּ שִׁירִים אַחֲרֵי נֹגְגִים', תְּנִי מִשּׁוֹם
רַבִּי נִתָּן, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכַבּוֹד גְּדוּלָּתוֹ אִמְרָה,
שֶׁנֶּאֱמַר 'שִׁיר הַשִּׁירִים אֲשֶׁר לְשִׁלְמָה', לְמַלְךְ שֶׁהַשָּׁלוֹם
שֶׁלּוֹ וְכוּ'. רַבִּי יוֹחָנָן אִמְר, בְּסִינִי נֶאֱמַרָה, שֶׁנֶּאֱמַר
'יִשְׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ'. קִיָּה. בַּמִּדְרָשׁ (דב"ר ה,
טו) אִמְרוּ, 'חִבִּיב הוּא הַשָּׁלוֹם שֶׁלֹּא תִנָּנוּ הַקְּדוֹשׁ ב"ה
לְרִשְׁעִים, שֶׁנֶּאֱמַר (יִשְׁעִיָּה נז, כא) 'אֵין שָׁלוֹם אִמְר ה'
לְרִשְׁעִים'. וְכֹהֵר (ח"ב רה, א) כְּתוּב, 'בְּכָל אֲתָר
דְּסַכַּת שָׁלוֹם אֲשַׁתַּח, סְטְרָא אַחֲרָא לֹא אֲשַׁתַּח תִּמְן'.
וּבִפְרֶשֶׁת בְּשַׁלַּח (אֵיִת כג) כְּתוּב רַבִּינוּ, וְיִדְוֹעַ,
שֶׁבִּמְקוֹם שִׁישׁ שָׁלוֹם, אֵין רְשׁוּת לְמִזִּיקִים לְהִכַּנס
לָשֵׁם, כְּדִכְתִּיב 'אֵין שָׁלוֹם אִמְר ה' לְרִשְׁעִים, וְכֵן

טובים דָּדִיךְ, טובים דְּבָרֵי הַדּוֹדִים מִיֵּנָה
שֶׁל תּוֹרָה (עבודה זרה לה, א), דְּכָתִיב 'וַיִּשְׁתּוּ
בַּיּוֹן מִסִּכְתֵּי' (ויק"ר ל, א).

אִי נָמוּ, 'כִּי טוֹבִים דָּדִיךְ מִיָּנִי, עֲרָבִים
דְּבָרֵי הַדּוֹדִים כְּשִׁמְתַּפְתִּים בַּיָּנָם

פֶּה וּמִפֶּל דְּבָרֵי סוֹפְרִים, עִם כָּל זֶה
הַגִּדִיל עִמָּנוּ חֲסִדוֹ, שֶׁהַגִּדִיל מַעֲלָת
הַתּוֹרָה שֶׁבָּעַל פֶּה לְכַבֵּדנוּ, שָׁבָה דִּוְקָא
כֶּרֶת עִמָּנוּ הַבְּרִית, וְאַדְרַבָּא דְּבָרֵי סוֹפְרִין
חֲבִיבִין עָלָיו יוֹתֵר מִדְּבָרֵי תּוֹרָה. 'כִּי

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאָר

לְשִׁלְמָה - מֶלֶךְ שֶׁהַשְּׁלוֹם וְהַתּוֹרָה שֶׁבָּעַל פֶּה,
שְׁלוֹ, הַחֲשִׁיב יוֹתֵר אֶת הַתּוֹרָה שֶׁבָּעַל פֶּה,
שְׁאִיתָה 'יִשְׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ' - כֶּרֶת אֵיתָנוּ
אֶת הַבְּרִית 'כִּי טוֹבִים דָּדִיךְ' - דְּבָרֵי
הַסּוֹפְרִים, 'מִיָּנִי' - מַעֲיָקֵר הַתּוֹרָה שֶׁהִיא
הַתּוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב.

שְׁתִּיתָ הַיּוֹן טוֹבָה לְתַלְמִידֵי חֲכָמִים

אִי נָמוּ - יֵשׁ לֹמֵר פִּירוּשׁ נוֹסֵף בַּפְּסוּק 'כִּי
טוֹבִים דָּדִיךְ מִיָּנִי, וְיִתְבָּאֵר מַעֲלָת שְׁתִּיתָ יֵין
לְתַלְמִידֵי חֲכָמִים. וְזֶהוּ פִירוּשׁ הַפְּסוּק 'כִּי
טוֹבִים דָּדִיךְ מִיָּנִי' - עֲרָבִים דְּבָרֵי הַדּוֹדִים -
הַתַּלְמִידֵי חֲכָמִים, שֶׁהֵם אֲהוּבִים לַפְּנֵי
הַמֶּקוֹם, וְכַמוּבָא לַעֲיֵל בַּסִּמּוֹךְ, 'מִיָּנִי' - דְּבָרֵי
הַתּוֹרָה עֲרָבִים וּמִתּוֹקִים כְּשִׁמְתַּפְתִּים בַּיָּנָם
שֶׁעַל יְדֵי שְׁשׁוּתִים יֵין, הֵם מַתְּפִתִּים לַגְּלוּת

דְּבָרֵי סוֹפְרִים^{ק"ד}, עִם כָּל זֶה, 'אֲשֶׁר לְשִׁלְמָה' -
מֶלֶךְ שֶׁהַשְּׁלוֹם שְׁלוֹ הַגִּדִיל עִמָּנוּ חֲסִדוֹ,
שֶׁהַגִּדִיל מַעֲלָת הַתּוֹרָה שֶׁבָּעַל פֶּה לְכַבֵּדנוּ,
שָׁבָה דִּוְקָא 'יִשְׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ' שֶׁכֶּרֶת
עִמָּנוּ הַבְּרִית^{קט"ו}, וְאַדְרַבָּא, דְּבָרֵי סוֹפְרִין -
הַחֲכָמִים, בַּתּוֹרָה שֶׁבָּעַל פֶּה, חֲבִיבִין עָלָיו
יוֹתֵר מִדְּבָרֵי תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב, שֶׁכְּתוּב בַּהֲמִשָּׁךְ
הַפְּסוּק 'כִּי טוֹבִים דָּדִיךְ מִיָּנִי, וְדִרְשׁוּהוּ
בַּגִּמְרָא (עבודה זרה לה, א)^{קט"ז} טוֹבִים דְּבָרֵי
הַדּוֹדִים - הֵינּוּ הַחֲכָמִים, מִיֵּנָה שֶׁל תּוֹרָה -
מַעֲיָקֵר הַתּוֹרָה שֶׁהִיא הַתּוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב, דְּכָתִיב
(משלי ט, ה) 'וַיִּשְׁתּוּ בַּיּוֹן מִסִּכְתֵּי', וְדִרְשׁוּהוּ
(ויק"ר ל, א) עַל הַתּוֹרָה^{ק"ח}. וּפִירוּשׁ הַפְּסוּק הוּא,
'שִׁיר הַשִּׁירִים' - הַתּוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב, מַעוּלָה
וְחִשּׁוּבָה יוֹתֵר כִּיּוֹן שְׁנִיתָנָה מִהַקְּב"ה, 'אֲשֶׁר

צִיּוֹנִים וּמִקּוּרֹת

יְדֵי תּוֹרָה שֶׁבָּעַל פֶּה. וּבַחֲתָם סוֹפֵר (גִּיטִין שם ד"ה
לא) בִּיָּאֵר דְּבָרֵי הַגִּמְרָא עַל פִּי הַמְּדֻרָּשׁ, שֶׁלֹּכֵךְ לֹא
נִכְתַּב תּוֹרָה שֶׁבָּעַל פֶּה, שְׁלֹא יַעֲתִיקוּם הָאוֹמוֹת, וְיֵשׁ
לְדִרוֹשׁ בַּפְּסוּק 'כְּתַב לָךְ אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה' - וְלֹא
אֵיכָתֵף לִי אִם יַעֲתִיקוּם אוֹמוֹת הָעוֹלָם, 'כִּי עַל פִּי
הַדְּבָרִים כִּרְתִּי' - וְלֹא עַל אוֹתָן שֶׁבִּכְתָּב, עַל כֵּן, אֵין
קָפִידָא כָל כֵּךְ אִם יַעֲתִיקוּם. קִטּוֹ. לְשׁוֹן הַגִּמְרָא,
מֵאִי 'כִּי טוֹבִים דּוֹדִיךְ מִיָּנִי', כִּי אֵתָא רַב דִּימִי אִמְרֵי,
אִמְרָה כִּנְסַת יִשְׂרָאֵל לַפְּנֵי הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא, רַבּוֹנוּ שֶׁל
עוֹלָם, עֲרִיבִים עָלֵי דְּבָרֵי דּוֹדִיךְ, יוֹתֵר מִיֵּנָה שֶׁל תּוֹרָה.
וּבִרְש"י (שם), 'דְּבָרֵי דּוֹדִיךְ' - דְּבָרֵי סוֹפְרִים, מִיֵּנָה -
עֵיקֶר תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב. קִי. זֶה לְשׁוֹנוֹ, 'וְיִגִּיעַכֶּם
בְּלֹא לְשִׁבְעָה' (יִשְׁעִיהוּ נה, ב), לְמָה אַתֶּם יֹגִיעִים
וְאוֹמוֹת הָעוֹלָם שֶׁבָּעִים, 'בְּלֹא לְשִׁבְעָה' - עַל שֶׁלֹּא
שֶׁבַעֲתָם מִיֵּנָה לְתוֹרָה, דְּכָתִיב 'וַיִּשְׁתּוּ בַּיּוֹן מִסִּכְתֵּי'.
וְרֹאֵה עוֹד בַּמְּדַבֵּר רַבָּה (ב, ג), 'לֹכֵךְ נֹאמֵר (שִׁיר
הַשִּׁירִים ב, ד) 'הִבְיָנִי אֶל בֵּית הַיָּיִן' - זֶה סִינֵי

קִיד. פִּירוּשׁוֹ לִפִּי פִּשְׁטוֹת כּוֹוֹנַת רַבִּינוּ שְׁתּוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב
נִקְרָאת 'שִׁיר הַשִּׁירִים'. אִמָּנִם יִתְכֵּן לְפָרֵשׁ בַּכוֹוֹנַת רַבִּינוּ
בְּאוֹפֵן אַחֵר, שֶׁהַכְּתוּב מִתְּפָרֵשׁ, שְׁאֵף עַל פִּי שֶׁהַתּוֹרָה
שֶׁבִּכְתָּב חֲשׁוּבָה יוֹתֵר מִכָּל דְּבָרֵי סוֹפְרִים, מְכַל מִקּוֹם,
הַתּוֹרָה שֶׁבָּעַל פֶּה נִקְרָאת כֹּאֵן 'שִׁיר הַשִּׁירִים', מִפְּנֵי
שֶׁלֹּא כֶּרֶת הַקְּב"ה בְּרִית עִם יִשְׂרָאֵל רַק מִפְּנֵי הַתּוֹרָה
שֶׁבָּעַל פֶּה, שֶׁעַל זֶה נִדְרֵשׁ הַפְּסוּק 'יִשְׁקֵנִי'.
קִטּוֹ. עֵיין גִּיטִין (ס, ב), לֹא כֶּרֶת הַקְּב"ה בְּרִית עִם
יִשְׂרָאֵל אֲלֵא בִּשְׁבִיל דְּבָרִים שֶׁבָּעַל פֶּה. וּבַחֲדוּשֵׁי
אֲגוּדוֹת לְמַהר"ל (שם), וּבַתְּפָאֶרֶת יִשְׂרָאֵל פִּמ"ח) בִּיָּאֵר,
כִּי הַתּוֹרָה שֶׁבָּעַל פֶּה הִיא אֲצֵל הַמִּקְבֵּל - שְׁאִינָה
בִּכְתָּב, וְלֹכֵךְ עַל יְדֵי הַתּוֹרָה שֶׁבָּעַל פֶּה שֶׁהִיא אֲצֵל
הַמִּקְבֵּל, כֶּרֶת הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא הַבְּרִית, וְעַל יְדֵי
הַבְּרִית הוּא הַחֲבוּר, שְׁכַל בְּרִית הוּא חֲבוּר שְׁנִים בִּיחָד,
זֶה כִּי עַל פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כִּרְתִּי בְּרִית. וְלֹכֵךְ אֵף
אִם לְאוֹמוֹת הָעוֹלָם יֵשׁ תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב, לֹא נִקְרָא שִׁישׁ
לְאוֹמוֹת חֲבוּר אֶל הַתּוֹרָה, כִּי אֵין הַחֲבוּר זֶהוּ רַק עַל

פסוק
הביאני אל
בית ה' וכו'

ב, ד) 'הִבֵּיאֲנִי אֶל בֵּית הַיְיָ וְדָגְלֹו עָלַי
אֶהְיֶה, לְפִי שִׁפְפָּרְךָ ח' דְּסִנְהֶדְרִין (ע)
א) אֶמְרִינוּ, י"ג וו"ן נֶאֱמָרוּ בֵּינוּ, וְכֻלָּם

שִׁישׁ בָּם מִדַּעַת קוֹנָם וּמִדַּעַת שְׁבָעִים
סִנְהֶדְרִין, בְּדֶאֱמָרֵינוּ בְּעֶרְוִבִין (סה, א)
וּבְסִנְהֶדְרִין (לה, א). וְזֶהוּ הַפְּרוּשׁ שֶׁל (שיר

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאָר

ומתוקים, 'דודיך' - דברי הסופרים שהם
אהוביך, 'מייך' - על ידי ששותים יין.

וְזֶהוּ הַפְּרוּשׁ שֶׁל הַפְּסוּק (שיר השירים ב, ד)
'הִבֵּיאֲנִי אֶל בֵּית הַיְיָ וְדָגְלֹו עָלַי אֶהְיֶה, לְפִי
שִׁפְפָּרְךָ ח' דְּסִנְהֶדְרִין (ע, א) קִי אֶמְרִינוּ
שְׁשִׁית הֵינָּן מְגוּנָה, שֶׁכֵּן בְּפִרְשָׁת נח
(בראשית ט, כ-כד) מְסוּפָּר שֶׁלֹּאֲחֵר הַמְּבֹל שֶׁתָּה
יֵין וְהַשְׁתַּכֵּר, וְשִׁלְשָׁה עָשָׂר וו"ן קִי נֶאֱמָרוּ בֵּינוּ
- בַּעֲנִין הֵינָּן כְּתוּב שֶׁם שֶׁלֹּשׁ עֶשְׂרֵה פַעַמִּים

סודות התורה האצורים ושמורים בקרבם
ואינם רגילים לאמרם. ומה שמתפתים בינם
הוא שבח להם, שִׁישׁ בָּם מִדַּעַת קוֹנָם,
שְׁכִיכּוֹל, גַּם הַקִּבָּה הַתַּרְצָה עַל יְדֵי הֵינָּן,
וּמִדַּעַת שְׁבָעִים סִנְהֶדְרִין שֶׁהִשְׁתַּחֲוֶה יֵין וְאִינוּ
מִשְׁתַּכֵּר, הִרִי הוּא חֹשֶׁב כְּמוֹ הַסִּנְהֶדְרִין
הַגְּדוּלָה שֶׁהִתָּה שֶׁל שְׁבָעִים אִישׁ, בְּדֶאֱמָרֵינוּ
בְּגִמְרָא עֶרְוִבִין (סה, א) וּבְגִמְרָא סִנְהֶדְרִין (לה,
א) קִי. וְזֶהוּ הַפְּרוּשׁ 'כִּי טוֹבִים' - שְׁעָרִים

צִיּוֹנִים וּמִקּוּרֹת

בסעודות מצוה, בודאי היתה כוונתם בזה לשם
שמים, שמתוך כך אומרים דברי תורה על השלחן
הרבה מאד וכפלים לתושיה. וכהיה דאמרין בפרק
המוציא (שבת עז, ב), רבי זירא אשכח לרבי יהודה
דהוה קאי אפיתחא דכי חמוה, (וחזייה) [וחזייה]
דהוה בריחא דעתיח, ואי בעי מיניה כל חללי עלמא,
הוה אמר ליה כו'. שמע מינה, דמתוך שמחה מגלה
החכם רזי התורה. והטעם הוא, כי ברבות השמחה
יתחזק הכח השכלי שיש בנפש, ואז הוא יותר מוכן
לגלות תעלומות חכמה. וביאר בדברי הגמרא
בסנהדרין (שם), שעל ידי משתה היין יצאו דברי
תורה הנקראת סוד, שנאמר (תהלים כה, יד) 'סוד ה'
ליראי'. ועל כן אמרו, ניתן בשבעים אותיות, ולא
אמרו בגימטריא ע' (כי נכין) פירש רש"י (עירובין סה,
א ד"ה ניתן), כך חשבונו בגימטריא, רמזו בזה על
נתינת התורה שהיא ניתנה במספר זה, כי שבעים
פנים לתורה (במדבר יג, טו). קב. לשון
הגמרא. רב כהנא רמי, כתיב (ראה בראשית כז, כח)
'תירש', וקרינן תירוש, זכה - נעשה ראש, לא זכה -
נעשה רש. רבא רמי, כתיב (תהלים קד, טו) 'ישמח',
וקרינן ישמח, זכה - משמחו, לא זכה - משממוהו.
והיינו דאמר רבא, חמרא וריחני - פקחין. אמר רב
עמרם בריה דרבי שמעון בר אבא אמר רבי חנינא,
מאי דכתיב (משלי כג, כט-ל) 'למי אוי למי אבוי למי
מדנים למי שיהי למי פצעים חנם למי חכללות עינים
(וגו') למאחרים על הלי לבאים לחקר ממסך'. כי
אתא רב דימי אמר, אמרי במערבא, האי קרא, מאן
דריש ליה, מרישיה לסיפיה - מדריש. ומסיפיה

שניתנה בו התורה שנמשלה ביין, 'ושתו ביין מסכתי'
- הו' 'אל בית היין'. קיה. לשון הגמרא, אמר
רבי חנינא, כל המתפתה ביינו, יש בו מדעת קונו,
שנאמר (בראשית ח, כא) 'וירח ה' את ריח הניחוח'
וגו'. אמר רבי חייא, כל המתיישב בינו - יש בו דעת
שבעים זקנים, 'יין' ניתן בשבעים אותיות, ו'סוד' ניתן
בשבעים אותיות, נכנס יין יצא סוד. וברש"י (שם),
המתפתה ביין - שמפייסין אותו על דבר, ומתרגזה
כשטוב לבו ביין. ריח הניחוח - ואמן לעיל, דריחא
דומיא דמשתייא הוא, וכתיב (בראשית שם) 'ויאמר
אל לבו לא אוסיף' וגו' דאירצי. המתיישב בינו -
ששונה יין ואין דעתו מטרפתו. ניתן בשבעים אותיות
- כך חשבונו בגימטריא. יצא סוד - וזה, הואיל ולא
יצא סודו, שקול הוא כסנהדרין של שבעים.
ק"ט. לשון הגמרא, יהודה וחזקיה בני רבי חייא הוו
יחבי בסעודתא קמי רבי, ולא הוו קא אמרי ולא מידי.
אמר להו, אגברו חמרא אדרדק, כי היכי דלימרו
מילתא. כיון דאיבסום, פתחו ואמרו, אין כן דוד כו'
עד שיכלו שני בתי אבות מישראל, ואלו הן, ראש
גולה שבבבל, ונשיא שבארץ ישראל, שנאמר
(ישעיהו ח, יד) 'והיה למקדש ולאבן גנף ולצור
מכשול לשני בתי ישראל'. אמר להם, בניי, קוצים
אתם מטילין לי בעיניי [בתמיה], אמר לו רבי חייא,
רבי, אל ירע בעיניך, יין ניתן בשבעים אותיות, וסוד
ניתן בשבעים אותיות, נכנס יין, יצא סוד. ועיין
בשל"ה (שער האותיות, אות הקו"ף) - קדושת
האכילה), שמה שמצינו אנשי השם ומשרתיו, ששתו
לפעמים הרבה יותר מדאי בסעודות גדולות, בפרט

לְשׁוֹן וי, וְעוֹד אָמְרוּ ז"ל (שם, יומא עו, ב) זכה, מְשַׁמְחָתוֹ, לְפִיכָךְ אָמַר 'הֵבִיאֲנִי אֶל בֵּית הַיֵּינָן, כְּשֶׁאֲנִי מִתְּפַתָּה בְּיַיִן, אֲזִי הוּא סִימֶן וְדִגְלוֹ עָלַי אֲהַבָּה, שְׁאֵהֶכָּה בְּגִמְטְרִיא י"ג, בְּנֶגֶד י"ג וו"ן.

אִי נָמִי, אִימָתִי עֲרֵכִים דְּבָרֵי דוֹדִים, כְּשֶׁהֵם מְרִאִים בְּעֶצְמָם הַשְׁמָחָה

שֵׁשׁ לָהֶם בַּתּוֹרָה עַל קַבְּלָתָהּ, כְּדִכְתִּיב (תהלים קד, טו) 'וַיֵּינן יִשְׁמַח לִבִּי אֲנֹשׁ, וְזֶה יִהְיֶה בַּעֲשִׂית מִשְׁתָּה בְּעֶצְרָת, שְׁהָרִי כָּל סַעְדָּה נִקְרָאת עַל שֵׁם הַיֵּינָן, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ ז"ל, וְכֵן פִּרְשׁ רַש"י (אסתר ה, ה) עַל פֶּסוּק 'יָבֹא הַמֶּלֶךְ וְהָמֶן אֶל הַמִּשְׁתָּה אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לוֹ.

זרע שמשון המבואר

התורה, אֲזִי הוּא סִימֶן טוֹב, שֶׁל 'וְדִגְלוֹ עָלַי אֲהַבָּה, שְׁאֵהֶכָּה - בְּגִמְטְרִיא מִנִּין י"ג [שלש עשרה], וְהֵינִי שֶׁאֲהוּבִים הֵם דְּבָרֵי סוֹפְרִים, בְּנֶגֶד י"ג וו"ן - הִפְךָ עֵנִין וי' שֶׁנִּרְמַז י"ג פַּעֲמִים בַּשְּׁתִּיית הַיֵּינָן שֶׁאֵינָה כְּרֹאֵי.

חשיבות שתיית יין בשבועות

אִי נָמִי - יֵשׁ לומר פִּירוּשׁ נוסף בַּפְּסוּק 'כִּי טוֹבִים דוֹדִיךְ מִיַּיִן, אִימָתִי עֲרֵכִים וּמִתּוֹקִים דְּבָרֵי דוֹדִים - הַסּוֹפְרִים, כְּשֶׁהֵם שׁוֹתִים יַיִן וּמְרִאִים בְּעֶצְמָם הַשְׁמָחָה שֵׁשׁ לָהֶם בַּתּוֹרָה עַל קַבְּלָתָהּ, כְּדִכְתִּיב (תהלים קד, טו) 'וַיֵּינן יִשְׁמַח לִבִּי אֲנֹשׁ, וְעַל יְדֵי שְׁתִּיית הַיֵּינָן הֵם מְרִאִים שֶׁהֵם שִׂמְחִים, וְזֶה יִהְיֶה - יִתְקִים בַּעֲשִׂית מִשְׁתָּה בְּעֶצְרָתָהּ^{קכב}, וְכִמּוּבָא לַעֲלִי שֶׁלְּדְּבָרֵי הַכֹּל בַּחַג הַשְּׁבֻעוֹת צָרִיךְ לַסְעוֹד סְעוּדַת יוֹם טוֹב, לִקְיִים 'לִכְס', וְנִכְלָל בּוֹזֵה גַם שְׁתִּיית יַיִן, שְׁהָרִי כָּל סַעְדָּה נִקְרָאת עַל שֵׁם הַיֵּינָן, כְּמוֹ

האות וי"ו [ולאחר האות וי"ו, כתוב האות יו"ד (מהרש"א ד"ה י"ג ווי"ן)] וְכָלֶם לְשׁוֹן וי, הֵינִי שֶׁעַל יְדֵי שְׁתִּיית הַיֵּינָן, דִּהְיִינוּ שְׁתִּיה מְרֻבָּה, כֹּא וי - כֹּאב, וּמִכָּאן מִשְׁמַע שְׁתִּיית הַיֵּינָן מְגוּנָה. וְעוֹד אָמְרוּ ז"ל בַּגְמָרָא (שם, יומא עו, ב) בַּעֲנִין שְׁתִּיית הַיֵּינָן, לֹא זָכָה - מִשְׁמַתּוֹ וּמִבְּלָבְלוֹתוֹ, הֵינִי, שֶׁאֲדָם שֶׁמְרַבָּה בַּשְּׁתִּיית יַיִן, הֵינִי גוֹרֵם לוֹ שִׁמְמוֹן, וְאֵם זָכָה - שִׁדּוּעַ לִשְׁתוּתוֹ בְּמִדַּה הָרְאוּיָה, מְשַׁמְחָתוֹ - הֵינִי מִשְׁמַחוֹ וּמִפְקָח אֶת לְבוֹ.

ומבואר, שֶׁהַשְׁתָּה יַיִן כְּרֹאֵי, אֲזִי הַדְּבָרִים הָרַעִים הַכְּתוּבִים עַל שׁוֹתֵי יַיִן, מִתְּהַפְּכִים עֲלֵיו לְטוֹבָה, וְכֵן הַתַּלְמִידִי חֲכָמִים שְׁשׁוֹתִים יַיִן וּמִתְבַּשְּׂמִים בֵּינֵם לומר דְּבָרֵי תוֹרָה, מִתְּהַפֵּךְ לָהֶם הִ"ג וו"ן שֶׁל וי - לִשְׁמַחָה וּלְטוֹבָה. לְפִיכָךְ אָמַר 'הֵבִיאֲנִי אֶל בֵּית הַיֵּינָן' - כְּשֶׁאֲנִי מוֹבָא אֶל שְׁתִּיית הַיֵּינָן, דִּהְיִינוּ כְּשֶׁאֲנִי מִתְּפַתָּה בְּיַיִן לומר סוֹדוֹת

צינונים ומקורות

לְשׁוֹן שׁוֹמֵם, שֶׁמִּשְׁמַמְהוֹ וְנוֹטֵל חֲכָמָה לְבוֹ. וְקָרִינָן יִשְׁמַח - לְשׁוֹן שִׂמְחָה. זָכָה - כְּלוּמַר, אִם זָכָה וִידַע לְהִזְהָר בַּעֲצָמוֹ מִלְּשׁוֹת יוֹתֵר מִדָּא, מִשְׁמַחוֹ, שֶׁמִּפְקָח אֶת הַלֵּב. פִּקְחִין - עֲשׂאוּנִי פִקָּח. וְיֹמָא (עו, א ד"ה זכָה) פִּירֶשׁ, זָכָה - לִשְׁתוּת לְפִי מִדָּה. קָבָא. בַּתּוֹרַת חַיִּים (שם) כְּתִב, שֵׁשׁ לִנְקֹד בַּתַּחַת חַתַּח הוּי"ו, וּמִלְשׁוֹן וי. קָבָא. מִשְׁמַע מִדְּבָרֵי רַבִּינוּ, שֶׁהֵיוּ נוֹהֲגִים לַעֲשׂוֹת סְעוּדָה בַּשְּׁבֻעוֹת עִם בֶּשֶׂר וַיֵּין.

לְרִישִׁי - מִדְּרִישׁ. דְּרִישׁ עוֹבֵר גְּלִילָאָה, שֶׁלֹּשׁ עֶשְׂרֵה וו"ן נֶאֱמַר בֵּינָן, יוֹחֵל נַח אִישׁ אֲדַמָּה, וִיטַע כֶּרֶם וִישֵׁת מִן הַיֵּינָן וִישְׁכַּר וִיתַגֵּל בַּתּוֹךְ אֵהָלוֹ, וִירָא חָם אֲבִי כְנַעַן אֶת עֵרֹת אֲבִיו, וַיִּגַּד לִשְׁנֵי אֲחָיו בַּחוּץ, וַיִּקַּח שֶׁם וַיִּפֹּת אֶת הַשְּׁמָלָה וַיִּשְׁמָנוּ עַל שִׁכְם שְׁנֵיהֶם וַיִּלְכוּ אַחֲרָנִית, וַיִּכְסּוּ אֶת עֵרֹת אֲבִיהֶם וּפְנֵיהֶם גּוֹר, וַיִּיקֶץ נַח מִיַּינו וִידַע אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לוֹ בְּנוֹ הַקָּטָן. וּבִרְש"י (שם), כְּתִיב 'יַיִן יִשְׁמַח לִבִּי אֲנֹשׁ' - בְּשִׁי"ן, דְּמִשְׁמַע

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוּאָר

חשיבות לדברי סופרים יותר מעיקרה של תורה, ורבינו הוסיף לבאר, שמתגלים דברי סופרים 'מיינ' - על ידי ששונים יין. ב. שערבים הסופרים, כשהם שותים יין בעצרת להראות שהם שמחים בקבלת התורה.

שְׁאֲמָרוּ ז"ל קכג, וְכֵן פִּרְשׁ רַש"י (אסתר ה, ד) עַל הַפֶּסוּק 'יָבוֹא הַמֶּלֶךְ וְהָמֵן אֶל הַמִּשְׁתָּה אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לִי, שֶׁכָּל סְעוּדָה נִקְרָאת 'מִשְׁתָּה' עַל שֵׁם הַיֵּין שֶׁהוּא עֵיקָר'.

ונתבארו שני פירושים בפסוק 'כי טובים דודיך מיינ'. א. לפי דברי חז"ל שיש

ציונים ומקורות

שם היין. וביחזקאל (מה, טו) כתב, שכל עיקר הסעודה קרויה על שם המשקה. ראה בירושלמי (מעשרות פ"ד ה"א, בפני משה ד"ה איזו היא) שמבואר מדברי הגמרא שסעודה ששונה בה יין, הרי היא סעודת קבע.

וראה לעיל בהערה מ. קכג. רש"י (שיר השירים א, ב) כתב, כי טובים - לי דודיך מכל משתה יין ומכל עונג ושמחה, ולשון עברי הוא להיות כל סעודת עונג ושמחה נקראת על שם היין וכו'. ובקהלת (ב, ג) כתב רש"י, כל סעודת עונג קרויה על

מתוך ברכת
והבטחת הרב המחבר
רבנו שמשון חיים נחמני זלה"ה
בבקשתו ותחינתו

בהקדמת ספריו 'זרע שמשון' ו'תולדות שמשון'

'למען אחי רעי ותלמידי ישאו את שמי על שפתם, ועל הטוב יזכר שמי
בפיהם אחר מותי, כאשר בעשר לשונות של תפילה אני מחלה פניהם,
ובעל הגמול ישלם במיטב חי אריכי ומזוני טפי לגומלי חסדים טובים.'

* * *

'כאשר אני מחלה פניהם בעשר לשונות של תפילה לברור המנה היפה
אשר ייטב בעיניהם בחידושים הללו, ובפרט אחרי מותי כי לימודם יהיה
לי להשיב נפש ולעידון רוח ולזכות נשמתי, וצדקה תהיה להם וצדקתם
תעמוד להם לאכול בעוה"ז ולשבוע בעוה"ב, ובעל הגמול ישלם בזכות
זה שכר טוב לגומלי חסד של אמת במותב תלתא, בני חיי ומזוני טבי.'

* * *

'ובעל הגמול ישלם בזכות זה שכר טוב לגומלי חסד של אמת
במותב תלתא, בני חיי ומזוני טבי.' 'ועיניכם תראינה בנים בני בנים
כשתילי זיתים סביב לשולחנכם, חכמים ונבונים, ובתים מלאים
כל טוב, גם עושר גם כבוד לא יסופו מזרעכם.'

- מספרי רבנו שיצאו לאור על ידי 'האיגוד העולמי להפצת תורת זרע שמשון' •
לפרטים: ארץ ישראל 05271-66450 * 02-80-80-500 ארה"ב 347-496-5657